

Recentment Benet XVI ha fet pública l'exhortació apostòlica *Sacramentum caritatis*. Es tracta d'un extens document sobre l'Eucaristia. Segons bona part de la premsa, la notícia ha estat que el Papa ha reiterat la prohibició de combregar als divorciats i tornats a casar però no s'ha esmentat que ho diu molt respectuosament i acceptant-los i encoratjant-los de ple a participar en la celebració de l'eucaristia. També s'ha dit que proposa el retorn del llatí a la missa, però no s'ha esmentat que només en algunes parts concretes i en trobades internacionals. Sembla que per als mitjans de comunicació tot allò que emfasitza la imatge d'una Església reaccionària que vol retornar a glòries i tancaments passats és la informació que cal escampar. No neguem que en els darrers anys potser s'hagi premut el fre més del compte o que s'hagi mirat més pel retrovisor que no pas cap a l'horitzó. Però la imatge global del Poble de Déu no es redueix a aquests aspectes. Els mitjans simplifiquen i fins i tot falten a la veritat.

Però és que el Sant Pare diu moltes més coses que també haurien de ser notícia. Un exemple. *L'Església no pot ni ha de quedar-se al marge de la lluita per la justícia (...) el sacrifici de Crist és misteri d'alliberament que ens interpel·la i provoca contínuament. Dirigeixo per tant una crida a tots els fidels perquè siguin realment operadors de pau i de justícia. I encara: cal denunciar a qui malbarata les riqueses de la terra, provocant desigualtats que clamen el cel(...) Es pot afirmar que menys de la meitat de les quantitats ingents destinades globalment a armament seria més que suficient per treure de manera estable de la indigència l'immens exèrcit dels pobres. No és cap teòleg de l'alliberament qui això afirma. Són cites textuais de l'exhortació apostòlica del Papa. No podem deixar de preguntar-nos on és el reaccionarisme d'aquestes posicions o per què no han suscitat cap titular.*

Centrant-nos en àmbits més concrets voldríem destacar que a Poblet, la comunitat ha viscut la mort del P. Guillem i alhora els vots temporals de dos juniors. Poblet, doncs, és viu: s'hi mor i s'hi neix. També volem accentuar que en aquest número, excepcionalment, hi tenim tres signatures abacials catalanes: a més del nostre abat Josep Alegre, hi llegireu textos de l'abat de Montserrat i de l'abadessa de Vallbona.

No podem deixar d'esmentar la primera 'Escola d'estiu' al Monestir de Poblet organitzada pel Departament de "Ciència i Filosofia" de la Pontifícia Universitat Gregoriana de Roma, dins el marc del projecte *STOQ (Science, Theology and the Ontological Quest)*. Aquest primerencontre, que tindrà lloc del 25 al 30 de juny d'enguany, tractarà de la relació entre evolució i desenvolupament en vista a preparar el Congrés Internacional sobre 'Evolució i Teories de l'Evolució', que la Pontifícia Universitat Gregoriana, sota l'alt patrocini del Pontifici Consell de la Cultura, celebrarà del 4 al 7 de març de 2009 a Roma.

I encara una novetat bibliogràfica molt esperada: la Dra. Emma Liaño, catedràtica d'Història d'Art de la Facultat de Lletres de la Universitat Rovira i Virgili, ha preparat una obra monumental del Retaule de l'altar major de la Basílica del Monestir, obra de l'escultor valencià Damià Forment i que serà presentada durant els actes de l'Assemblea del dia 30 de juny. Aquesta magna obra serà, sens dubte, una joia més de la bibliografia pobletana.

Que les vacances d'estiu siguin ocasió de plenitud i d'esperança per a tots. I que d'acord amb l'exhortació del Sant Pare l'eucaristia ens sigui també compromís per a la pràctica de la justícia ja que *si algú que posseeix béns en aquest món veu el seu germà que passa necessitat i li tanca les entranyes, com pot habitar dintre d'ell l'amor de Déu?* (1 Jo, 3,17).



ESCOLTA'M!

*El nostre objectiu ha de ser escoltar primer,
per a comprendre després...*

(Lina Zulueta)

Escoltar és una tasca important en la vida humana. Imprescindible. La paraula és una facultat de l'ésser humà. En l'àmbit de la fe s'ha dit també que *el creient és qui escolta la Paraula*. Els homes no són illes sinó que, per naturalesa, estan cridats a viure en una relació humana i cordial amb els altres. Això no es pot dur a terme sense una escolta-resposta seriosa, profunda, autèntica...

L'Escriptura Sagrada ens proporciona alguns advertiments dignes de tenir en compte:

*Tant de bo que avui sentíssiu la seva veu,
no enduriu el vostre cor...* (Sal 94)

*I ara, Israel, escolta els decrets que jo us
ensenyo a complir... Si ho feu així, tots els
pobles us tindran per savis i assenyats.* (Deut
4,1)

Parla, que el teu servent escolta... (1Sam
3,10)

*T'invoco, Déu meu, i sé que em respons,
estigues atent, escolta el que et demano...* (Sal 17,
6)

*Tu, fill meu, escolta i posa seny,
procura d'encaminar el teu cor.* (Prov 23, 19)

*Estigues sempre a punt per a escoltar,
però no tinguis pressa a donar la resposta.* (Eclo
5, 11)

*Poseu en pràctica la Paraula i no us
limiteu a escoltar-la, que us enganyaríeu a
vosaltres mateixos. Perquè el qui escolta la
Paraula i no la posa en pràctica s'assembla a
un home que contempla la seva pròpia cara*

¡ESCÚCHAME!

*Nuestro objetivo debe ser escuchar primero
para comprender después...*

(Lina Zulueta)

Escuchar es una tarea importante en la vida humana. Imprescindible. La palabra es una facultad del ser humano. En el ámbito de la fe se ha dicho también que el creyente es el oyente de la Palabra. Los hombres no son islas sino que, por naturaleza, están llamados a vivir en una relación humana y cordial con los demás. Esto no se puede llevar a cabo sin una escucha-respuesta seria, profunda, auténtica...

La Escritura Sagrada nos hace algunas advertencias que son dignas de tener en cuenta:

*Si hoy escucháis su voz no endurezcáis el
corazón.* (Sal 94)

*Escucha, Israel, los decretos que os enseño
a cumplir... Serán vuestra prudencia y sabiduría.* (Deut 4,1)

Habla, que tu siervo escucha... (1Sam
3,10)

*Yo te invoco, porque tú respondes, Dios
mío, préstame oído y escucha mis pala-
bras...* (Sal 17, 6)

*Escucha, sé juicioso,
encamina bien tu mente.* (Prov 23, 19)

*Sé rápido para escuchar
y calmoso para responder.* (Eclo 5, 11)

*Llebad a la práctica la Palabra y nos os
inventéis razones para escuchar y nada más,
pues quien escucha la Palabra y no la pone
en práctica se parece a aquel que se miraba en
el espejo la cara que Dios le dio, y apenas se
miraba, daba media vuelta y se olvidaba de
cómo era.* (Sant 1, 22)

en un mirall: es mira, se'n va i a l'instant s'oblida de la cara que feia. (Jm 1, 22-23)

Són moltes les paraules i molts els ensenyaments de les Escripures sobre la importància d'escoltar. És a través de l'escolta que l'ésser humà s'obre a una dimensió transcendent.

Per aquest motiu la paraula "escoltar" és una de les paraules més importants de l'Escriptura. Ho és també a la vida monàstica, la Regla de la qual comença invitant a escoltar a tot aquell que busca Déu. Perquè mitjançant l'escolta **s'exempli el cor de l'home** i aquest s'obre al diví. És una de les paraules més humanes: **escolta!** No endebades la paraula és una facultat específicament humana. Iestic convençut que a partir del nostre naixement, mitjançant l'ús de la paraula amb els nostres semblants, anem aprofundint en la nostra existència fins que se'ns obre la finestra del *Més Enllà*.

El monjo és el qui busca Déu, diu la nostra Regla, i ho fa a través de l'escolta de la vida, de la Paraula...

L'home, es pot dir que se sent fascinat pel misteri i s'hi perd tot buscant llum per a la seva vida, i ho fa a través de la mateixa vida i de la Paraula... Per això cal que siguem hàbils en l'escolta. Sens dubte.

La professora Lina Zulueta ha escrit un preciós article en aquesta mateixa publicació on ens diu coses interessants sobre l'escolta.

El festeig és un moment important d'escolta, per l'intercanvi de rols, per l'escolta dels sentiments, per la comunicació en profunditat. Que sovint després s'abandona a una dimensió més superficial.

En el camí de l'escolta no podem quedar-nos en un nivell superficial ni deixar-nos dur per la improvisació o les presses.

Cal cuidar dia a dia l'escolta en tots els àmbits de la persona, saber escoltar en totes

Son muchas las palabras y las enseñanzas de las Escrituras en torno a la importancia de escuchar. Es a través de la escucha como el hombre se abre a una dimensión trascendente.

De ahí que la palabra "escuchar" sea una de las palabras más importantes de la Escritura. Lo es también en la vida monástica, cuya Regla empieza con la invitación a escuchar a quien busca a Dios. Porque mediante **la escucha se dilata el corazón** del hombre y éste se abre a lo divino. Es una de las palabras más humanas: **¡escucha!** No en balde la palabra es una facultad específicamente humana. Y estoy convencido de que a partir de nuestro nacimiento, mediante el uso de la palabra con nuestros semejantes, vamos ahondando en nuestra existencia hasta que se nos abre la ventana del Más Allá.

El monje es el que busca Dios, dice nuestra Regla, y lo hace a través de la escucha de la misma vida y de la Palabra...

Creo que se puede afirmar que el ser humano se siente fascinado por el misterio y se pierde en él buscando luz para su vida, y lo hace a través de la vida y de la Palabra... Por esto necesitamos ser diestros en la escucha. Sin lugar a dudas.

La profesora Lina Zulueta ha escrito un precioso artículo en este mismo número donde nos dice cosas interesantes sobre la escucha.

El noviazgo es un momento importante de escucha, por el intercambio de roles, por la escucha de los sentimientos, por la comunicación en profundidad. Que luego se abandona a una dimensión más superficial.

En el camino de la escucha no podemos quedarnos en un nivel superficial ni dejarnos llevar por la improvisación o las prisas.

Hay que cuidar día a día la escucha en todos los ámbitos de la persona, saber escuchar en todas las situaciones, lo cual nos exige concentración, ejercitar la memoria, cui-



les situacions, la qual cosa ens exigeix concentració, exercitar la memòria, cuidar l'ambientació...

És un magnífic article que recomano com a introducció per fer-se conscient de la dificultat de l'escolta. Però em sembla massa tècnic. Ens parla de tota una tècnica de l'escolta que no és fàcil dominar avui dia, quan tot es divideix i subdivideix; quan tot es raona...

Avui tot es legisla, es pretén que tot quedi supeditat, dominat o assegurat mitjançant lleis... I amb tot això no fem altra cosa que acréixer la inseguretat de l'home, que no troba suport en una relació humana d'escolta i de resposta, sinó en l'orientació de lleis àrides i impersonals... El dret mai no arriba al cor. I és del cor d'on brolla la vida, la llum, la saviesa...

Estic d'acord amb el títol segons el qual *saber escoltar és una necessitat*. Però jo espero de la Lina, una paraula més unificada sobre el parlar i l'escoltar. Una paraula des del cor. Des del seu cor de dona...

Diu G. Marcel:

L'home té un poder d'unificar la seva ànima. L'home amb un ànima múltiple, complicada, contradictòria, no es pot reduir a la impotència. El nucli íntim d'aquesta ànima - la força divina que jeu en les seves profunditats - pot obrar sobre ella i transformar-la, pot unir les forces en conflicte, i unificar-la¹.

I sobre aquesta obra d'unificació la dona pot dir la paraula més eloqüent. La dona no ha de deixar-se alienar per lleis, lògiques o metafísiques que divideixen l'estructura de la persona, sinó que ha de conservar, tenir cura i aprofundir l'originalitat de la seva unitat personal més profunda, i proporcionar-nos saviesa d'escolta i de resposta...

La dona, en principi, té un ànima més

dar la ambientación...

Es un magnífico artículo que recomiendo como una buena introducción para tomar conciencia de la dificultad de la escucha. Pero me parece demasiado técnico. Nos habla de toda una técnica de la escucha que hoy día no es fácil dominar, cuando todo se divide y subdivide; cuando todo se razona...

Hoy todo se legisla, todo se busca supeditar y dominar o asegurar mediante leyes... Y con todo ello lo que hacemos es acrecentar la inseguridad del hombre, que no se apoya en una relación humana de escucha y respuesta, sino en la orientación de leyes áridas e impersonales... El derecho nunca llega al corazón. Y es del corazón de donde brota la vida, la luz, la sabiduría...

Estoy de acuerdo con el título en el sentido de que *saber escuchar es una necesidad*. Pero yo espero de Lina una palabra más unificada sobre el habla y la escucha. Una palabra desde el corazón. Desde su corazón de mujer...

Dice G. Marcel:

El hombre tiene un poder de unificar su alma. El hombre con un alma múltiple, complicada, contradictoria, no se puede reducir a la impotencia. El núcleo íntimo de esta alma - la fuerza divina que yace en sus profundidades - puede obrar sobre ella y transformarla, puede unir las fuerzas en conflicto, y unificarla¹.

Y a propósito de esta obra de unificación la mujer puede decir la palabra más elocuente. La mujer no debe dejarse alienar por leyes, lógicas o metafísicas, que dividen la estructura de la persona, sino que debe conservar, cuidar y profundizar la originalidad de su unidad personal más recóndita y proporcionarnos sabiduría de escucha y respuesta...

La mujer, en principio, tiene un alma

contemplativa. La dimensió contemplativa ens fa estar oberts, en actitud d'escolta a la vida; deixem que aquesta posi la seva petjada en el nostre cor, que el desperti per donar una resposta adequada a la paraula rebuda.

Avui necessitem ànimes contemplatives que contemplin la vida des d'una visió unificada, i ens donin també una resposta unificada.

La dona no ha de perdre la preciosa unitat de la seva ànima ni ha de deixar-se alienar en la dividida intel·ligència masculina. La dona no ha de perdre la seva vena contemplativa, mística...

El monjo i tots els creients també estem cridats a tenir una mirada unificada i a donar una resposta amb la nostra vida, per ajudar a trobar-nos amb nosaltres mateixos en una societat enfrontada i tancada a la saviesa d'un diàleg profund. La fe ens demana també aquesta mirada contemplativa...

L'article de la Lina és una bona introducció a aquest tema i ens ajuda a prendre consciència de les dificultats que existeixen avui per a una escolta humana; però ens cal anar més enllà en un esforç, en un treball permanent d'unificació, d'obertura, de diàleg en tots els àmbits de la vida humana, animats per una pau i serenitat interior que la nostra societat d'avui no facilita pas massa. Gràcies, Lina, però... espero una altra paraula...

Josep Alegre
Abat de Poblet.

más contemplativa. La dimensión contemplativa nos hace estar abiertos en actitud de escucha a la vida; dejemos que ésta ponga su huella en nuestro corazón, que lo despierte para dar una respuesta de acuerdo con la palabra recibida.

Hoy necesitamos almas contemplativas que contemplen la vida desde una visión unificada y den, asimismo, una respuesta unificada.

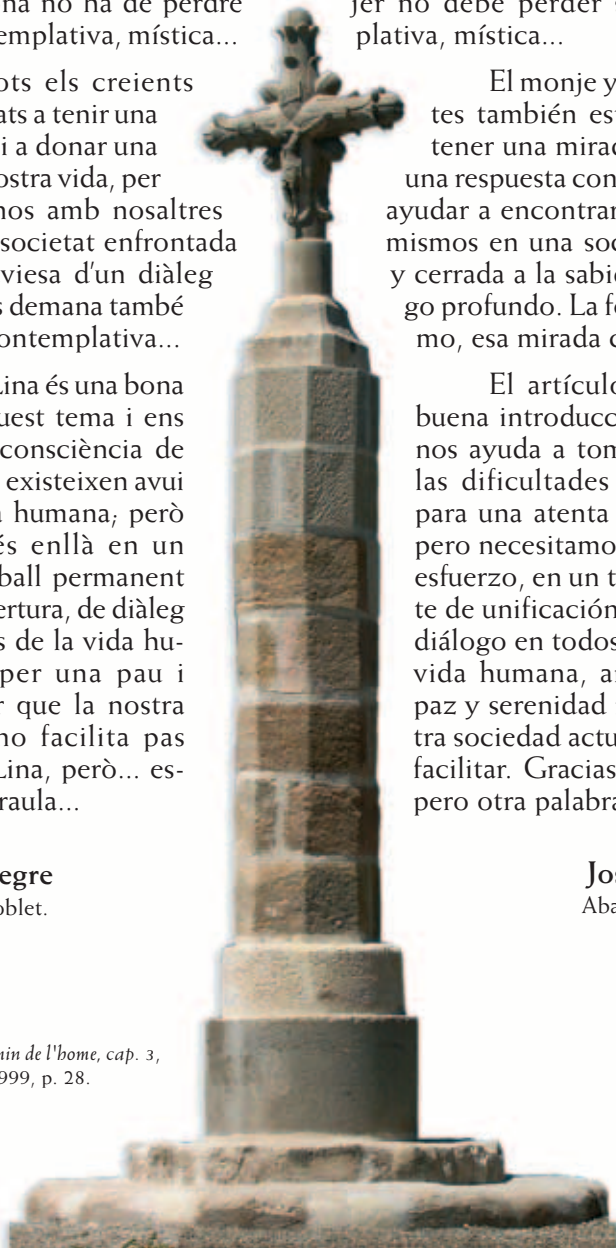
La mujer no debe perder la preciosa unidad de su alma ni dejarse alienar en la cuarteada inteligencia masculina. La mujer no debe perder su vena contemplativa, mística...

El monje y todos los creyentes también estamos llamados a tener una mirada unificada y dar una respuesta con nuestra vida, para ayudar a encontrarnos con nosotros mismos en una sociedad enfrontada y cerrada a la sabiduría de un diálogo profundo. La fe nos pide, asimismo, esa mirada contemplativa...

El artículo de Lina es una buena introducción a este tema y nos ayuda a tomar conciencia de las dificultades que existen hoy para una atenta escucha humana; pero necesitamos ir más allá en un esfuerzo, en un trabajo permanente de unificación, de abertura y de diálogo en todos los ámbitos de la vida humana, animados por una paz y serenidad interior que nuestra sociedad actual dista mucho de facilitar. Gracias, Lina, pero... espero otra palabra...

José Alegre
Abad de Poblet.

1 Gabriel Marcel, *Le chemin de l'homme*, cap. 3, Edit. Rocher, Mónaco 1999, p. 28.





EL RECÉS D'ADVENT

El P. Abat i la comunitat de Poblet, com cada any, van convidar a participar en un recés per preparar el Nadal els membres de la Germandat, les seves famílies i tots els cristians que volguessin acostar-se a l'espiritualitat cistercenca. Ens en fa la crònica el director de la revista.

Una trobada en silenci

Dissabte 2 de desembre un centenar llarg de germans i familiars es va anar aplegant amb silenci, poc abans de les 10 del matí, a l'església abacial de Poblet. El dia era una mica rúfol. Tot i que no va ploure, la jornada va transcórrer climàticament ennuvolada i amb una punta de frescor seca, talment com si la Providència volgués facilitar el camí cap a la interioritat. A les 10 del matí, amb puntualitat benedictina, es va iniciar la celebració de l'eucaristia presidida pel P. Abat. Era el preàmbul d'aquesta trobada.

de Déu: fonament de la nostra esperança. Podeu trobar-ne el text complet a la web del monestir: <http://www.poblet.cat> En destaquem a continuació alguns dels punts cabdals.

L'advent és temps d'esperança. Per bé que l'esperança és una virtut teològica que el cristià ha de viure sempre, l'advent l'emfasitza. Resulta, doncs, particularment pertinent en aquest temps litúrgic endinsar-se en les arrels que sustenten l'esperança cristiana per tal de no caure en un escepticisme amarg, o fins i tot en un pessimisme radical, estats de l'ànima als quals ens inviten i ens tempten tantes circumstàncies del món actual. I això precisament és el que ens va proposar la reflexió de Fra Lluç: ¿quins són els fonaments de la nostra esperança? Ell mateix responia la pregunta: la presència velada de Déu. Tots els pensadors del segle XX que han reflexionat a fons sobre la finitud de la persona i sobre l'absència de tota transcendència han hagut de parlar clarament de la desesperació. Contra aquesta desesperació latent en el si de la vida, l'advent cristià ens ofereix un camí per 'realimentar' la nostra esperança i rebutjar les temptacions de la desmoralització.

Fra Lluç, en la seva conferència, va anar desgranant la història de la salvació lentament, tot puntuant amb rigor alguns dels seus eixos principals. La nostra història personal no és altra cosa que la baula d'una llarguíssima cadena que es va iniciar amb l'esclat de la creació: un esclat *ad extra* de la presència de Déu, de la seva bondat, de la seva bellesa i de la seva veritat. Dins d'aquest esclat Déu va crear



Foto: X. Reig.

Fra Lluç M. Torcal en un moment de la seva conferència.

La conferència

En acabar l'eucaristia els assistents es van adreçar al palau de l'abat. En una de les sales Fra Lluç Torcal va dictar una conferència sota el títol *Presència velada*



Foto: X. Roig.

Dinar al refetor.

qui pogués veure i respirar la seva glòria i fos capaç de cantar-la davant la seva presència. *Déu va crear l'home a imatge seva, el va crear a imatge de Déu, creà l'home i la dona.* (Gn. 1, 27). Tanmateix aquesta harmonia inicial es va trencar. I Déu va quedar velat als ulls humans.

Velat, però, no vol dir amagat del tot, opac, invisible, imperceptible. El vel cobreix, sí, però deixa entrellucar una certa transparència de llum, de formes, de traços, d'indicis... Déu manté la seva presència, tot i velada, al llarg de la història del món. La Bíblia ens parla de manera prou entenedora de tots els moments en què el vel resulta més transparent i la presència de la divinitat es fa tangible. Fra Lluç va anar comentant un per un tots aquests moments i ens va presentar les grans escenes de la història de salvació: des del fratricidi d'Abel –Caín malgrat tot serà perdonat– passant pels temps de la promesa patriarcal, de l'aliança del Sinai, de la infidelitat d'Israel, de l'exili, de l'universalisme profètic d'Isaïes... fins arribar a la maduresa dels temps, el temps del compliment quan Déu s'encarna en la persona de Jesús. Aquest Jesús, home singular, va prosseguir Fra Lluç, és la plenitud

de la divinitat entre nosaltres, un vel que revela, però un vel, en definitiva, que es tanca si nosaltres no l'acceptem. Perquè, de fet, no creiem amb els ulls sinó amb el cor. Esperar, va concloure, consisteix a tenir per cert que no hi ha una fi definitiva quan s'acabin els nostres dies, ni tampoc quan s'acabin els anys o segles del món. Esperar és confiar que el vel de Déu s'esvairà del tot, sense temple, sense pecat, sense mal i sense dolor.

Després d'una estona de silenci i reflexió Fra Rafael Barruè ens va proposar uns instants de contemplació estètica a través d'una sèrie de projeccions artístiques. Si a la primera part del matí se'ns refrescava la ment, en aquesta segona sessió, més breu, se'ns proposava el silenci interior i l'accés a la serenitat, l'admiració i l'agraïment a través d'imatges contemplades amb lentitud.

La pregària del migdia i el dinar monàstic

A les 13 hores ens vam aplegar tots els participants amb els monjos de la comunitat a la Sala Capitular per a la celebració de la pregària del migdia dirigida pel P. Josep Maria Recasens. Estava previst fer una mica d'assaig dels cants però es va fer tard i no va ser possible. Vàrem recitar pausadament els salms a dos cors. I, en silenci, ens vàrem desplaçar al refetor.

El refetor era ple de gom a gom amb unes taules auxiliars situades al centre. Feia bo de veure com en aquest venerable recinte, en silenci, més de cent persones menjaven un dinar auster al ritme de la lectura tal i com els monjos ho fan cada dia. En acabar l'àpat i cantada l'acció de gràcies, es va deixar una hora de descans.



Els qui volien podien realitzar un recorregut pel claustre sota el guiatge d'un monjo de la comunitat.

Lectio divina i presentació dels Comentaris a les Antífonas de la O

A dos quarts de quatre els participants en el recés ens vam adreçar de bell nou al Palau de l'Abat on a la mateixa sala del matí el P. Josep Alegre i Vilas, abat de Poblet, ens va dirigir una sessió de *Lectio Divina*, un dels pilars de l'espiritualitat benedictina. Els monjos de Poblet dediquen cada dia una bona estona a aquesta pràctica espiritual consistent en la lectura i meditació pausada i tranquil·la d'un qualsevol fragment de la Bíblia.

El P. Abat ens va recordar en la seva intervenció que la paraula de Déu continguda a la Bíblia és *una veu* que s'adreça a cadascú de nosaltres i que cal saber escoltar. És una autèntica *força* que es desplega en el nostre cor si la sabem acollir. Perquè, en definitiva, com va dir encertadament Romano Guardini, *les arrels de l'ull són al cor: l'ull veu a través del cor*. És una audició interior doble: primer amb la ment, després amb el cor. De mica en mica aquesta veu deixa de ser paraula escrita i esdevé per a cadascú de qui la rep una autèntica *paraula viva*. No és retòrica: *paraula viva*, aquí, vol dir que transforma la nostra vida... potser imperceptiblement i fins i tot inconscientment, sí, però d'una manera eficaç, pràctica.

El text triat va ser el salm 4. Ens va invitar a llegir el salm a poc a poc, diverses vegades de manera que caigués com un pluja fina a l'ànima. A continuació va anar desgranant cada verset aplicant-hi reflexions breus dels sants Pares (Agustí, Gregori de Nissa...) o d'escriptors catòlics com Paul Claudel. Era el moment de la ment... A continuació ens va convidar a meditar el contingut i deixar-lo viure a dins... i, finalment, ens va aconsellar que escrivíssim frases curtes d'allò que la meditació ens hagués suggerit.



Foto: X. Roig

El P. Abat Josep en la seva intervenció de la tarda.

Després d'una estona de silenci i acabat el temps de la *lectio* el P. Abat ens va presentar i regalar el seu llibre anual sobre les Antífonas de la O. Els dies immediats al Nadal l'antífona del Magnificat a Vespres s'inicia amb aquest senyal d'admiració: *¡Oh!* El P. Abat ens va oferir les seves reflexions sobre aquestes antífonas i ens va encoratjar a tenir-les presents en els dies anteriors del Nadal.

Les Vespres: *rorate coeli de super*

Com que les festivitats cristianes s'inicien a les vespres del dia anterior, amb les vespres d'aquest dissabte dia 2 de desembre s'iniciava el primer diumenge d'Advent, i en conseqüència, el nou any litúrgic. D'alguna manera tot el dia havia estat una preparació per celebrar aquest moment. I aquest moment podria ser també la llavor espiritual per a tot l'any. L'esperança cristiana de l'Advent queda ben resumida en un desig ancestral de la humanitat que es canta en un himne litúrgic d'aquests dies: *rorate coeli de super et nubes pluant iustum*. "Oh cel, deixa caure la rosada i que els núvols facin ploure el Just!". En definitiva: que la vida continuï amb plenitud i que continuï la lluita cristiana per tal que la justícia arribi arreu.

Cristòfol-A. Trepal

LA RECREACIÓ

Des del número 7 de la revista, en aquesta secció anem seguint l'horari monàstic de Poblet. En el número anterior se'ns parlava del dinar al refetor i de la lectura que l'acompanya. Alguns dies, en acabar de dinar, els monjos tenen recreació comuna. El dijous a la tarda també gaudeixen d'una estona llarga d'esbarjo. Ens n'explica el seu sentit espiritual fra Lluís Solà, monjo de Poblet.

Un home que caçava salvatgines pel desert va veure abba Antoni entretenint-se amb els germans, i se n'escandalitzà. L'ancià, per convèncer-lo que de tant en tant convé mostrar condescendència envers els germans, li digué:

-Posa una fletxa al teu arc i tiba'l.

Li ho va fer així. L'ancià insistí:

-Tiba'l una mica més.

Ell el tibà, però l'ancià hi tornà:

-Tiba'l més encara.

El caçador li respongué:

-Si el tenso massa, l'arc es trencarà.

Li féu aleshores l'ancià:

-Passa el mateix amb l'obra de Déu; si tensem més del compte els germans, es trencaran aviat. Per això convé de tant en tant mostrar condescendència envers ells.

Havent-ho sentit, el caçador s'omplí de compunció, i se n'anà tot edificat per les paraules de l'ancià. Pel que fa als germans, retornaren a casa seva més enfortits.

Apotegma de sant Antoni (250-356)

Discreció benedictina

La Regla de sant Benet, en establir l'horari i les activitats dels monjos, no concreta res d'específic sobre el lleure. Es tracta, òbviament, d'un concepte aliè a l'univers mental de l'autor i dels destinataris de la Regla. Això no vol dir que sant Benet, en la línia tan sàvia de

l'apotegma que transcriu al capçal d'aquest article, no tingués en compte el caràcter trencadís de la naturalesa humana. En efecte, en molts llocs de la Regla es pot copsar la delicada atenció del legislador envers els monjos d'esperit feble, o de salut primparada, o envers aquells que, per raó del servei que els és encomanat, han de suportar càrregues més feixugues que la resta de germans. El lema *que ningú no es contristi a la casa de Déu* (RB 31, 19) presideix l'organització del monestir de Benet, un lema que respon a l'admirable discreció amb què el sant patriarca dels



Sant Antoni Abat i sant Pau primer ermità, de Diego de Velázquez.



monjos estableix totes les coses, fins les més menudes, de la casa de Déu.

Discreció palesa àdhuc en un aspecte tan fonamental com és la vida litúrgica. Mentre que els pares del desert, que Benet no s'està d'elogiar i de proposar com a exemple, esmerçaven llargues hores del dia i de la nit en la recitació diària del salteri, ell n'estableix la recitació setmanal, reduint notablement el temps dedicat durant la jornada a la pregària comunitària. La raó principal rau en el fet que els monjos han de viure del treball de les seves mans, i que, a més, han de dedicar un temps generós, també regulat convenientment, a la lectura de la Bíblia. Però segur que, a més d'aquestes raons pràctiques, hi intervé el desig exprés d'un sa equilibri i la prudència lúcida fruit d'un elevat concepte d'humanitat per part de sant Benet. L'equilibri, doncs, entre la pregària, la lectura, el treball i el descans suficient, és una condició fonamental per al creixement en la vida espiritual, per a avançar en el camí de la recerca de Déu, tasca primordial del monjo.

Foto: A. Milla

Diu, en efecte, en regular l'horari de les vigílies: *A l'hivern, això és, del primer de novembre fins a Pasqua, es llevaran a l'hora vuitena de la nit, calculada raonablement, de manera que dormin una mica més de la meitat de la nit, i s'aixequin ben disposats* (RB 8, 1-2). Voldria fixar-me en aquesta expressió, sobretot en el verb llatí *digero*, de la frase *et iam digesti surgant*, que traduïm: *que s'aixequin ben disposats*. Aquest verb suggereix, en efecte, la idea de reparació i de restauració, molt propera d'altra banda al nostre terme "recreació". Els monjos, refets, restaurats pel descans de la nit, que Benet, renunciant al sant costum dels antics monjos del desert, estableix tot d'una tirada, sense interrupció, s'han de llevar preparats, animats per començar el dia amb la pregària, encara nocturna, de les vigílies, que el mateix legislador desplaça de la mitja nit a la matinada. Serveixi d'exemple eloqüent de la importància que dona sant Benet a la reparació corporal i mental amb vista a una vida espiritual sana i encoratjada.

Vista panoràmica de la sala de recreació de la comunitat.



Conversa i convivència fraterna

En altres llocs de la Regla, de manera indirecta si més no, es podria arribar a la conclusió que, malgrat la gravetat monàstica, els monjos disposaven de moments per a la conversa i la convivència fraterna més distesa. Per exemple, en regular l'exercici quaresmal, diu sant Benet: *Per tant, imposem-nos aquests dies alguna cosa de més en la tasca acostumada de la nostra servitud: pregàries particulars, abstinència en el menjar i en el beure, de manera que cadascú, ultra la mesura que té prescrita, ofereixi alguna cosa a Déu per pròpia voluntat amb goig de l'Esperit Sant; és a dir, que tregui al seu cos una part del menjar, del beure, de dormir, de parlar molt, de bromejar, i amb una joia plena de deler espiritual esperi la santa Pasqua* (RB 49, 5-7). D'aquesta exhortació quaresmal se'n desprèn que els monjos disposen tal vegada d'algun moment en el qual els és permès de parlar i, fins i tot, de bromejar, activitats que, durant la Quaresma, convé moderar amb vista a potenciar aquest altre goig espiritual més profund que prepara a la celebració del sagrament pasqual. Un

dels instruments de l'art espiritual diu així també: *Risum multum aut excussum non amare* (RB 4, 54). El monjo benedictí, sense apartar-se mai de la moderació i de la gravetat, disposaria, doncs, d'uns espais i d'uns moments per a l'efusió espontània, per a l'entreteniment sa i beneficiós, tal com llegim en el bonic apotegma de sant Antoni del desert. També com ell, Benet deuria mostrar-se condescendent envers els germans amb vista a llur distensió espiritual, amb vista al goig i a la pau dels cors.

La recreació a Poblet

L'horari actual dels nostres monestirs, com demanen a més les Constitucions (cf. article 34 §1) —que comenten i actualitzen la Regla—, estableix uns moments determinats per a l'esbarjo, per tal d'assolir, en la línia semàntica del verb llatí que trobàvem a la Regla, *digero*, la reparació, la restauració, física i psicològica, de les nostres forces. En el vocabulari monàstic, aquest temps d'esbarjo rep el nom de "recreació", i la majoria de monestirs disposen fins i tot d'una "sala de recreació",





un espai bell, apte per a la trobada expansiva dels germans. A Poblet, en concret, dediquem a la recreació una mitja hora llarga després de dinar -després de sopar, durant l'estiu- els dimarts i els dijous, i tots els diumenges de l'any després de dinar. S'hi ha d'afegir el passeig setmanal dels dijous, i els quinze dies anuals de vacances, que practiquem en comunitat, per torns, a l'antiga granja de Castellfollit, en plena natura. En altres ocasions especials, com els onomàstics dels monjos o les grans solemnitats litúrgiques, durant aquest temps de recreació solem prendre cafè, cosa que no fem habitualment. Encara, el dia de sant Esteve i el dilluns de Pasqua, ens trobem a la sala de recreació per berenar-sopar en un clima més informal i festiu.

La recreació, expressió de la fraternitat

La recreació és un moment fort en la vida de comunitat, i jo no m'atreuria a valorar-lo menys que la pregària comunitària o que els àpats fraterns, que són els altres dos grans moments en què, segons sant Benet, s'expressa i es verifica la fraternitat monàstica. Segurament sant Benet tractaria els monjos que es dispensen de la recreació comunitària amb la mateixa severitat amb què tracta els qui fan tard al refector (cf. RB 43, 15). No és fàcil, certament, convertir les estones de recreació en espais de joiosa obertura, d'intercanvi fratern i de diàleg distès. *Les espines de les desavinences* -de què parla també sant Benet en un altre lloc (RB 13, 12)- *que solen créixer* en el camp ben adobat dels qui menem una vida més aviat tancada i repetitiva, fan que calgui anar molt alerta a no malmetre aquests petits regals de gratuïtat que són les estones de recreació. El secret rau, m'imagino, en l'actitud personal d'anar-hi per donar, més que no pas per rebre'n alguna cosa. Sigui com sigui, l'assistència o no als actes de recreació acostuma a ser un bon termòmetre de la importància que concedim a la vida de comunitat, i del lloc que ocupen els altres



Fotos: Arxiu Poblet.

Dinar a la casa del guarda (Castellfollit).

en la nostra escala de valors.

Tots, doncs, quan assumim lliurement el compromís de viure com a monjos, ens fem responsables de convertir aquests moments d'entreteniment -una paraula que significa alhora divertiment i conservació- en impuls per a l'obra de Déu, per tal que, refetes les nostres forces, com suggeria l'apoteigma de sant Antoni, els monjos puguem, amb el nostre capteniment, moure els altres no a l'escàndol ans a una autèntica compunció del cor.

Lluís Solà

EL SILENCI EN LA REGLA DE SANT BENET

Estem immersos en una societat sorollosa on resulta difícil trobar el silenci. I quan el trobem, si a més estem sols, ens sobta i ens incomoda; aleshores sovint busquem, potser sense adonar-nos-en, la companyia de les paraules ocioses de la ràdio o de la televisió. Doncs bé: el silenci interior i exterior és del tot necessari per madurar personalment, per escoltar els altres i, sobretot, per sentir Déu. I no és només per als monjos, és necessari per a tot cristià. Ens en parla un convidat de luxe: el P. Josep Maria Soler, abat del monestir benedictí de Montserrat.

La taciturnitas

Cal fer, en primer lloc, una precisió. Normalment traduïm amb la paraula "silenci" el mot llatí *taciturnitas* que serveix per expressar la virtut del bon ús de la paraula per part dels qui estimen el silenci. És a aquest art de l'ús de la paraula que està dedicat el capítol sisè de la Regla benedictina. Algunes vegades, molt poques, sant Benet utilitza la paraula *silentium* que vol dir que ningú no digui res ni faci soroll; ho fa quan vol protegir la pregària, el descans, l'atenció a la lectura del refetor, i encara per dir que dins del monestir hi ha d'haver un clima d'absència de paraules dites en veu molt alta i d'absència de soroll.

Sempre que parla del silenci dels monjos, la Regla el relaciona amb la humilitat, de la qual tracta particularment en el capítol setè. El relaciona, per tant, amb la identificació del monjo amb Jesucrist; des del moment que no és altra la finalitat de tot el capítol de la humilitat. Però d'entrada voldria fixar-me en el "perquè" del silenci.

El per què del silenci

Per a sant Benet, com per a tota la tradició monàstica i espiritual, l'observança del silenci no és simplement una qüestió disciplinar, i menys encara un simple element de mortificació de la voluntat. No és, tampoc, un mitjà per afavorir la misantropia ni l'aïllament estèril. Ni per obstaculitzar la comunicació franca i sincera. El silenci té un valor molt alt; és un mitjà imprescindible per créixer com a persona i com a monjo i per créixer com a comunitat. No és, doncs, un fi en si mateix sinó un mitjà en funció d'una realitat profunda, que afecta la pròpia



interioritat, la relació filial amb Déu i la relació fraterna amb els altres.

Es pot reflexionar sobre el "perquè" del silenci des de moltes perspectives. Ara em fixaré només en el que en diu sant Benet mateix en diversos passatges de la Regla.

Ens parla de dos grans àmbits de silenci pel que fa a la persona: el silenci de la ment, de la imaginació podríem dir o del cor, i el silenci exterior, tant en l'àmbit verbal (moderar l'ús de la paraula) com en relació als sorolls (evitar la fressa).

El silenci interior

El silenci de la ment, o de la imaginació, és un silenci interior. En aquest sentit, un podria estar en un lloc ben silenciós externament, però tenir la imaginació plena de paraules, de desigs desordenats, etc. que dificulten la concentració mental, la unificació interior. Aquest silenci de la ment està en funció de la guarda del cor, del combat contra els pensaments, contra els desigs, contra les pors, etc., elements bàsics en la vida monàstica i en tota vida de qui vulgui viure en profunditat. Per això la Regla, quan al capítol primer descriu els monjos autèntics

els defineix en funció, entre altres coses, del *combat contra els pensaments*. Els cenobites el viuen en comunitat i els ermitans en solitari, però tots combaten *contra els pensaments* (cf. 1, 5). És una manera de dir que, sense la lluita per tenir la ment i el cor silenciosos, no hi ha monjos autèntics.

Aquest silenci implica un treball per fer callar tot el món mental que ens envaeix negativament i que ens porta a l'agressivitat, al refús, a l'enveja, i a tantes altres coses. Sant Benet hi fa referència quan parla d'*esclafar de seguida contra el Crist els mals pensaments que li vénen al cor i de manifestar-los a l'ancià espiritual* (4, 50); i hi fa referència, encara, en altres instruments de les bones obres: *no guardar ressentiment* (4, 23) i *no odiar ningú, no tenir gelosia, no obrar per enveja* (4, 65-67). El silenci de la ment o del cor és necessari per a la pacificació interior i per tenir unes relacions sanes amb els altres, basades en l'amor, la comprensió i el perdó.

El silenci exterior

L'altre àmbit de silenci és el silenci exterior, tant en relació a les paraules com pel que fa als sorolls. Sant Benet en parla a diver-



Foto: BEDMAR

Capella romànica de sant Esteve.



Un monjo pregant.

sos llocs i sota dos aspectes. Un de negatiu centrat a evitar el pecat quan parlem; sigui perquè si un no està molt atent, quan parla molt cau fàcilment en la crítica, sigui perquè es poden dir coses inconvenients que no fan bé. Aquest és el tema del capítol sisè i d'alguns instruments de les bones obres, que serà bo de recordar: *no ser murmurador, ni criticaire, guardar la boca de paraules dolentes i indecoroses, no ser amic de parlar molt, no dir paraules vanes, [...] no ser amic de riure sorollosament* (4, 39-40.51-54). I tot això per trobar *la vida veritable i veure dies feliços*. En efecte, sant Benet ens recorda que Déu ens diu: *Si vols la vida veritable i perpètua, guarda't la llengua de mal i que els teus llavis no parlïn amb engany* (Pròleg, 17).

L'objectiu final del silenci

Però la Regla dóna també un seguit d'aspectes positius per al silenci. Cal viure el silenci per amor fratern: per facilitar als altres de poder fer *lectio* (és a dir, una lectura orant de la Paraula de Déu) i de poder donar-se a la pregària privada, per facilitar-los el descans, per crear un clima serè i acollidor de la lectura durant els àpats (cf. 48, 5.17; 42; 38, 5; 52, 2). I per extensió es podria dir, sense falsejar

el text, que cal viure el silenci per afavorir l'estudi, la reflexió i el treball i, encara, per no perdre el temps.

Cal viure, també, el silenci per crear un clima espiritual apropiat per ser conscients de la presència de Déu; sense silenci no es pot viure el primer graó de la humilitat, doncs (cf. 7, 10-30); *ni escoltar amb orella ben atenta allò que cada dia ens diu la veu divina* (Pròleg, 9). L'objectiu final del silenci, doncs, no és callar sinó entrar dintre d'allò més profund de nosaltres mateixos per no viure distrets o inconscients d'allò que passa en el nostre interior. I, també, l'objectiu final del silenci és per acollir Déu. Per escoltar-lo cal el silenci. Com diu Filoxè de Mabboug: *el silenci material t'introdueix al silenci espiritual, i el silenci espiritual et fa ascendir fins a viure en Déu, però si cesses de viure en el silenci, no tindràs conversa amb Déu* (*El forn de Babilònia. Carta a un jueu convertit*, 21). El silenci ens obre a l'audició de la Paraula de Déu, a la vivència de la litúrgia i fa pujar dintre de nosaltres, com una pregària, el mateix desig i la mateixa veu que brollaven en el fons del cor de sant Ignasi d'Antioquia: *vine cap al Pare* (*Carta al Romans*, 8, 1).



El silenci ens ajuda a escoltar Déu, però també a escoltar els homes i dones que s'apropen a nosaltres, començant pels germans de comunitat. Sense silenci difícilment es pot estar suficientment atent als altres per escoltar-los en profunditat i no limitar-se a deixar-los dir sense entrar en el fons del seu pensament o sense deixar-se interpel·lar per la seva paraula i buscant només arguments a favor de la pròpia posició. Aquest és també el sentit del novè graó de la humilitat que invita a saber dominar l'ús de la llengua per parlar en el moment i de la manera més oportuns (cf. 7, 56-58).

I, encara, un altre aspecte positiu del silenci és que permet d'evitar la superficialitat en l'ús de la paraula. Quan es parla des de l'amor al silenci i des de la humilitat, la paraula dita té densitat, pes específic, perquè brolla d'un interior pacificat. Aquí rau, també, el sentit profund dels graons desè (cf. 7, 59) i onzè (cf. 7, 60-61). I semblantment, quan s'escolta des de l'amor al silenci i des de la humilitat, la paraula rebuda té més ressonància en nosaltres i ens enriqueix més.

No tot silenci, però, és bo ni senyal de virtut. Hi pot haver un silenci fruit de l'automarginació, o de l'orgull que vol mantenir el puntet, o del ressentiment. Són

silencis que no van en la línia de l'art de la discreció en l'ús de la paraula, ni de la humilitat. En canvi, hi poden haver moments en els quals sigui bo de parlar fins i tot fent una broma sana, per ajudar a la distensió i contribuir a crear un clima fraterne i joios.

Conclusió

Resumint el que he intentat exposar, es pot dir que el silenci no és un mer aspecte disciplinar, sinó que, en primer lloc, és necessari per a la maduració personal; en segon lloc, cal practicar-lo per viure una comunicació profunda i seriosa amb Déu, i, en tercer lloc, possibilita la comunicació profunda amb els altres. Això no sols és vàlid per als monjos que segueixen la Regla benedictina. Aquest text venerable és patrimoni de tota l'Església, particularment d'aquells seglars que volen viure'n l'espiritualitat en les seves vides i les seves tasques. A tots els qui ens deixem guiar per la seva saviesa espiritual, sant Benet ens ensenya a progressar més i més pel camí de l'Evangelí. I el silenci, entès en el sentit ampli que ell el proposa, n'és un valor important.

Josep M. Soler

Abat de Montserrat.

CAPÍTOL VI

LA PRÀCTICA DEL SILENCI

¹Fem allò que diu el profeta: "M'he dit: Vigilaré els meus camins per no pecar amb la meua llengua. He posat guarda a la meua boca. He emmudit i m'he humiliat, i he callat de coses bones".² Aquí el profeta ensenya que, si de vegades cal estar-se de converses bones per raó del silenci, com més no cal abstenir-se de converses dolentes pel càstig del pecat.³ Per tant, ni que es tracti de converses bones i santes i d'edificació, per la importància del silenci, que no es concedeixi als deixebles perfectes, sinó rarament, el permís de parlar,⁴ perquè està escrit: "Si parles molt, no evitaràs el pecat";⁵ i en un altre indret: "La mort i la vida estan en poder de la llengua".⁶ Ja que parlar i ensenyar pertoca al mestre, callar i escoltar correspon al deixeble.

⁷Per això, quan calgui demanar alguna cosa al superior, que es demani amb tota humilitat i submissió respectuosa.⁸ Però les grolleries i les paraules ocioses i que fan riure, les condemnem en tot lloc a una eterna reclusió, i no permetem que el deixeble obri la boca per a expressions d'aquesta mena.



EL PRINCIPÍ ANTRÒPIC

Una dada que cal tenir en compte

Aquest article continua la secció començada en l'edició anterior sobre les relacions entre la fe i el pensament científic. Avui analitzarem sota quines condicions una de les teories més llançades i recents de la cosmologia física, l'anomenat principi antròpic, pot esdevenir un motiu de credibilitat de la nostra fe, en la mesura que presenta una extraordinària convergència entre allò que el cristià creu respecte de la creació i allò que hom descobreix en l'estudi científic del món. De tot això ens en parla Fra Lluç M. Torcal.

Introducció

En plena continuació amb l'article que va encetar aquesta nova secció de la revista Poblet, ens proposem avui oferir al lector un nou element de reflexió que ajudi a donar raó de la nostra fe, un nou element, a la llum del qual la nostra fe es demostra raonable. Atesa la naturalesa d'aquesta secció, el motiu de credibilitat de la nostra fe que avui posem a la vostra consideració partirà de les ciències modernes; en concret, avui tractarem del que, en la cosmologia recent, s'ha anomenat el principi antròpic.

Abans d'anar endavant, és important recordar que, com ja vam afirmar en l'article inaugural d'aquesta secció, les raons de credibilitat no són proves de lògica científica, sinó que més aviat s'han de considerar com a motius concordants amb allò que creiem, sostinguts per la convicció fonamental que qui ens ha salvat és el mateix que ens ha creat i que, per tant, no hi pot haver contradicció entre allò que creiem i allò que podem arribar a conèixer amb l'esforç de la nostra raó natural, una raó que –com ja vam demostrar en l'article anterior– no pot estar tancada sobre si mateixa, car el tancament

autodecretat per la raó des de l'il·luminisme ha conduït aquesta mateixa raó a la inconsistència i a la contradicció en el nucli mateix d'allò que la caracteritza: el nivell lògic-formal.

Una pregunta

Per què l'univers és precisament tal com és, és a dir, que permet en el seu si el naixement de la vida i, sobretot, l'existència d'una vida intel·ligent? Aquesta és la pregunta que subjau en la formulació del principi antròpic. En efecte, per arribar a l'inici de l'evolució pre-biòtica i biològica han estat necessàries moltes condicions, amb valors precisos, com ara la formació del primitiu univers, la formació de la nebulosa original del Sol, la justa formació de la composició dels mars i dels minerals en determinades condicions termodinàmiques, el temps de rotació de la terra que genera el dia i la nit i les estacions de l'any, la influència de la Lluna sobre els mars terrestres, la tectònica de plaques, el camp magnètic de la Terra que la protegeix de les partícules còsmiques d'alta energia, la presència dins del sistema solar d'altres planetes, especialment dels grans planetes



com ara Júpiter capaços de desviar els cometes que xocarien contra la Terra... i un llarg etcètera d'altres factors. Sembla prou clar que els paràmetres per a la formació d'aquesta vida tenien escassos marges d'èxit: la vida podia néixer només allà on aquestes condicions fossin afavorides, cosa que en si ja revela una sorprenent relació que vincula necessàriament entre elles la biologia, la química, l'astronomia, la geologia i la física.

Si aquestes condicions poden ser interpretades casualment en l'àmbit terrestre o bé com a efectes de selecció –en el sentit que en altres planetes o sistemes planetaris no s'han complert aquestes condicions– una tal cosa no es pot afirmar de tot l'univers pres globalment. L'univers sencer presenta una sincronia tal que ha permès la vida, cosa que difícilment pot ser explicada recurrent al mer atzar, a la casualitat.

La sincronia del món físic

Aquesta sincronia es manifesta, per exemple, en l'acord dels valors entre les constants físiques fonamentals amb la possibilitat del naixement de la vida, un acord que, com veurem, és a la base de la formulació del principi antròpic. Un altre exemple notable d'aquesta sincronia és la formació del carboni des de l'heli de les estrelles primitives, formació altament improbable car és necessari que tres nuclis d'heli xoquin simultàniament. La formació del carboni es produeix pel xoc d'un nucli d'heli amb un de beril·li, al seu torn format a partir de dos nuclis d'heli, els quals s'uneixen per fusió i irradiació energètica de tal manera que tant l'heli com el beril·li esdevenen inestables com a nuclis aïllats i es transformen en carboni. Aquest procés depèn només de les constants físiques fonamentals i sense ell no hi hauria vida basada en el carboni. Un darrer exemple, amb què clourem aquesta introducció, es tracta de la coincidència existent entre la durada mitjana de l'evolució biològica per

arribar a l'origen de la vida intel·ligent amb la meitat de la vida del Sol, és a dir, amb aquell temps en què el Sol és estable i irradia gairebé uniformement, un temps determinat novament per les constants físiques fonamentals. Una evolució de la vida intel·ligent en un temps molt inferior a mil milions d'anys implicaria que aquesta hauria hagut d'haver sortit sobre la Terra molt abans del que realment ho ha fet; en canvi, un temps superior a aquesta xifra hauria impedit el naixement de l'home sobre la Terra, car el Sol s'hauria extingit abans.

D'alguna manera sembla que no sigui l'home qui s'adapta a l'univers –com sembla concloure una visió cosmològica de tipus mecanicista, newtoniano-laplaciana– sinó que, més aviat, sembla que sigui l'univers el que s'adapti a l'home, cosa que atorga a l'home un paper central en l'univers basat en el simple fet que l'home és en concret una forma de vida intel·ligent formada de carboni amb una evolució ben determinada. Una visió tal, certament, fa caure –almenys parcialment– la comprensió newtoniano-laplaciana del món, fins ara objecte de veneració quasi mítica per part del món científic. L'anàlisi filosòfica del principi antròpic ens permetrà descobrir tot l'abast de les anteriors afirmacions.

Formulacions i història del principi antròpic

El principi antròpic té el seu origen en la moderna física cosmològica, tot i que el seu desplegament comporta implicacions que ultrapassen aquesta disciplina. Encara que es poden trobar antecedents del principi antròpic, va ser, de fet, R. Dicke el primer que el va formular clarament en el seu article en la publicació *Reviews of Modern Physics* l'any 1957, quan sostenia que el valor de les constants físiques fonamentals –com ara la càrrega elèctrica de l'electró, la massa del protó, la constant de gravitació i la constant de

Planck— estaven condicionades per factors biològics i no eren merament arbitràries, i quan, a més, subratllava el fet que per tal que aquestes constants poguessin ser mesurades, era necessari que existissin organismes, éssers vius i intel·ligents.

Aquesta versió inicial del principi antròpic va evolucionar cap a dues versions diferents anomenades **formulació dèbil** (publicada per R. Dicke a *Nature* l'any 1961) i **formulació forta** (elaborada per B. Carter l'any 1974), la problemàtica de les quals intentarem exposar i analitzar.

Formulació dèbil del principi antròpic:

Els valors observats de totes les quantitats físiques i cosmològiques no són equiprobables, sinó que assumeixen valors limitats per les condicions que existeixin regions en les quals la vida basada en el carboni pugui evolucionar i per les condicions que l'univers sigui prou vell per haver donat origen a tot això. Una formulació equivalent ens diu: El que podem esperar observar ha d'estar limitat per les condicions necessàries per la nostra presència com a observadors. Això significa que, per tal que nosaltres puguem meravellar-nos que l'univers sigui tal com és, ha de ser, de fet, tal com és, o bé nosaltres no existiríem i, per tant, no ens podríem ni tan sols meravellar.

Formulació forta del principi antròpic:

L'univers ha de posseir aquelles propietats que permetin a la vida el seu desenvolupament en l'univers mateix en un estadi concret de la seva història. En altres paraules, l'univers —i, per tant, els paràmetres fonamentals sobre els quals es fonamenta— ha de ser de tal manera que, en un estadi determinat de la seva evolució, permeti la creació d'observadors dins seu.

Anàlisi i comentari

La versió dèbil

La formulació dèbil és més aviat un principi metodològic que recull el fet d'haver comprès que algunes de les característiques crucials de l'estructura de

l'univers constitueixen prerequisits indispensables per a l'existència d'observadors de l'univers, és a dir, afirma que amb valors lleugerament diferents de les constants de l'univers dels que l'univers real presenta actualment, la vida humana no existiria — i, per tant, no podrien mesurar-se tals valors—. Aquesta versió del principi no és trivial, car fa augmentar el coneixement científic en clarificar els vincles existents entre les diverses escales de l'univers.

Lògicament, però, es presenta sota la forma d'una tautologia: és a dir, només allò que és compatible amb la nostra presència d'observadors és possible que pugui ser observat. En altres paraules, l'observador humà observa només allò que és compatible amb el seu ésser d'observador. D'aquesta manera, es percep clarament el rol heurístic d'aquesta formulació dèbil del principi antròpic.

No obstant la seva debilitat, aquesta formulació pot capgirar ja la cosmologia newtoniano-laplaciana en fer de l'home el centre de l'univers en la mesura que l'existència de l'home determina el valor de les constants cosmològiques, una determinació que ha de ser compresa —en aquest àmbit d'aprofundiment— en sentit finalístic (de causa final) i no només en sentit heurístic (discriminatori, per tant de les cosmologies on l'home no és al centre). L'existència de l'observador humà dins de l'univers físic, un observador capaç de mesurar, en primer lloc serveix per interpretar el perquè del valor actual de les constants cosmològiques —sense explicar-ne el valor numèric exacte— i, en segon lloc, per eliminar totes les possibilitats teòriques d'un [altre] univers amb altres valors dels paràmetres principals que no concebés en el seu si l'existència de la vida i dels observadors humans tal i com són actualment. Aquesta primera formulació del principi antròpic té una clara força discriminant, convertint-se en un poderós criteri de selecció entre la multiplicitat possible d'universos amb propietats

arbitràries, acceptant només aquelles que permetin la nostra existència.

El caràcter no finalístic d'aquesta formulació dèbil se'ns fa ben clar quan s'entén que els valors d'aquestes constants són condicions necessàries per l'emergència de l'observador, de l'ésser viu dotat d'intel·ligència, però no són, de fet, condicions suficients. No obstant això, el principi antròpic en la seva versió dèbil suggereix l'existència d'una correlació constitutiva entre l'observador i això que pot ésser observat, cosa que pot ser considerada un incipient element explicatiu i que fa d'aquesta formulació quelcom de no trivial. De fet, el sorgiment de la vida no és un esdeveniment neutre de tot el procés evolutiu de l'univers, sinó que significa la presència en l'univers d'una entitat que pot recuperar cognoscitivament tot aquest mateix procés. El sorgir de la intel·ligència associada a l'observador, després del llarg procés de formació de l'univers, és quelcom força sorprenent si és entès —aquest sorgiment— com la capacitat d'establir una relació intel·ligible amb tot allò que constitueix la condició de possibilitat del seu mateix sorgir. Per això hi ha qui ha afirmat, amb molta prudència, que *fins a un cert grau, la intel·ligència és, per tant, explicativa, car explica la recerca mateixa i explica la possibilitat que una intel·ligència fins aleshores latent en el procés [d'evolució] del món pugui ser compresa i objectivada*¹.

La versió forta

La versió forta del principi, a diferència

de la versió precedent, pretén ser totalment explicativa i no només heurística. De fet, fonamentant-se en el fet que les constants cosmològiques tenen el valor que presenten i no un altre de divers, aquesta formulació suposa que un univers les constants cosmològiques del qual són aquestes, ha de —amb un accent fort sobre aquest 'haver de'— donar lloc a observadors —éssers vius i intel·ligents capaços de relacionar-se cognoscitivament amb l'univers—, en un cert estadi

de la seva història. Per aquesta raó, segons aquesta versió, el nostre univers està caracteritzat per una estreta correlació amb el fenomen de la vida: l'univers seria un complicadíssim sistema físic amb la finalitat de produir la vida. En altres paraules, el sorgiment de la intel·ligència en aquell que és capaç d'observar l'univers i de comprendre des d'ella (o en ella) tot el procés còsmic, explica les característiques concretes d'aquest univers concret.



El físic Robert H. Dicke va ser el primer a formular el principi antròpic en la seva versió dèbil.

La forma forta del principi antròpic fa de la vida intel·ligent i, concretament, de l'home, un vertader centre de l'univers cap a on conduir l'enter procés cosmològic i no només un observador que gaudeix d'una determinada perspectiva d'aquest procés i és capaç de conèixer en base a aquesta perspectiva. Per aquesta raó, l'univers pot ser denotat com a *antròpic*. Aquesta formulació forta pretén, per tant, tenir un caràcter ontològic, en la mesura que sosté que la naturalesa de l'univers és tal que exigeix de si mateixa el sorgiment de la vida intel·ligent en un estadi del seu desen-

¹ S. Muratore, "Il principio antropico tra scienza e metafisica", *Rassegna di teologia* 33, (1992) 30.



"El cel parla de la glòria de Déu" (Salm 18).

volupament, i, alhora, un caràcter finalístic, en la mesura en què aquest sorgiment ha d'ésser considerat la raó o la causa segons la qual les constants cosmològiques tenen el precís valor que tenen i no pas un altre.

Alguns punts crítics

Des d'un punt de vista estrictament científic, alguns han criticat el principi antròpic com quelcom acientífic: per Pagels, aquest principi assumeix quelcom ignot (la vida) per explicar allò conegut (les propietats de l'univers), cosa del tot contrària a la metodologia científica, que recorre exactament el camí invers; De Sabbatta creu que el principi antròpic capgira el raonament típicament científic, és a dir, la predicció o deducció del futur des del passat, car la vida és entesa pel principi antròpic –en la seva formulació forta, afegim nosaltres– com l'explicació de les seves condicions de possibilitat. Alguns altres, com ara Masani, des d'una perspectiva més formal, critiquen la nomenclatura de principi i prefereixen parlar d'hipòtesi, per ressaltar més la

importància del fenomen vital en l'evolució cosmològica per tal que el problema de l'home i de la seva col·locació en el sentit del procés evolutiu cosmològic es consideri com la contribució més important de la ciència actual a la nostra cultura. Deixem simplement mencionats aquests punts crítics sense endinsar-nos-hi més en ells per dues raons: en primer lloc, perquè el seu aprofundiment supera, al meu entendre, l'àmbit d'aquest article i, sobretot, perquè la problemàtica més propera a l'interès de la nostra secció rau en la relació del principi antròpic i la causalitat. Stoeger, per exemple, afirma que

justament la vida, l'emergència de la qual no és inevitable, sobretot de la vida intel·ligent, no és mai una causa eficient (que pogués eficaçment l'univers a fer-la sorgir); en tot cas, pot ésser considerada una causa final, amb tots els inconvenients que això comporta per al seu tractament dins la ciència física. Aprofundirem en alguns dels paràgrafs següents la relació entre el principi antròpic i les causes eficients i finals.

En primer lloc veurem com el principi antròpic posa en qüestió la formulació científica del principi de causalitat, que sosté de manera clara i unívoca: *tot esdeveniment troba la seva raó d'ésser en un sistema d'esdeveniments anteriors, lligat a ells lògicament per les lleis de la naturalesa*. Aquestes lleis de la naturalesa determinarien l'ordre universal dels fenòmens a través dels quals, donades condicions inicials de l'univers precises, aquestes lleis tindrien la capacitat teòrica de preveure qualsevol esdeveniment físic del futur. La imatge d'un univers basat en aquest principi depèn només, per tant, de les lleis i de les condicions inicials: en altres



paraules, tot canvi en l'univers és il·lusori perquè ja ha estat predeterminat des de l'inici. Aquesta visió, que és la que ha dominat la cosmologia des de Copèrnic i Newton, només té en compte l'univers actualment existent, el nostre univers real, de manera només accidental, ja que l'univers basat en el principi de causalitat acabat de mencionar no necessita cap observador en el seu si per a ser, ni tan sols que un tal observador hagi d'existir. El sorgiment de la vida intel·ligent, en un univers d'aquesta manera, tot i estar determinat per les condicions inicials de tal univers, no és mai el guia de tot el procés cosmològic, fins al punt que aquest univers propi de la cosmologia racionalista podria existir perfectament sense la mateixa vida. El sorgiment de la vida en aquest univers és purament accidental i secundari. Un tal univers no és, doncs, un univers que quedi determinat per les condicions actuals, cosa que se'ns presenta com una imatge del tot oposada a aquella visió de l'univers que neix del principi antròpic, on són les condicions actuals les que determinen (hem de veure com) l'evolució de l'univers. Subratllem que estem comparant l'univers del principi amb la visió de l'univers que ens dóna el principi de causalitat científic, una versió reduccionista de caràcter mecanicista del principi filosòfic de causalitat, versió que aplicada a tot l'àmbit de la realitat entra dins l'àmbit del científisme, de què ja vam mostrar les contradiccions internes en l'article anterior. Es pot cercar una formulació del principi de causalitat que no es trobi en antagonisme amb el principi antròpic, si ampliem la versió restringida de la formulació científica amb la versió més àmplia de la filosofia clàssica. S. Muratore ha proposat una formulació que compleix aquests requisits, però que no comentarem en aquest article perquè s'allunya del nostre propòsit².

Un altre punt controvertit, sense sortir

de l'àmbit de la causalitat, és la relació del principi antròpic amb la finalitat. L'ús de la finalitat en la forma dèbil del principi antròpic no presenta grans problemes si no s'entén com l'influx –eficient– del futur sobre el passat o sobre el present, sinó com l'afirmació que l'univers es troba en un procés canviant i que aquest ve determinat pel seu esdevenir mateix, és a dir, no per les condicions finals (el que podríem anomenar una escatologia física) sinó, per les condicions actuals. El punt més problemàtic continua essent l'ús de la finalitat en la versió forta. Per comprendre millor la relació intercurrent entre la finalitat i el principi antròpic (en la seva versió forta) ens cal entrar de ple en la comprensió de la concepció d'aquest darrer com a principi explicatiu.

Refinem la crítica

Per fer això ens valdrem de l'excel·lent resum que G. Basti fa de la presentació que d'aquesta concepció del principi antròpic es troba en la important –gairebé ja clàssica– obra de J.D. Barrow i de F.J. Tripler, *The Anthropic Cosmological Principle* (1968). La concepció que es deriva de la formulació forta del principi antròpic vindria a dir, segons aquest resum, que l'univers, al llarg del seu desenvolupament, en cada punt de bifurcació de la seva història, hauria escollit d'entre totes les possibles direccions (car tota impredictibilitat implica lògicament una multiplicitat d'alternatives) sempre i només aquella direcció que el podria menar fins a l'ésser humà. Per aquesta raó, l'existència de l'home és allò que *a parte post*, des de la fi del procés, pot donar intel·ligibilitat a l'evolució del cosmos. Però aquesta versió forta, de naturalesa explicativa, corre el risc d'exposar les teories científiques que en puguin fer ús a un seguit d'inconsistències lògiques equivalents a les que es troben en el model neoplatònic del finalisme i que

2 S. Muratore, "Il principio antropico tra scienza e metafisica", 286-287.

ara assenyalarem. En canvi, si el principi antròpic no pretén explicar res (versió dèbil) sinó que assenjala una evidència que ha de ser explicada i integrada en un vertader sistema explicatiu de l'univers, llavors el principi antròpic pot ser usat pacíficament, fins i tot en la física (valor heurístic). Podem resumir el punt central de la discussió filosòfica sobre el principi antròpic preguntant-nos quin és el valor que cal atorgar a aquest darrer: un valor merament heurístic i, per tant, com quelcom que ha de ser explicat, o bé un valor explicatiu i, per tant, quelcom que assumeix el rang de teoria científica.

Hem dit que la versió forta corre el risc de caure en les inconsistències lògiques del model neoplatònic del finalisme. En què consisteixen aquestes inconsistències? Seguint S. Galvan, podem plantejar el problema del model neoplatònic de la finalitat tal com segueix.

En la doctrina de l'emanació necessària de tots els ens de l'U i del retorn necessari dels mateixos ens al mateix U, en tant que Bé Suprem, en aquest procés de doble necessitat la causa eficient i la causa final queden identificades de fet. Per aquesta identificació la causa final adquireix un valor explicatiu a nivell òntic que de fet no té, car s'atribueix causalitat eficient a la finalitat. Fent-ho així, es cau en un error lògic notable, que G. Basti explica amb molta precisió i claredat: *es fa intervenir un principi de reflexivitat deòntica que, aplicant un operador modal de necessitat deòntica sobre el seu argument en determina el "haver de*



La creació d'Adam (Michelangelo, Capella Sixtina).

ser", de forma que la reflexivitat de la relació expressada pel principi ve donada pel fet que és suficient la simple aplicació de l'operador sobre l'argument per fer retornar com a resultat l'existència necessària de l'argument mateix"³.

L'error d'aquest plantejament lògic consisteix a confondre la positivitat axiològica, és a dir, l'haver de ser d'un valor determinat, que per aquesta raó assumeix el paper de fi, amb la necessitat òntica o d'existència, quan en el pla merament òntic és possible formalment que allò millor no arribi a ésser, més encara, és força improbable sense altres factors concurrents. En altres paraules, la identificació entre causa final i eficient pròpia de la necessitat de la lògica de la versió forta del principi antròpic, fa ésser el simple haver d'ésser, per la mateixa força de l'haver d'ésser.

La crítica a la versió forta del principi antròpic posa en relleu, d'una banda, que la versió dèbil del principi, és a dir, l'elevada improbabilitat del sorgiment de la vida dins l'univers i, sobretot, de la vida intel·ligent, no únicament no és quelcom sense fonament sinó que cal tenir-la present com el gran problema de la

³ G. Basti, *Filosofia della Natura e della Scienza I*, 453.



cosmologia recent, és a dir, com allò que realment ha de ser explicat. En altres paraules, la cosmologia actual haurà de considerar –si vol estar a l'alçada de la cultura actual i no es deixa influir per rèmores ideològiques del passat– l'emergència de la vida, i de la vida humana sobretot, com un dels factors que han de ser explicats en la seva disciplina. De fet, podem pensar que aquest serà el factor central que haurà d'explicar tota cosmologia futura, cosa que ens permet entendre per què la nova cosmologia ha de ser –i fins a quin punt– antropocèntrica i perquè cal abandonar els models de la modernitat que havien descentrat l'univers. Amb això, però, no volem pas dir que la cosmologia pugui donar una explicació completa de tot el fenomen "vida", sinó simplement que la presència de la vida ha de trobar una resposta central des d'un punt de vista físic dins del model cosmològic que es faci servir.

D'altra banda, la crítica que acabem d'exposar més amunt ens fa revisar i repensar la noció de finalitat, tan central en els sistemes teleològics que acaben fent de Déu la fi de totes les coses. La finalitat té caràcter explicatiu només en l'àmbit intencional, allà on la intenció de quelcom arriba a produir aquest mateix quelcom. Però la finalitat no té mai caràcter explicatiu en l'àmbit físic. La finalitat en física equival a un principi de totalitat, irreductible a la suma de les pròpies parts, que fa que en assolir-se la forma final d'un determinat procés físic, les parts constituents modifiquin instantàniament les seves propietats en funció de la totalitat.

De cara a una millor comprensió del que acabem de dir, podem recordar l'exemple de què hem parlat abans sobre la formació del carboni des de l'heli i el beril·li, que per efecte d'un xoc esdevenen inestables i es fusionen, donant lloc a un nou element, el carboni, les propietats del qual no són reductibles a la suma de les propietats dels elements constituents, de

forma que la fusió produeix un canvi instantani en els elements anteriors convertint-los en una nova realitat i, per tant, una nova totalitat. Aquesta fusió no explica en absolut perquè han xocat els dos components, ni perquè s'han desestabilitzat o han perdut energia.

Una segona característica de la finalitat en física és que els elements constituents de la totalitat final, gaudeixen d'una individualitat molt dèbil o gairebé inexistent: no poden ser localitzats i existeixen de manera només virtual. La nova forma final ha modificat les formes precedents amb les seves propietats internes, com passa amb l'heli i el beril·li "dins" del carboni.

Finalment, un altre tret de la finalitat física és l'estabilitat que adquireix la totalitat final. En efecte, el resultat final és la majoria de les vegades un procés termodinàmic irreversible, com s'esdevé en el xoc de l'heli i el beril·li, que produeix el carboni, termodinàmicament més estable que el conjunt del xoc anterior. D'aquesta manera l'estat final d'un procés adquireix una forma ordenada intrínsecament. En resum, la finalitat física ha de ser entesa com un ordenament irreversible i estable que no produeix res (no és, per tant, una causa eficient) i que emergeix només al final del procés (no és per tant intencional, raó per la qual no produeix res) només si s'han esdevingut totes les condicions tals perquè el final d'aquell procés pugui haver-se esdevingut.

Motiu de credibilitat de la fe

Sembla clar, per tot el que hem dit, que la versió forta del principi antròpic amb la seva pretensió explicativa presenta greus problemes de caràcter lògic i filosòfic. El principi antròpic en la seva versió dèbil, no pretenent ser explicatiu, esdevé no tan sols un bon instrument heurístic i selectiu a l'hora de jutjar una determinada teoria cosmològica, sinó que cal que centri tota l'atenció del científic contemporani per tal

d'explicar-lo cada vegada més acuradament.

Per al creient és d'agrair que la ciència moderna proposi una teoria científica que postuli la centralitat de la vida i de la vida intel·ligent, de l'ésser humà en una paraula, fins i tot en l'àmbit físic. Hom podria pensar que el creient hauria de ser més favorable a la versió forta del principi antròpic, en la mesura que aquesta centralitat adquireix un valor més elevat ja que pretén explicar el mateix univers. Però cal ser molt prudents en allò que incorporem a la nostra cosmovisió des de la ciència. Hem dit que la versió forta del principi antròpic presenta greus inconsistències de caràcter lògic, cosa que ja ens hauria d'allunyar d'una acceptació ingènua. Però, a més, la problemàtica filosòfica que comporta aquesta versió entorn a la finalitat i a la causa final no és neutral respecte de la comprensió filosòfica de Déu. En efecte, si portem la hipòtesi fins a les seves conseqüències extremes, aquesta fa de l'univers quelcom totalment determinat, no per les condicions inicials —com feia la visió clàssica del determinisme newtoniano-laplacià— sinó per les condicions finals, les quals causarien eficientment la seva evolució —com sosté el determinisme propi d'una visió de caràcter més neoplatònic, especialment de tipus leibnizià—. Una comprensió de l'univers d'aquesta mena, determinat per les condicions finals, va en paral·lel amb una visió de Déu com d'un *deus ex machina* que fa desaparèixer tot rastre de llibertat en l'ésser humà i tota possibilitat real en la naturalesa. El Déu que acompanya la versió forta del principi antròpic no és el Déu cristià que ofereix la llibertat a l'home perquè el pugui estimar, sinó que pren tots els trets del racionalisme més exagerat, el que Pascal resumia genialment amb la qualificació del *Déu dels filòsofs*. La versió forta del principi antròpic no constitueix,



"En el cel tens posada la teva majestat" (Salm 8).

per tant, cap motiu de credibilitat per a la fe cristiana, sinó més aviat és una formulació que convé rebutjar tant des d'un punt de vista lògic-filosòfic, per mor de les seves inconsistències, com des d'un punt de vista teològic *tout-court* per la visió de Déu i de l'home que comporta.

Si hi ha un motiu de convergència entre la fe del cristià i la cosmovisió adjacent amb el principi antròpic, no es troba en la seva formulació forta, sinó en la seva formulació dèbil. En efecte, tal i com hem intentat demostrar, el nucli problemàtic de la cosmologia present rau a trobar una explicació plausible al per què de la vida i, sobretot, al de la vida intel·ligent, ateses unes condicions físiques amb un tant elevat grau d'improbabilitat. Plantejat el problema en aquests termes, hom pot veure fins a quin punt resulta insatisfactòria, des d'un punt de vista científic i filosòfic, la resposta oferta per la versió forta del principi antròpic, segons la qual



la vida intel·ligent explica tot l'univers i fa de l'univers un procés totalment determinista!

En un univers, en canvi, on la vida ha de ser explicada i no es converteix en clau d'explicació del món físic, el paràmetre fonamental que ha de ser valorat són les condicions actuals (ni inicials ni finals), presents, de cada moment del procés evolutiu de l'univers, cosa que permet comprendre l'univers com un tot no necessari sinó contingent i, per tant, necessitat d'una fonamentació metafísica, que la versió forta pot tranquil·lament obviar. La versió dèbil ens assegura la centralitat de la vida intel·ligent (i lliure) en un univers que es presenta com una totalitat contingent, l'evolució del qual depèn en gran mesura de les condicions en què es va trobant. La nostra fe en la creació provident de Déu ens assegura que totes les coses han estat volgudes per Déu mateix, cosa que implica la seva essencial contingència; el relat del Gènesi sobre la creació ens ensenya que al centre d'aquesta Déu hi ha posat l'home i la dona, donant-li totes les coses per al seu servei. En llenguatge i intencions diverses, constatem la convergència d'ambdós missatges sobre la realitat. Per aquesta raó, el cristià del s. XXI pot acceptar la versió dèbil del principi antròpic com un motiu de raonabilitat de la seva fe i per tant de la seva credibilitat, car palesa una convergència raonable (no una evidència ni una demostració matemàtica) entre allò que la raó humana aprèn de l'estudi del món i allò que rep de la fe que la il·lumina. Si em deixeu ser una mica agosarat, allò que ens diu la versió dèbil del principi

antròpic en el seu llenguatge unívoc i precís, propi de la ciència, ens ho diu igualment en un llenguatge poètic i carregat de símbols el salm 8:

*Senyor, sobirà nostre, que n'és, de gloriós, el teu nom per tota la terra!
En el cel tens posada la teva majestat.*

Amb la paraula dels infants i dels nadons has assentat els fonaments d'un baluard contra els teus adversaris, per fer callar el rebel i l'enemic.

Quan miro el cel que han creat les teves mans, la lluna i els estels que hi has posat,

jo dic: "Què és l'home, perquè te'n recordis? Què és un mortal, perquè el tinguis present?"

Gairebé n'has fet un déu, l'has coronat de glòria i dignitat,

l'has fet rei de les coses creades, tot ho has posat sota els seus peus:

ramades de vedells i d'ovelles, fins i tot els animals feréstecs,

l'ocell que va pel cel i els peixos del mar, i tot el que segueix els camins dels oceans.

Senyor, sobirà nostre, que n'és, de gloriós, el teu nom per tota la terra!

Lluc M. Torcal



ELS TOCS DE CAMPANES DEL MONESTIR DE POBLET SEGONS EL DIRECTORIO PERPETUO DE L'ABAT F. DORDA DE 1694

A la Irene

La vida monàstica es desenvolupava al so de la campana que cridava a l'oració i al treball, de manera que el toc esdevenia un company inseparable del monjo en el seu quefer quotidià. La puntualitat en els oficis divins i en les activitats del monestir indicava una de les grans virtuts del monjo. Ens en parla Rafel Monferrer i Guardiola, membre de la germandat de Poblet.

Introducció

Que estiga a càrrec de l'abat, tant de dia com de nit, de fer el senyal per a l'hora de l'ofici diví, de fer-lo ell mateix o que encomani aquesta missió a un germà prou zelós perquè tot es faci a les hores corresponents (Regla S. Benet, XLVII, 1).

Amb aquestes paraules sant Benet ens fa veure la importància que per a ell tenia el servei de convocar els germans a la pregària. Atesa la variació constant dels horaris segons el ritme de la llum i tenint en compte els mitjans rudimentaris de què es podia disposar en aquella època, el senyal per a l'hora de l'ofici diví és confiat al mateix abat

o a una persona diligent que el propi abat haurà de designar, a fi que tot es faci a les hores corresponents.

Les antigues constitucions cistercenques eren molt estrictes, com ho mostra un determinat reglament que prohibia tenir més de dues campanes per cridar la comunitat als oficis divins¹. El creixement, però, d'aquestes cases monàstiques va anar creant una major necessitat de senyals de comunicació interna. Per això aviat es disposà que cada monestir tingués les campanes necessàries per als serveis propis deixant a l'autoritat de l'abat l'ordenació de llur usatge. Poblet no es quedà curt ni de campanes ni d'ordena-

Foto: A. Milà





cions relatives a les persones i ocasions que devien tocar-les, com arpleguen les consuetes pobletanes en què se'n fa menció. A aquests manuscrits, com el que ara m'ocupa, és on obligadament hem de recórrer per esbrinar els tocs o senyals de campanes que regulaven la vida conventual com ens ho fa notar el mateix abat F. Dorda:

Según las constituciones y observanças antiguas de la Orden, en los Monasterios no había más que dos campanas, con las quales se hazía señal a los Oficios Divinos [Rit., L. 1, c. 2]; pero como en nuestros tiempos ay dellas más número en los Conventos, dispone la Religión, que los Superiores en sus Casas ordenen, según el número y la calidad de las campanas y solemnidades de entre el año, cómo y quales se han de tañer a Maytines, Processiones, Misas, Vísperas y Exequias de Diffuntos. Siguiendo, pues, el orden y costumbre antigua de esta Real Casa, pondrase en este capítulo la forma y modo se ha de tener en azer señal a los officios y Obra de Dios, dexados los señales que por el tiempo se han venido a perder².

Fins al 1835, l'any en què els monjos irremeiablement marxaren del monestir, a Poblet el culte era riquíssim i per tant els tocs de campanes que avisaven i acompanyaven les diferents funcions culturals eren igualment variats i nombrosíssims. Després d'un parèntesi

d'un segle, el 1940 s'iniciava la restauració de la vida conventual començant una nova època que aboca als dies d'avui. Aquesta nova comunitat ha conegut el Concili Vaticà II, que ha impulsat nombrosos canvis en la vida de l'Església. També l'ofici de campaner se n'ha vist afectat, atesa la nova estructuració de la Litúrgia de les Hores, la reducció dels tocs i la mecanització total de les campanes, que continuen essent elements essencials en la vida del monestir.

En aquesta nota de revisió es pretén recordar els tocs tradicionals de campanes del Monestir de Poblet citats al *Directorio perpetuo* de l'abat Dorda segons l'edició del pare Maur Esteva i més específicament els ressenyats al capítol segon del llibre cinquè³. Després de ressenyar les campanes pobletanes i la biocronologia de F. Dorda, s'analitza la part del manuscrit dedicada específicament als tocs de campanes mantenint íntegrament la redacció original sense cap altre comentari amb la fi de deixar la paraula al mateix autor i evitar així possibles deformacions. La lectura d'aquest manuscrit, entre d'altres aspectes, permet saber el nom de quasi totes les campanes, la diversitat i riquesa dels diferents senyals, els horaris de llur execució, la seva vigència i les normes que els van ordenar almenys durant dos segles (vegeu taula 1).

1Els primers cistercencs consideraven que els campanars eren símbol feudal del poder (abadies benedictines, catedrals, castells, etc.) a banda de no necessitar-ne de grans en estar els monestirs en llocs apartats dels centres habitats. Així, les disposicions sobre els campanars i campanes van ser molt estrictes. Al 1134 és quan apareix per primera vegada i de forma clara l'únic precepte negatiu sobre la fàbrica dels campanars. El de 1157, entre altres, condemnà els campanars de pedra en les esglésies: *turres lapidideae ad campanas non fiant, nec ligneae altitudinis immoderate quae Ordinis dedecant simplicitatem* (Cap. General de 1156, article XXV, nota 8), que es podria traduir per *no es construïxin campanars de pedra, ni tampoc de fusta que siguin d'una altitud immoderada que desdigni de la simplicitat de l'Orde*. El mateix precepte autoritzava només a instal·lar campanes en unes petites estructures de fusta, cosa que conferia una forma exterior molt particular a aquests monestirs: un campaner simple de paret o una estructura d'entramat de fusta que aviat esdevingué de pedra. És a dir, el campanar estava construït *con dos vanos para una campana grande y otra más pequeña. Cada una de estas campanas tenía su función específica: para convocar a los monjes a todos los officios del día, desde laudes a completas, a misa, al capítulo y a la collatio, etc., se hacían sonar para llamar a las comidas, a la siesta y los bíberes, o para el mixto, e incluso se hacían tañer en el sepelio de algún buésped*, cf. Muñoz Párraga MC. "La iglesia". A: Bango Torviso IG, dir. *Monjes y Monasterios. El Císter en el medioevo de Castilla y León*. Valladolid: Junta de Castilla y León, 1998, p. 111, notes 30-34. Vegeu Altisent A. *Història de Poblet*. Poblet: Publicacions de l'Abadia de Poblet, 1974, p. 42; Bassegoda i Nonell J. *El cimbori de Poblet*. Poblet: Publicacions de l'Abadia de Poblet, 1982, pp. 1, 11, 14; Muñoz, *op. cit.*, pp. 12, 107.

2 Esteva M.: *El Directori Perpetu Litúrgic de Poblet del P. Francesc Dorda de l'any 1694*. Poblet: Abadia de Poblet, 1983, p. 345.

3 Esteva, *op. cit.* [nota 2], pp. 344-355. Cf. Toda i Güell E. "Lo campanar y las campanas de Poblet". *Butlletí Arqueològic de Tarragona*, 1923, II (15), p. 119.

Taula 1. Monestir de Santa Maria de Poblet. Campanes del monestir de Poblet en ús.

Segles XIV-XVII		Segles XVII-XIX		1945-1990		Des de 1990	
	Espadanya		Campanar	Espadanya	Campanar	Espadanya	Campanar
La Petita del Dormitori	La de Copons	La Petita del Dormitori	LaPetita Nova La Garranyau La de Frares	La Bernarda o la Major	Primera Segona Tercera	Montserrat Bernarda o la Major	La Joana L'Antònia La Carme La Francesca L' Eulàlia La Beneta
La del Refectori del claustre	La Valenciana El Seny	La del Refectori del claustre	La de Capítol La Valenciana La Colombina La Salvaterra La Bernarda o la Major				
Matraques del Claustre		La Pa i Vi Matraques del Claustre					

Campanes sense ús (Cases Noves):

- Santa Maria (1833). Procedència: porteria del monestir. - Santa Cecília (segle XVI). Procedència: espadanya. - Campana de 1768. Procedència: campanar.

Les campanes de Poblet: ressenya històrica

A Poblet el sagristà, que arribà a tenir una gran importància en el monestir, era l'oficial del toc de campanes amb l'ajuda dels joves i novicis. Fins i tot s'agafaven a les cordes els monjos mateixos en certes ocasions solemnes⁴. No és d'estranyar, doncs, que l'abat Ponç de Copons (1316-48) manés fer *el Seny* o campana major que pesava 28 quintars (fosa, sembla, el 1335), una altra, segona en grandària, anomenada *de Copons*, i una tercera, que va fer portar de València i per això era dita *la Valenciana*⁵.

El primitiu campanar del monestir va ser un pavelló sobre armadures de fusta ubicat al segon cos del cimbori de la basílica fins el 1688, data del trasllat de les campanes a la torre de Pere Anton d'Aragó. És d'aleshores que tenim notícia de les

vuit campanes que hi hagué al monestir fins el 1835. Amb la desa-mortització van ser despenjades, abandonades al cementiri adjunt i fetes a miques a cops de mall per aprofitar-ne el bronze. Prèviament, al 1822, durant la primera fugida dels monjos, uns veïns de Vimbodí s'emportaren la campana *del Claustre*, restituïda poc després al 1825⁶.

Restaurada la vida monàstica després de la guerra civil, de 1940 a 1945 va fer les funcions de campanar l'espadanya del dormitori dels monjos i des del 1945 ençà el ja esmentat campanar del virrei Pere Anton. El 20 de maig de 1945, dia de Pasqua de Pentecosta, se'n beneïren tres de noves, i el 1953 es confeccionava la major de l'espadanya. Aquestes campanes van formar, fins a les darreries de la dècada del 1980, el conjunt de les campanes noves del monestir. Només la major i la

4 Santacana J.: *El Monasterio de Poblet (1151-1181)*. Poblet: Abadia de Poblet, 1974, p. 189.

5 Altisent, *op. cit.* [nota 1], p. 209.

6 Sobre el campanar de Poblet, la Torre de Pere Anton d'Aragó, cf. Toda, *op. cit.* [nota 3], p. 120-123; Altisent, *op. cit.* [nota 1], pp. 528-530, 624; Bassegoda, *op. cit.* [nota 2], pp. 32, 37, 46, 87; Bassegoda i Nonell J. *Historia de la restauración de Poblet*. Poblet: Publicacions de l'Abadia de Poblet, 1983, pp. 230-231; Bou i Simó J. *Restauració monàstica de Santa Maria de Poblet (1940-1950)*. Poblet: Publicacions de l'Abadia de Poblet, 2002, p. 162.



primera de la torre estaven mecanitzades; la tercera i quarta eren manuals i es tocaven a corda com recorda el *Manual del campaner* de 1980⁷. De 1990 data el joc actual, totalment motoritzat⁸ (taula 1).

L'abat F. Dorda i el *Directorio perpetuo*

Donats com a definitius els estudis existents sobre el pare Dorda⁹ i el seu manuscrit¹⁰ només em limitaré ara a una mínima aproximació introductòria.

Cronologia de l'abat Dorda

El que seria el LXIVè abat de Poblet, Francesc Josep Agustí Dorda i Germí, va néixer a Mataró el 19 de març de 1641. És de suposar que en aquesta ciutat hi va fer les primeres lletres. El 23 de gener de 1681 entra a Poblet rebent l'hàbit que li imposà l'abat V. Prada (1680-84) i professava el 22 de febrer de 1682. El 1685 fou enviat al col·legi que Poblet restablí a Lleida on cursà estudis a la seva universitat, obtenint el grau de teologia. De retorn al monestir, al maig de 1689, és nomenat secretari de l'abat P. Virgili (1688-92), a qui acompanyà en les visites girades per les baronies de Poblet (1690-92). El 1692 és designat mestre de novicis i arxiver major per l'abat P. Albert (1692-96). El 1694 rebé la patent de vicari del

terme del monestir, va escriure el *Directorio perpetuo* i traduï del llatí al castellà el nou Ritual de l'Orde que li serviria per a la confecció del referit dietari. Entre 1696 i 1704 féu de bosser de l'abat J. Rosers (1696-1700), càrrec que continuà amb la segona etapa de l'abat J. Tresánchez (1684-88, 1700-04). El 3 de maig 1701, actuà d'examinador de comptes del capítol Provincial de la Congregació. Des del 14 de setembre de 1704 fins a 1708 va ser abat de Poblet, alhora que continuava essent almoïner major per privilegi en seu vacant fins al 1713.



L'arxiduc Carles III d'Àustria.

Amic de l'arxiduc Carles III, el 5 d'octubre de 1705 a Barcelona es posà sota la seva obediència essent nomenat membre de la *Junta de medis* i se li encarregà l'organització de la Congregació Cistercenca en els nostres monestirs, almoïner superintendent de les despeses de la Casa Reial, Vice-tresorer General i, finalment, President del Consell d'Hisenda.

El 18 de juny 1706 va ser elegit president o Vicari General i el 20 de setembre de 1707 proposat bisbe de Potensa (Nàpols) per Carles III, seu que no va arribar a ocupar. El 10 de setembre de 1708 va ser preconitzat bisbe de Solsona cessant reglamentàriament el seu abadiat de Poblet. El 30 de març de 1710 era consagrat a l'església de Sant Francesc de

7 Cf. *Manual del campaner*. Incip. *Manual del campaner*. Expl. Poblet, 26 de novembre de 1980 [1981] / Any del 40è aniversari de la restauració. Manuscrit mecanografiat inèdit de set fulls (27,5 x 21 cm), els sis primers escrits a una cara i el 7è. a mà pel pare M. Esteva, *op. cit.* [nota 2].

8 Monferrer R. "Les campanes del Monestir de Santa Maria de Poblet". Poblet, 2003, III (6), pp. 36-44.

9 Sobre l'abat Dorda, cf. Altisent, *op. cit.* [nota 1], pp. 537-541; Masoliver: A. *Fra Francesc Dorda, abat de Poblet, bisbe de Solosona i ministre de l'Arxiduc*. Poblet: Publicacions de l'Abadia de Poblet, 1981; Esteva, *op. cit.* [nota 2], pp. 38-39.

10 Sobre el manuscrit i les seues característiques, cf. Esteva, *op. cit.* [nota 2], pp. 31-37.



Foto: A. Milla

Vista parcial de l'espadanya des de l'entrada del cimbori.

Barcelona, i el 18 de maig de 1710 entrava solemnement a Solsona, diòcesi que regiria durant quasi set anys. Al gener de 1711 demana al rei la dimissió de les seves múltiples competències de tresorer general i el 22 juliol obtenia de la Santa Seu el permís de residir fora de la seva seu. L'1 d'abril de 1712 com a *antiquior* dels prelats catalans convocava un concili provincial a Barcelona que va clausurar el 31 de desembre.

L'11 de gener de 1715 Felip V, vencedor de la guerra, expulsa Dorda de la seva diòcesi advertint-li que *no residais en la Ciudad de Solsona ni en su Diócesis*¹¹ i que visca *donde quisiéredes*¹² però que s'absenti de Catalunya. El 27 de gener de 1715 es retirava definitivament al monestir de Poblet. Habità a la casa del Prior fins la matinada del 3 de desembre de 1716, quan als 59 anys morí molt magre i minso¹³ per una llarga malaltia. Les seves despulles repositen a la tomba que hi ha sobre la porta

d'accés de la basílica al cubar de l'abat Copons, com es pogué comprovar in situ en reconèixer la seva tomba al 1946 i 1977. El P. Alexandre Masoliver ho descriu i il·lustra a l'excel·lent monogràfic que li dedica¹⁴.

Mataró ha volgut recordar la memòria del seu fill il·lustre dedicant-li un dels seus carrers en la demarcació d'Els Molins.

El Directorio

El pare Dorda quan fou arxiver major, *... féu patent el seu autèntic zel, i així, per a instrucció essencialment dels joves a ell encomanats, redactà aquests anys el seu dietari perpètuu, o Gallofa, per lo total acert del Divino Offici. I traduït del llatí al castellà lo Llibre Ritual de l'Orde, per tenir-lo en lo Armari de la Cantoria*¹⁵.

El Directori ha esdevingut una de les obres que han contribuït a un major coneixement del seu nom a banda de documentar les seves importants actuacions financeres. Tot i fer constar *mi corta capacidad y pocos talentos*¹⁶, preocupat per la vida litúrgica de la casa redactà el manuscrit del Directori. Es tracta d'una adaptació del nou *Rituale Cisterciense* (1689), de les Rúbriques del *Missale Cisterciense* (1667) i del *Breviarium Cisterciense* (1686). Tenia per finalitat facilitar la recitació de l'ofici diví i ajudar a una major intel·lecció del seu contingut per part dels monjos en el context de l'espiritualitat tridentina catòlica de l'època del barroc¹⁷.

El manuscrit del *Directorio Perpetuo*, trobat per E. Toda, ara a la biblioteca del monestir, és un volum en 4t relligat en pell, amb quatre fulls preliminars sense paginació seguits de 656 pàgines –segui-

11 Masoliver, *op. cit.* [nota 9], p. 95.

12 Masoliver, *op. cit.* [nota 9], p. 95.

13 Masoliver, *op. cit.* [nota 9], p. 95.

14 Masoliver, *op. cit.* [nota 9], p. 45.

15 Masoliver, *op. cit.* [nota 9], p. 45.

16 Dorda, *Al lector...*, cf. Esteva, *op. cit.* [nota 2], p. 76.

17 Esteva, *op. cit.* [nota 2], pp. 29-30.



Foto: A. Milla

Vista parcial de l'interior del campanar.

des de 14 fulls en blanc sense numerar amb algunes anotacions soltes en els dos últims fulls—, en castellà *—vertidas en romance para su más fácil inteligencia*¹⁸— sobre paper de tinta i a tinta de mà pel pare Dorda a Poblet, i acabat de redactar l'any 1694 essent l'autor *Maestro de Novicios y de Ce-*

18 Dorda, *Libro Primero...*, cf. Esteva, *op. cit.* [nota 2], p. 78.

19 Dorda, *Directorio Perpetuo...*, cf. Esteva, *op. cit.* [nota 2], p. 73.

20 Sobre les característiques del manuscrit, cf. Esteva, *op. cit.* [nota 2], pp. 31-37.

21 Esteva, *op. cit.* [nota 2], p. 52.

22 F. Dorda, *Directorio Perpetuo...* Cap. 2. *Del Señal al Officio Divino y Obra de Dios y a la Oración Angélica tres veces en el día*, cf. Esteva, *op. cit.* [nota 2], pp. 345-355.

23 Esteva, *op. cit.* [nota 2], pp. 38-39.

*remonias de dicho Real Monasterio*¹⁹. Està estructurat en sis llibres amb els corresponents capítols²⁰.

*En el Directori, hi trobem dades interessants per a conèixer detalls de la vida quotidiana de la comunitat, l'organització conventual i conseqüentment la distribució de la jornada litúrgica com la manera de convocar per a la celebració litúrgica a l'hora de matines i nom de les campanes*²¹.

D'altra banda, atesa la importància del toc de campana en la vida conventual, el Directori esdevé un document interessantíssim per conèixer els tocs tradicionals. Així, tot i *dexados los señales que por el tiempo se han venido a perder*²² trobem sovint referències a les campanes que s'empraven en els corresponents senyals diaris i quotidians i en els d'especial rellevància. El llibre cinquè *—De los ritos y ceremonias de la iglesia según la forma del sagrado Orden Cisterciense, prescritas en su ritual, que de mandato del Ilustrísimo General y Capítulo salió a luz año 1689—* consta de divuit capítols, el segon dels quals *—Del Señal al Officio Divino y Obra de Dios y a la Oración Angélica tres veces en el día*²³— recull un total de vint-i-set paràgrafs en què es descriuen concretament vint-i-dos tocs, senyals, diferents amb les respectives variants segons els dies, feiners i festius, l'hora i el calendari de tocs al llarg de l'any.

És una descripció que facilita la seva interpretació com es desprèn de la transcripció íntegra que figura a l'apèndix final.

D'altra banda, en el manuscrit, on sempre hi figura en majúscula la paraula campana quan es fa relació a una concre-

ta, no hi consta la nota musical ni l'afinació així com els distints ritmes emprats en els tocs. Aquest no és un fet excessivament important atès que els tocs estaven basats en el ritme i no en la melodia; amb combinacions rítmiques de campanes diferents es construïen els distints missatges comunitaris. Amb tot, en el manuscrit, hi descobrim la varietat i riquesa dels tocs populetants, els dies i horaris de llur execució, les normes que els ordenaven i la seva vigència almenys durant els segles XVII i part del XIX. El Directori constitueix, doncs, una font única i excepcional per descobrir els tocs tradicionals. Avui els tocs de campana han estat simplificats en nombre, durada i variació i no són manuals ni autòctons, ni tampoc tenen cap relació amb els tradicionals.

Resultats

El Directori recull els tocs de Poblet d'acord amb la tradició tenint en compte les dotze campanes històriques del monestir²⁴.

3.1. Campanes citades

Les campanes citades al *Directorio* són, de menor a major, les següents: *la Petita del Dormitori*, que servia per a tocar matines i despertar la comunitat; *la del Refectori del Claustre* per cridar els monjos al refectori i a certes reunions que es celebraven al claustre; *la de Pa i Vi*, l'única penjada al cimbori i utilitzada per tocar durant l'elevació de la missa a l'altar major.

Les vuit campanes del campanar nou es coneixien per la Major o Bernarda, la Salvaterra, la Valenciana, la de Capítol, la de Frares i la Petita nova o la Petita de la Torre o la Campanica²⁵. D'aquestes, la Valenciana, la de Frares i la de Capítol eren les més emprades en els actes ordinaris de la comunitat. La Major i la Salvaterra eren tocades en festes i misses majors. En les grans solemnitats hi havia repic general.

E. Toda²⁶ en cita dues que no figuren al manuscrit: la Colombina i la Garranyau. El nom d'aquesta última, com que a les consuetes no es relaciona amb cap servei, indica que possiblement es tractava d'una campana esquerdada. A més de les campanes hi havia les Matraques o Maces. Aquestes substituïen les campanes durant el trídium pasqual. Al claustre, vora de la porta d'entrada a la basílica, també hi havia la Maça, una fusta que es colpejava quan els monjos malalts entraven en agonia²⁷. Tot i no tractar-se d'idiòfons a l'ús, formaven part del cicle de les campanes.

3.2. Tocs ressenyats

Les campanes han estat i són un element de convocatòria i d'informació en el marc d'una comunitat. Els sons, amb diversos ritmes, formes i varietats, segons els missatges que es volien transmetre i la manera de comunicar-los, s'anomenen tocs o senyals. A continuació exposem els tipus de tocs i altres aspectes d'interès que hem pogut rastrejar fins al segle XVIII i que han format part d'un sistema cultural molt ampli²⁸.

24 Al directori freqüentment trobem el nom de les campanes, llurs senyals i usos especialment al capítol segon del llibre cinquè. Cf. Esteve, *op. cit.* [nota 2], pp. 307, 310, 367-368, 371, 1.200-1.204, 1.206, 1.213-1.214, 1.229-1.230.

25 La Major o Bernarda, la Salvaterra (la Beneta, actual?), la Valenciana (l'Eulàlia, actual?), la de Capítol (la Francesca, actual?), la de Frares (la Carme, actual?) i la Petita nova o la Petita de la Torre o la Campanica (la Joana o la Montserrat, actual).

26 Toda, *op. cit.* [nota 3], p. 120.

27 Toda, *op. cit.* [nota 3], p. 120; Esteve, *op. cit.* [nota 2], pp. 350, 355.

28 Llop i Bayo F.: *L'afició a les campanes. Paisatge urbà i tocs tradicionals en la ciutat de València*. València: Consell Valencià de Cultura, 2003, pp. 93, 117. Per poder interpretar degudament els tocs hauria de contemplar-se tota una sèrie de contextos: espacial (cap a l'alt cap a l'ample), personal (l'interpret i els diversos oients), tècnic (les campanes, col·locació i tecnologia necessària per a fer-les sonar), normatiu (les normes per a emprar les campanes). En el nostre cas, pels motius ja sabuts, esdevindrien molt simplificats.



a) Tipus de tocs

Els tocs o senyals més habituals en aquesta demarcació catalana han estat les batallades, tritlleigs o repics²⁹ i la brandada³⁰. Els vols³¹ són més excepcionals. En aquest aspecte el manuscrit esdevé pobre i inespecífic. Els termes en referència als tocs citats al capítol cinquè són: *señal* (64 per 100)³², *bandear* (21 per 100)³³ i *tañer* (15 per 100)³⁴.

Un senyal és l'execució d'un toc simplificat mitjançant una o diverses campanes alhora, amb modalitats diferents, que tothom sap reconèixer i identificar com a indicador del començament d'una cerimònia, un acte, una situació, etc.

*El primero señal de Prima se aze con la Campana de Frayles por buen rato, e, inmediatamente dexada la campana, se tañen tres golpes con la misma. El segundo señal, también en todo el año, se haze con la Campana de Capítulo (Del Señal a Prima) [1.209]*³⁵.

Un mateix senyal és conegut per diferents formes: batallada i brandada,

El primero señal de Capítulo se haze con la Campana de Capítulo, a golpes, por tiempo de un Padre nuestro. El segundo se aze con la misma campana bandeándola, asta que entrando el Presidente, el último junior da una aldabada a la puerta de la Iglesia (Del Señal

a Capítulo) [1.213].

Tañer s'utilitza amb sentits diferents: de batallada amb una o més campanes o brandada,

Se tañe a Missa matutinal con la Campana Valenciana (Del Señal a Missa matutinal) [1.210].

El primero señal se aze con la Campana de Frayles y, al entrar, se tañen las dos, como se ha dicho (Del Señal a Tercia) [1.216].

Se tañen todas las campanas (Señal a Maytines mayores) [1.207].

Se tañe a lición de Claustro bandeando la Campana de Frayles, un quarto de hora entero. Y cuando quiere terminar la lición, haze tañer con Campana del Claustro, sin cessar, asta que el Sacristán tañe la Campana de Frayles, levantándola y dexándola tres vezes (Del Señal a Lición del Claustro) [1.238].

Se tañe a lición de Claustro bandeando la Campana de Frayles un quarto de hora entero. Y cuando el que preside en el Claustro quiere terminar la lición, haze tañer la Campana del Refetorio del Claustro (Del Señal a Lición de Claustro y Completas en la Quaresma) [1.238].

Aze señal con la Maça en la tabla del Claustro, sin cessar, asta que el Sacristán tañe la Campana de Frayles, levantándola y

29 Repicar, repic, tritlleig o batallades és fer sonar la campana quan amb la campana quieta, es pica rítmicament el batall contra les seues parets. És la manera més elemental de fer-la sonar: moure manualment el batall de manera que colpege amb més o menys força i amb cert ritme, cosa que es pot fer amb la mateixa mà o mitjançant una corda lligada al batall i que s'estira a cops des de l'església o lloc més adient. El repic és la forma de tocar més emprada a Castella-Lleó.

30 Brandar o brandada, acte de brandejar, és fer sonar les campanes donant-los un moviment oscil·latori, consistent a balancejar la campana fent que el batall piqui d'un costat a l'oposat. És el ventar-la o tocar a mig vol: fer oscil·lar la campana manualment, empentant-la sense que arribi a voltar ni que arribi a seure, parar boca per amunt, és a dir, la posició invertida. El brandada és una forma habitual de tocar a Catalunya.

31 Voltar, brandant la campana, és portar a seure o plantar-la (posar-la cap per avall). Un cop plantada, es pot voltar de dues maneres: es diu «a la valenciana» o voltejar, quan volta sense parar; i «a la catalana», quan els campaners dominen les voltes de la campana per portar un ritme determinat, d'això, per exemple a Sant Feliu de Llobregat, se'n diu tenir seny, ja que la campana també rep el nom de seny (al fonedor de campanes se l'anomena mestre de seny); quan els campaners perden el domini de la campana, se'ls diu que han perdut el seny.

32 Total 73 cites (64 per 100).

33 Cites, 13: «Bandeá», 3. «Bandeando», 1. «Bandeando todas las campanas», 4. «Bandeándola», 2. Si afegim les variants «levantando» (8 cites), «dexando» (3 cites), total 24 referències (21 per 100).

34 «Tañe», 4. «Tañen las dos», 1. «Tañen todas», 4. «Tañendo», 5. «Tañese tres veces», 1. «Se tañe», 2. «Se tañe en la tabla del claustro», 1. Total, 17 cites (15 per 100).

35 Els claudàtors indiquen el número d'entrada assignat al corresponent text de M. Esteva.



Foto: A. Millà

Campanes en carilló.

dexándola tres veces (Del Señal de quando agoniza algún Religioso y después de muerto) [1.247].

Els *golpes* són sinònims indistints de batallades, repic o brandada,

Tañendo a golpes la segunda campana (Señal de entrar al Coro) [1.206].

Se tañen tres golpes con la misma (Del Señal a Prima) [1.209].

El Sacristán tañe, a golpes, la Campana de Capítulo, levantándola por breve rato (Del

Señal a Completas y Salve Regina) [1.235].

Bandear és el moviment oscil·latori després d'empentar-la o dur-la a seure i deixar-la caure. En el nostre cas, *levantándola y dexándola caer*. *Levantándola*, és a dir, fent-la seure, i després retornant-la a la posició original, *dexándola caer* o *dexando caer*, maniobra que es realitza una o diverses ocasions, tot i que a voltes s'identifica com *tañer a golpes*.

Se haze señal bandeando la Campana de Capítulo (Del Señal a Capítulo) [1.214].

Se haze señal levantando dos veces la Campana Valenciana (Del Señal a Misa mayor) [1.218].

El Sacristán tañe a golpes, la Campana Pan y Vino, a cuya voz acuden, los Juniores y Novicios (en los días de precepto los Frayles), los quales comienzan a golpear las campanas, asta que oyendo el señal que el Prior, al entrar al Coro, las bandean todas dexándolas comenzada la Ave María de la Virgen (Del Señal a Vísperas. Segundo Señal) [1.231].

b) Durada i moment del toc

D'una manera suficientment especificada en alguns casos indica la durada i el moment del toc de la campana.

El señal de entrar a Maytines, se haze en el quarto que se sigue (Señal de entrar al Coro) [1.206].

Por el tiempo de un Padre nuestro (Del Señal a Capítulo) [1.213]. Por el espacio de un Padre nuestro (Del Señal de quando se ha de llevar el Viático a los Religiosos) [1.246].

Por el espacio de un quarto de hora (Señal primero a Maytines) [1.199].

Por tiempo de una Ave María (Señal segundo a Maytines) [1.200].

Por el tiempo de un Miserere (Señal a la oración Angélica) [1.229].

Desde assí que se entona el Gloria, se bandean otra vez todas las campanas asta el



Domine Deus Rex Celestis (Del Señal segundo a Missa matutinal) [1.212].

Concluyda Prima, se haze señal bandeando la Campana de Capítulo, hasta que comienza la Calenda o Martirologio (Del Señal a Capítulo) [1.214].

Mientras el Psalmo: Lauda anima mea Dominum (Del Señal a Completas) [1.235].

c) El cicle temporal

El cicle temporal es pot establir a través dels tocs que ara es poden agrupar en fixos, especials i extraordinaris.

Els tocs fixos o senyals diaris són els que es feien normalment cada dia, seguint un horari determinat segons siga hivern o estiu, revelant aspectes temporals de la jornada. Es podria entendre per dia el cicle de vint-i-quatre hores, i per jornada el període variable en què hi ha llum del sol i el monjo desenvolupa el seu quefer quotidià. El principal era el toc d'oració, amb diferent nom al llarg del dia (*Ave Maria, Àngelus, Ànimes*). Tenia una forma semblant d'interpretar-se i constava de dos senyals, el segon dels quals espaiat pel temps del res d'una avemaria. A més, el toc tenia el significat de marcar les parts del dia tan litúrgiques com civils (obrir-tancar les portes de la basílica). Aquests senyals eren la *Oración Angélica tres veces en el día, Señal a Maytines, Señal de entrar al Coro, Señal de Laudes, Señal a Prima, Señal a Tercia, Señal a Sanctus a al alçar, Señal de antes de Refección i el señal a lavar, Señal de Completas*.

Els tocs no fixos o especials, en els quals cal incloure els del cicle setmanal, eren aquells que gaudien d'especial rellevància i el nostre autor, referint-los a dies festius, els presenta en quatre grups principals segons els graus de la festa. 1. *Fiestas de Sermón mayor y menor y en las Domínicas primera de Adviento y de Ramos y siempre que ay Missa Cantano*. 2. *Ferías 2ª y 3ª de Pasqua y Pentecostés, y en la Domínica primera de Quaresma y en las fiestas de todos los*

Santos de la Orden. 3. *Fiestas de precepto (que no son de Sermón), en la Vigilia de Navidad, el Jueves Santo y en todas las Domínicas del año (salvo en las expressadas)* i 4. *Fiestas de dos Missas (que no son de precepto) de 12 o 13 liciones y días feriados de todo el año*. És a dir, els tocs interpretats els dies ferials i diumenges, els dies de solemnitat de precepte per anar a vespres i uns altres (octaves de Nadal, Epifania, Pasqua, Pentecosta, Corpus, Tots Sants i sant Bernat). Així com uns altres senyals importants: tocs de comunitat, missa de difunts i en particular d'anunci dels moments finals de la vida d'un monjo (*Del Señal de cuando se ha de llevar el Viático a los Religiosos, Del Señal de quando agoniza algún Religioso y después de muerto, Del Señal a la Missa y Sepultura de los Religiosos, Del Señal a las Missas solemnes y simples de Diffuntos*).

Els tocs extraordinaris eren interpretats en esdeveniments extraordinaris com els *aniversarios solemnes por los Obispos y Abades y Monges hijos de Casa*. No hi consten la defunció del Sant Pare, de l'arquebisbe de Tarragona, de l'abat general, del cap d'estat i de benefactors insignes.

d) Categoria del personatge

Alguns senyals també indicaven la categoria del personatge, com ara el difunt (monjo, donat, criat o hoste). Així, es pot llegir a *Del Señal de quando agoniza algún Religioso y después de muerto*.

Quando el Convento sale a traer el Cuerpo diffunto, siendo Monge, se aze señal con todas las campanas, si es Frayle, con la mayor y si es Donado con la de Frayles [1.247].

Antes de dar principio a la Missa por cuerpo presente, si es Monge, tãñense 3 vezes todas las campanas, siendo Frayle, la campana mayor, y si es Donado, la de Frayles [1.248].

Quando el Convento ha de ir a buscar algún Huésped o Criado difunto, se hazen dos señales con la Campana de Frayles, y después, ni para la Missa, ni antes de la Sepultu-

ra, se haze otro señal [...] Pero siendo Religioso o Clérigo, el Cuerpo, assí en la Iglesia como en el Cementerio, se ha de poner en el mismo lugar que si fuere Religioso de Casa [1.253].

Fins i tot algun toc indicava l'indret o recinte:

Quando el Convento ha de ir a buscar algún Huésped o Criado difunto, se hazen dos señales con la Campana de Frayles [...] el Cuerpo se va a buscar a la Iglesia de Santa Catalina y trayéndolo en la Capilla del Sepulcro (Del Señal en la Misa y Sepultura de los Huéspedes o Criados de Casa) [1.253].

e) Els campaners

L'encarregat de tocar les campanes era el sagristà, que en algunes ocasions tenia la col·laboració d'uns altres monjos.

Així freqüentment es troben referències específiques al mateix sagristà:

Por todo el año [...] el Sacristán tañe, a golpes, la Campana de Capítulo, levantándola por breve rato, a la conclusión de la última Collecta de Vísperas o del officio de Diffuntos (Del Señal a Completas y Salve Regina) [1.235].

El sagristà en algunes ocasions comptava amb l'ajuda dels joves (juniors) i novicis fins i tot els monjos mateixos:

Todos los días y fiestas del año, concluydo en el Coro el Sanctus asta Dominus Deus Sabaoth inclusive, sale del Coro de Abad el último Novicio y Junior y puesto en pie en medio del Presbyterio, tañe a golpes la Campana de Pan y Vino, asta que el Sacerdote quiere consagrar la hostia, que, dexando la campana, se arrodilla. Al mesmo tiempo que sale el Novicio del Coro de Abad, sale del Prior un Joven, no empero Novicio, (en los días de Precepto, un Frayle) y se va al lugar donde se haze señal con la Campana Salvaterra. Y en habiendo consagrado el Sacerdote, los dos a un tiempo, cada cual con su campana, dan tres golpes al alçar la hostia, y otros tres al alçar el Cáliz, distribuyéndolos con espacio

proporcionado... (Señal a Sanctus al alçar) [1.221].

El segundo señal que se haze al entrar en las dos Vísperas los días de Sermón mayor o menor y en las Domínicas arriba notadas es con todas las campanas en esta forma: un rato antes el Sacristán tañe a golpes, la Campana Pan y Vino, a cuya voz acuden, los Juniores y Novicios (en los días de precepto los Frayles), los quales comiençan a golpear (Del Señal a Vísperas. Señal segundo) [1.231].

També podia comptar amb l'ajut de l'infermer:

Quando algún Religioso está agonizando, el Enfermero aze señal con la Maça en la tabla del Claustro, sin cessar (Del Señal de quando agoniza algún Religioso y después de muerto) [1.247].

Conclusions

El *Directorio perpetuo* de l'abat Dorda de 1694 és una referència imprescindible per al coneixement de l'organització i quotidianitat de la comunitat populetana, la distribució de la jornada litúrgica i, conseqüentment, la manera de convocar els monjos als diferents actes mitjançant els tocs tradicionals de campanes que s'han interpretat des del segle XVII fins al 1835, a la qual cosa dedica tot un capítol (82 per 100 de referències) tal i com es pot veure a la taula 2.

El manuscrit menciona nou campanes, ara citades segons la freqüència de llur ús: la de Frares, la de Capítol, la Valenciana, la Major, la Pa i Vi o del Presbiteri, la Petita del Dormitori, la Salvaterra, la Petita de la Torre i la del Refectori del Claustre. També fa referència de la Tabla del Claustre o la Maça (esports, mort dels monjos) i la Matraca de l'església, emprades al trídium pasqual.

Les campanes eren tocades per l'oficial de les campanes, és a dir, el sagristà, de vegades ajudat per joves i novicis, i, en certes ocasions, per monjos. Tots els



Taula 2. Campanes citades específicament al Directori.

Capítol 5è del Directori	n (%)	Resta del Directori	n (%)	Total
				n (%)
De Frares	24	De Frares	1	25 (22,10)
De Capítol	16	De Capítol	-	16 (14,15)
Totes les campanes	11	Totes les campanes	3	14 (12,35)
La Valenciana	10	La Valenciana	-	10 (8,85)
La Pa i Vi	7	La Pa i Vi	1	9 (7,95)
La Major	7	La Major	2	8 (7,10)
La Petita del Dormitori	3	La Petita del Dormitori	1	4 (3,50)
La campana segona ¹	4	La campana segona ³	1	5 (4,40)
La Salvaterra	2	La Salvaterra	-	2 (1,75)
La Petita de la Torre	2	La Petita de la Torre	1	3 (2,65)
La del Presbiteri	1	La del Presbiteri	4	5 (4,40)
La campana primera ²	1	La campana primera ⁴	3	4 (3,50)
		La del Refetor	1	1 (0,85)
La Maça	2	La Maça	1	3 (2,65)
La Tabla	2	La Tabla	1	3 (2,65)
La Matraca de l'església	1	La Matraca de l'església		1 (0,85)
Total	93 (82,30)		20 (17,70)	113 (100)

n: nombre de citacions

1. La campana segona [La Major, 1201, la Valenciana, 1202, De Frares, 1203, La Pa i Vi 1204,]
2. La campana primera [La Pa i Vi, 1200]
3. La campana segona [De Capítol, 1493]
4. La campana primera [La Valenciana, 1436, De Capítol, 1496, De Frares, 1552]

senyals o tocs eren manuals i mecànics: cops de batall i el brandada. Les batallades es feien mitjançant una corda i la brandada amb corda directament per l'empenta manual i per l'oscil·lació adquirida en deixar caure les campanes després de dur-les a seure, cosa que podia repetir-se més vegades. Sonaven de forma plena, repetitiva i més aviat amb ritmes lents. D'aquesta forma s'interpretaven un total de vint-i-dos tocs tradicionals, alguns dels quals amb dos senyals o temps diferents, amb una durada ben definida i especificada.

Pel que fa als senyals sembla haver-hi una relació entre la forma i el significat. L'estructura formal i normes estètiques que els delimiten semblen ser autònomes –cal

recordar la importància de la brandada com a forma de toc més específic català, d'altra banda, la característica aportació catalana a la cultura mundial de les campanes³⁶—encara que independentment de les tècniques possibles, per cert molt rudimentàries. Respecte a llur contingut, els senyals expressaven diverses relacions temporals, espacials i relatives a l'estructura del grup. El temps expressat a través del senyal precís semblava indicar dos nivells sovint simultanis: la categoria del temps respecte al cicle diari amb els tocs fixos (l'oració angèlica divideix la jornada) i el cicle anual (hivern, estiu) amb els tocs no fixos i especials (festius, solemnes i rellevants) i extraordinaris, establint la categoria del dia, moment i personatge.

36 Llop i Bayo F. «Els tocs de campanes catalans: una espècie cultural en via d'extinció» [consultat 29-09-2002]: Disponible a: <http://www.campaners.com/gvc/catalans1.htm> 20. Vegeu nota 28.

Els tocs que a hores d'ara podem escoltar des de 1990 (taula 3) són conseqüència d'un procés de canvi que també ha arribat al monestir (mecanització, progrés, concili, menys vocacions, preferència pel model europeu, simplificació i pragma-

tisme)³⁷. Això ha comportat l'extinció dels antics tocs tradicionals de Poblet malgrat llur varietat, estètica, plasticitat i eficàcia.

Rafael Monferrer

Taula 3. Monestir de Santa Maria de Poblet. Diferències en les maneres de tocar les campanes de Poblet.

Campanes tradicionals	Campanes noves
Mitjà de comunicació i d'expressió Normes estètiques locals i seculars	Mitjà de producció musical Normes estètiques importades (germàniques) i universals
Riquesa en matisos Poques campanes Campanes petites Campanes sonores Adaptació a unes campanes	Empobriment en matisos Augment del nombre de campanes Campanes grans Campanes afinades Canvi de campanes. Frequent modificació d'estructures i localització de campanes
Missatges complexos, manuals, rítmics, irregulars, variables Plasticitat, varietat i riquesa interpretativa Participació directa del campaner	Missatges idèntics, regulars, harmòniques, automàtiques, ràpids, avorrits Interpretacions idèntiques Condicionament per cicles predeterminats i controlats. De difícil recurs si falla la tecnologia
Atrassament Tradició Esforç manual	Modernització Progrés Comoditat executiva (automatització, manca campaners)

Segons Llop i Bayo F.: *Los toques de campanas de Zaragoza (notas para su estudio)*. Saragossa: Ayuntamiento de Zaragoza, 1983, p. 86.

Per motius d'espai he optat per ometre la transcripció del corresponent apèndix on es ressenyen els diferents tocs tradicionals a estudi. L'interessat pot consultar-los a: F. Dorda: "Libro Quinto. De los ritos y ceremonias de la Iglesia según la forma del Sagrado Orden Cisterciense, prescritas en su ritual, que de mandato del Ilustrísimo General y Capítulo salió a luz año 1689", a Esteva M.: *El Directori Perpetu Litúrgic de Poblet del P. Francesc Dorda de l'any 1694*. Poblet: Abadia de Poblet, 1983, pp. 344-355.

37 Llop i Bayo, *op. cit.* [nota 36]; Llop i Bayo F. "Els tocs de campanes a Catalunya: una espècie cultural extingida" (i 2) [consultat 29-09-2002]: Disponible a: <http://www.campaners.com/gvc/catalans3.htm>; Tenas i Bartrina V. "Las campanas hoy: Entre la tradición y el progreso". A: *Actas del I Congreso de Campaneros de Europa*. Sogorb: Fundación Bancaixa, 1996, pp. 309-314; Tenas i Bartrina V. "Els tocs de campanes a Catalunya: una espècie cultural extingida" (i 2). Vegeu Llop i Bayo, *op. cit.* [consultat 29-09-2002]: Disponible a: <http://www.campaners.com/gvc/catalans3.htm>. En aquest sentit es podrien adduir diferents i diverses oposicions enfrontades i sempre discutibles sobre les maneres de tocar les campanes segons les formes tradicionals i els nous sistemes.

SABER ESCOLTAR ÉS UNA NECESSITAT

No només el temps és un bé escàs en la nostra civilització actual sinó que, a més, el vivim amb desassossec. No tenim temps per escoltar i, quan en disposem, ens adonem que no en sabem. És que a escoltar se n'aprèn. Ens en parla la filòloga i psicopedagoga Lina Zulueta Fernández, professora de la universitat Ramon Llull.

El filòsof José Antonio Marina recomana sovint als seus alumnes que gaudeixin del nuviatge perquè és l'etapa de la vida en què la dona i l'home intercanvien els seus rols; és llavors quan l'home parla més dels seus sentiments i quan la dona l'escolta amb més atenció. Aquesta afirmació té un punt de gràcia, perquè és real, però no deixa ben parat cap dels dos sexes. La capacitat d'expressar els sentiments ja no és patrimoni femení, ni tampoc l'habilitat d'escoltar és un do del qual es gaudeixi sense un previ aprenentatge.

L'escolta conscient

Realment és fàcil constatar la falta d'atenció i de saber escoltar que trobem sovint en l'àmbit educatiu, en el sanitari, en els serveis, i en el més evident de tots per la seva repercussió mediàtica, en el polític. Escoltar és una capacitat potencial que com la parla o el caminar neixen amb la persona, i com totes les aptituds, al repetir-les de forma reiterada, se n'adquireix l'habilitat, és a dir, allò que fem habitualment es converteix en capacitat. No obstant, la diferència entre parlar o caminar i el fet d'escoltar la trobem en què les dues primeres les fem pràcticament de manera semiconscient i, en canvi, escoltar requereix una actitud positiva i conscient.

L'escolta conscient és una disposició mental que permet connectar amb les persones i rebre i intercanviar la informació de forma més eficaç. Molts especialistes en l'aprenentatge afirmen que gran part dels problemes escolars s'atribueixen a exemples inadequats en la llar relacionats amb l'escolta. El 1995, el *Carnegie Council on Adolescent Development* conclogué un estudi, que va durar deu anys, que indicava que els nens no tenien suficient interacció amb els pares o amb altres adults. L'èmfasi donat a l'aprenentatge amb l'ordinador ha estat beneficiós per a

l'educació en molts aspectes; però, a causa de la sobreexposició dels nens als mitjans audiovisuals (televisió, videojocs, ordinadors), la seva capacitat de concentració, d'atenció, d'escoltar i d'interrelacionar-se ha quedat reduïda en percentatges significatius.

Escoltar en situacions adverses

Les capacitats com a oients queden evidenciades pràcticament en totes les activitats que desenvolupen les persones, però afloren amb més força en situacions adverses. Les interaccions estressants poden ser des de sol·licitar instruccions fins a tenir una entrevista important. El factor d'ansietat va en augment quan es tracta de relacionar-se amb clients o col·legues hostils; llavors el factor emocional anirà creixent si ens trobem amb una personalitat inquisitiva. L'èxit en aquestes situacions depèn de la solidesa de la nostra capacitat com a oients, cosa que inclou controlar la respiració, ser capaç de concentrar-se i tenir una absoluta consciència de les nostres limitacions i de com superar-les. Saber escoltar en situacions negatives és una facultat valuosa i necessària per a resoldre conflictes.

La capacitat de concentració

Per escoltar i comprendre, tot assimilant la informació i convertint-la en coneixement, es requereix la capacitat de concentració, un requisit bàsic per a realitzar moltes funcions tant intel·lectuals com d'acció. A més d'indispensable és el camí que condueix a l'excel·lència. Per tant si volem desenvolupar la concentració hauríem de mantenir l'atenció durant el temps necessari, des d'uns minuts fins a hores, depenent de cada situació comunicativa. Naturalment l'atracció i l'interès pel tema també juguen un paper determinant en la voluntat de concentració. En canvi, l'estrès, la depressió o la indecisió disminueixen la capacitat per concentrar-se en el missatge dels altres.

La capacitat per concentrar-se durant un període llarg de temps requereix memòria. La memòria comprèn tres processos bàsics: codificació, magatzematge i recuperació. La codificació implica atenció. La informació, durant el procés de codificació, es rep sensorialment i es manté un segon aproximadament. Si decidim conservar aquesta informació, haurem de portar-la al següent nivell de processament, és a dir, a la memòria a curt termini; a fi d'entrar en aquest nivell cal que la repetim per a nosaltres mateixos uns quinze segons. La memòria a curt termini assumeix uns set fragments d'informació cada vegada, l'equivalent a un número de telèfon. Si volem retenir aquesta informació per més temps, haurem de traslladar-la a un nivell més profund, a l'anomenada memòria a llarg termini. Per aconseguir-ho hi ha moltes estratègies, com dibuixar, escriure o associar la nova informació a una altra de coneguda, encara que no guardin relació; el que és important és que la relació tingui emoció. Tots els records que mantenim ancorats a la nostra ment tenen un vincle emocional perquè els sentiments ajuden a reforçar allò que volem memoritzar.

Si volem rescatar records de la memòria a llarg termini podem comprovar que és indispensable una gran concentració. Així doncs, tant la facultat de recordar com la d'escoltar necessiten aïllament; si decidim escoltar, i això és un acte conscient, haurem de centrar els nostres sentits en un únic canal, per no distreure l'atenció del missatge del nostre interlocutor.

L'art d'escoltar i les seves barreres

L'acte d'escoltar és fàcil quan volem sentir allò que ens agrada o que està en sintonia amb nosaltres. En canvi, posem barreres quan el missatge ens desagrada, com pot ser el cas de les queixes o aquells aspectes que qüestionen les nostres habilitats o conviccions; no obstant, el

fet de no escoltar pot tenir conseqüències desagradables, talment irreversibles, o implicar el rebuig inconscient als reptes, oportunitats o exigències del futur, així que no ens queda més remei que fer l'esforç d'escoltar, i fent-ho com deia sant Agustí: "*coneixent-nos, acceptant-nos i superant-nos*". En aquesta situació algunes barreres interceptarien el missatge, i potser ens quedaríem amb només una part del que hauríem de sentir; són barreres alienes, no controlables o auto-generades, conscientment o inconscientment.

El soroll de fons és la barrera més òbvia; el volum de la veu humana es troba entre els seixanta i setanta decibels, per tant, mantenir converses en medis on el soroll està molt per sobre d'això és difícil. Si la situació de l'entorn no pot variar, els missatges fàcilment es perden.

Els prejudicis són una subtil barrera d'incomunicació. Si una persona no compleix amb alguns dels requisits que nosaltres considerem imprescindibles, les seves paraules queden ofegades pels nostres pensaments. Aquests requisits es relacionen amb els prejudicis de caràcter racial, religiós, de sexe o d'edat; també podem jutjar per la manera de vestir o l'aparença física o gestual.

És innegable que quan escoltem, d'alguna manera, també jutgem; podem superar el nostre prejudici, però mai no deixem d'avaluar, especialment quan hem de prendre decisions a partir de la conversa, com per exemple, involucrar-nos en activitats arriscades, optar entre alternatives o in-

gerir determinades substàncies. L'experiència passada ens ajuda a decidir en poc temps, i en gran mesura l'èxit en la nostra feina o en la nostra responsabilitat com a pares, professionals o ciutadans depèn de la capacitat d'avaluar les situacions i d'actuar en conseqüència. En aquest punt és on podem trobar la diferència entre l'instint natural i saludable i el prejudici discriminatori.



Sant Agustí.

Els processos mentals que es produeixen mentre s'escolta passen per diferents fases.

La primera es refereix per norma general al reconeixement de la persona que ens parla. Aquest reconeixement en un judici normal és de quinze segons; no obstant, si el període

de reconeixement s'allarga és que alguna barrera bloqueja les capacitats sensorials o cognitives.

Quan decidim escoltar, les barreres no triguen gaire a caure, quasi de forma immediata la percepció de tot un conjunt d'elements com l'aspecte físic, la veu i els gestos desencadenaran un procés que ens

porta a una sèrie completa de possibles judicis tant positius com negatius. Si ens deixem arrossegar podem perdre el contingut del missatge i perdre la consciència que, com indica en Bernabé Tierno, els "*bons resultats només s'assoleixen pel camí de l'eficàcia o del treball adreçat cap un objectiu concret i determinat*",

un camí en el qual no es pot renunciar a informacions que poden esdevenir determinants.

Naturalment un bon oient no es deixa



El psicòleg Bernabé Tierno.

dominar per aquests prejudicis; és conscient de les barreres adquirides, però decideix fixar l'atenció en la persona que parla i en els sentiments que transmet el missatge, tot evitant els filtres que distorsionen i són generats pel propi 'jo'.

L'egocentrisme és un dels filtres amb més capacitat de distorsió i un dels majors impediments per escoltar; aquesta barreira consisteix a deixar que la nostra ment s'orienti cap a la satisfacció dels nostres propis interessos. Un exemple d'aquest impediment el trobem en les converses en què els interlocutors aprofiten la més mínima oportunitat per parlar d'ells mateixos i dels seus interessos. Naturalment el nostre objectiu hauria de ser escoltar primer, per comprendre després. La diferència entre escoltar egoïstament i d'una forma pacient i desinteressada consisteix a deixar de banda el nostre propi interès per escoltar el nostre interlocutor.

El monòleg interior negatiu, sobretot en etapes com l'adolescència o joventut, pot ofegar l'autoestima. Frases com "com vaig poder dir això?" o "que estúpid que sóc!" proclamen les deficiències de l'oient. Aquest tipus de discurs augmenta la nostra ansietat i les distraccions internes impedeixen la deguda atenció a l'emissor. Així mateix, l'ansietat produeix fatiga i depressió, disminuint l'interès per escoltar. El monòleg interior negatiu consumeix gran part de la nostra energia i, per tant, pot afeblir l'entusiasme a l'hora d'emprendre o finalitzar la feina, tot tancant-nos portes i dificultant-nos el progrés.

Conclusions

L'acte d'escoltar és, doncs, un acte complex que pot aportar-nos molts coneixements, apropar-nos en les nostres

relacions i encertar en les decisions, o pel contrari pot aïllar-nos i ofegar-nos en un mar de solitud. Ara bé, aquesta habilitat clau ens falta amb excessiva freqüència, i el que és més preocupant, no forma part del procés d'aprenentatge, en especial dels joves en l'etapa escolar, que fan seva la llei del mínim esforç. Tot i que sabem que igualar per la base no és la millor manera per estimular el treball, hauríem de dedicar un temps en la formació seriosa de la lectura i en les habilitats com a oients; aquesta mesura prepararia els alumnes per escoltar a les aules durant la jornada escolar i estimularia l'adquisició dels nous coneixements.

La necessitat d'escoltar en el sentit més ampli de l'expressió: amb les oïdes, la vista, el tacte i sense barreres és la millor manera per rebre la informació i convertir-la en coneixement, cosa que pot possibilitar discernir entre la veritat i la falsedat, l'encert o l'error, l'oportunitat o el parany. Les actituds arrelades en el saber escoltar i les aptituds sorgides de l'esforç en el procés d'adquisició de coneixements formen un binomi indissociable en el procés formatiu i el desenvolupament social i professional.

El fracàs escolar és un fet; la falta de capacitat d'adaptació, una realitat; la intolerància, un fenomen creixent; al rerefons la incapacitat d'escoltar emergeix amb contundència, oblidant, dia a dia, que escoltar no és una virtut: és una necessitat per a tots i cadascun de nosaltres. Una necessitat assumible si forma part del nostre procés vital de l'aprenentatge. Un recurs indispensable per construir un món més just, més sostenible i més ple d'humanitat.

Lina Zulueta



EL MONESTIR DE VALLBONA FA 850 ANYS

Enguany s'acompleixen els 850 anys de la fundació del monestir cistercenc de Vallbona. Amb motiu d'aquesta avinentesa, la seva abadessa, Anna Maria Camprubí i Argany, ens en parla i ens presenta els actes amb què celebraran l'aniversari.

Introducció

Escolta fill, l'ensenyament del Mestre para-bi l'orella del teu cor (Pròleg Regla Sant Benet, 1). Fa vuit-cents cinquanta anys que moltes generacions de monges amb el cor atent han escoltat la veu de Déu amb una vida senzilla de pregària i treball, corrent amb el cor eixamplat en la inefable dolcesa de l'amor.

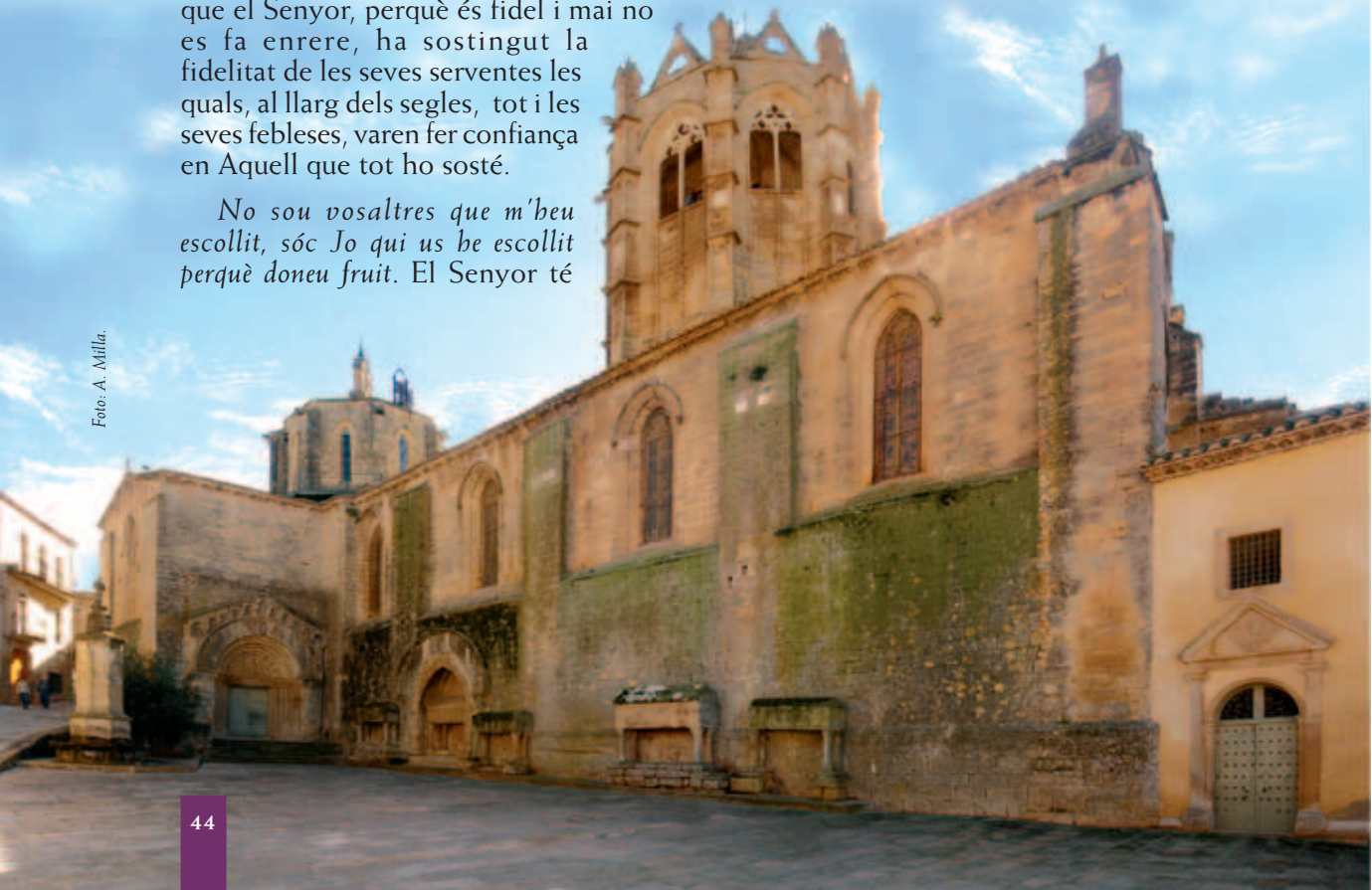
La fidelitat del Senyor dura per sempre (Ps. 84). Amb el salmista cantem i pregonem que el Senyor, perquè és fidel i mai no es fa enrere, ha sostingut la fidelitat de les seves serventes les quals, al llarg dels segles, tot i les seves febleses, varen fer confiança en Aquell que tot ho sosté.

No sou vosaltres que m'heu escollit, sóc Jo qui us he escollit perquè doneu fruit. El Senyor té

sempre la iniciativa en el dia a dia de la nostra vida, i a nosaltres ens toca de tenir el cor obert per poder respondre amb fets a allò que Ell vol de cada una, no anteposant mai res al seu amor...

Amb aquests sentiments la comunitat actual volem entrar en aquest any d'acció de gràcies al Senyor perquè el seu braç sempre escampa la bondat.

Foto: A. Milla.



Calendari d'actes

Començarem, si Déu vol, els actes de commemoració del 850è aniversari, el dia 21 de juny amb una Eucaristia presidida per el P. Josep Alegre, abat de Poblet i els clourem el dia 20 d'agost de 2008 amb una Eucaristia presidida per Mons. Jaume Pujol arquebisbe metropolità de Tarragona.

Durant aquest any celebrarem l'aniversari amb una sèrie d'actes dels quals destaquem els següents:

Presentació d'un llibre sobre el Monestir de Santa Maria de Vallbona pel Dr. Josep Maria Sans i Travé, que n'és l'autor.

Un concert d'orgue per Maria Nacy que presentarà un CD gravat per ella a l'orgue restaurat del nostre Monestir.

Una trobada fraternal dels monjos i monges cistercens de Catalunya.

La presentació d'un llibre de testimonis dels hostes que han passat per la nostra hostatgeria al llarg dels anys, comunicant la seva experiència d'un dies al redós del Monestir.

Amb motiu d'aquests 850 anys s'ha creat "La Fundació Privada Santa Maria de Vallbona 850 anys" que té com a



Foto: Arxiu Vallbona.

La comunitat actual del monestir de Vallbona.

finalitat ajudar a restaurar i mantenir el patrimoni cultural del Monestir.

Tal com hem dit el dia de sant Bernat del 2008 acabarem la commemoració d'aquest 850è aniversari per començar a viure amb més intensitat i fidelitat els propers 850 anys tot escoltant aquesta veu del Senyor que ens invita amb la seva bondat i ens mostra el camí de la vida

*No ens doneu a nosaltres la glòria,
no ens la doneu, Senyor;
doneu-la al vostre nom,
perquè vós sou fidel en l'amor.
Som nosaltres les qui beneïm el Senyor
ara i per tots els segles. (Ps 113, b)*

Amén. Al-leluia!

Anna Maria Camprubí





"L'Església ha comès una indelicadesa espiritual en tancar el misteri de Déu amb fórmules aparentment racionals"

L'any passat va estar entre nosaltres convidat per la Fundació Poblet el P. Timothy Verdon (New Jersey, 1946). És doctor per la universitat nord-americana de Yale i membre del Centre de la universitat de Harvard per a l'estudi del renaixement italià. És autor d'un bon nombre de llibres i articles sobre artistes del Renaixement. Ha impartit història de l'art a diverses universitats americanes i actualment n'és professor al centre Stanford. El professor Verdon és sacerdot catòlic i canonge de la catedral de Florència, arxidiòcesi a la qual pertany. Actualment és president de "Fides et Ars", una federació internacional d'associacions que promouen les connexions entre l'art i la fe religiosa. Aprofitant la seva estada entre nosaltres Fra Lluc Torcal i Fra Octavi Vilà el van entrevistar.

L'humanisme cristià i el món intel·lectual

La fe, capaç de transformar l'home i la societat, continua essent generadora de cultura?

Sí. Jo crec que per ella mateixa la fe mou vers expressions i obres. Per tant mou vers les obres de caritat, però també vers aquelles obres que poden simbolitzar la vida nova que el creient sent dins seu. Crec que l'Església mateixa ha de sostenir sempre amb gran força aquesta inherent creativitat de la fe oferint als artistes o bé una formació en la seva pròpia ment, en la ment de l'Església, és a dir, una formació teològica, o bé aprofitar ocasions concretes per produir un art que reflecteixi la fe de l'Església i la nostra fe. Per tant l'Església ha de reapropiar-se del seu paper antic de mecenes de l'art, mecenes il·luminat i intel·ligent, és a dir, ha de saber dir a l'artista qui és i què vol. Un dels problemes del nostre temps és que l'Església ha deixat als artistes la tasca i la responsabilitat de dir qui és l'Església. En canvi és l'Església qui ha de dir: *nosaltres som així i volem de tu una obra que pugui expressar la nostra personalitat*. Per tant, la col·laboració amb

els artistes esdevé per a l'Església mateixa una ocasió per a la maduració de la seva pròpia identitat.

Cap a on ha d'anar l'humanisme cristià? S'ha de reduir a l'esfera privada? Hem renunciat a ser presents entre la intel·lectualitat, la cultura i les belles arts davant l'hostilitat de la cultura dominant?

S'ha de dir clarament: l'humanisme cristià no és només personal, és un humanisme comunitari. L'humanisme cristià veu la humanitat sencera com a destinada a créixer juntament per arribar a ser aquell únic home que és Crist. El cristianisme no pot ser reduït a l'àmbit estrictament privat, i encara menys a un àmbit sectari. Ha de ser un humanisme que podem qualificar d'apostòlic. D'altra banda no crec que els cristians hagin renunciat a estar presents entre els intel·lectuals. Potser alguna vegada han reaccionat dèbilment a l'hostilitat de la cultura dominant i aquesta feblesa, com succeeix massa sovint, s'ha transformat en agressivitat. Per tant, per cobrir el propi sentit de debilitat davant d'aquesta hostilitat generalitzada o, pitjor encara, davant del desinterès col·lectiu pel

missatge cristià, l'intel·lectual cristià alguna vegada té comportaments agressius. I això és un error. És un signe de debilitat. Crec que cal oferir contínuament una via alternativa i nova a la cultura dominant amb serenitat, amb propostes fresques, i amb entusiasme per la veritat que ens ha estat confiada. Ben cert: els enemics se'n burlaran, però entre els qui ens escoltin, tant a nosaltres com a Pau a Atenes, n'hi haurà sempre alguns que sentiran allò que hem de dir. Per tant, no hem abandonat la nostra presència pública però potser l'hem d'aprendre a viure més serenament en un món intel·lectual hostil.

Potser la pregunta anterior no era massa encertada perquè està molt pensada en la nostra Església local, on la presència de catòlics en el món intel·lectual és ben escassa perquè sovint és rebutjada.

No ho cregueu. També a Itàlia durant molts anys els llocs principals en les universitats eren ocupats per l'esquerra laïcista, una esquerra vertaderament hostil al món catòlic. Ignoro què passa a Catalunya però crec que a Itàlia aquesta situació està canviant força. Les ideologies han caigut i per tant, allò que abans era una resistència en bloc avui ja és una obertura molt interessant en el camp antropològic. Bé, aquest és el camí, certament difícil, sobre el qual ens trobem.

Davant l'enemic amb rostre i organitzat d'un temps ençà, s'estava millor que davant l'enemic sense rostre d'avui?

Encara és aviat per dir res. Quan hi



Foto: Arxau Poblet.

Instantànies de la conferència del P. Timothy Verdon.

havia el marxisme hi havia un enemic concret. Avui l'enemic ha desaparegut com diu el salm: *He mirat i ja no hi era*. Durant aquest temps, nosaltres mateixos —i anticipo algunes de les altres respostes— ens hem deixat assimilar molt. El Papa Benet XVI subratlla que el relativisme de la cultura que ens envolta ha entrat també profundament en la manera de pensar dels cristians. Per tot això, si bé es veritat que l'enemic ja no hi és, sembla més aviat cert que nosaltres ja no tenim una proposta clara i innovadora. La nostra veu no sembla tan fresca com hauria de semblar i per tant s'escolten altres veus com ara el *New Age*, l'Islam —per a algunes persones la simplicitat i l'austeritat de la proposta islàmica és atractiu—. L'Església univer-

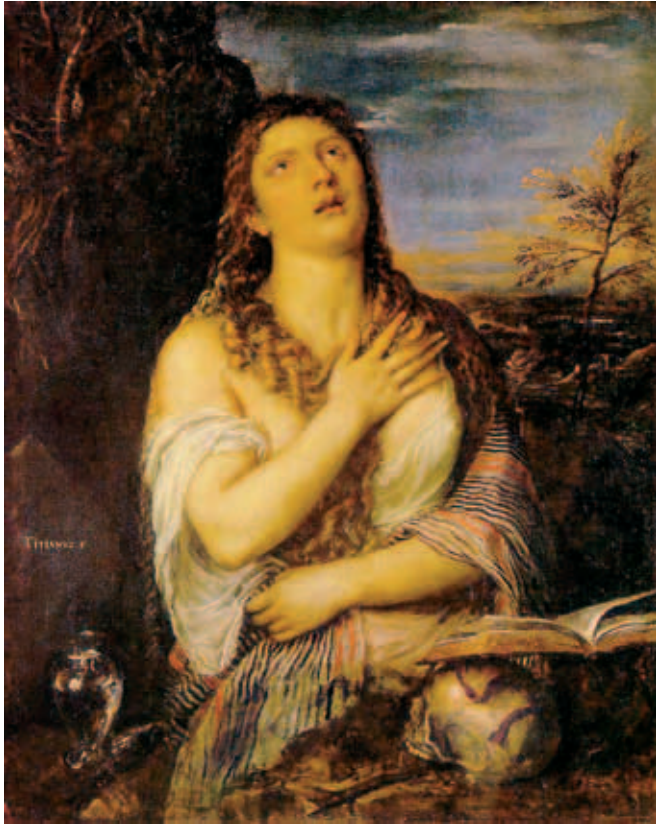


sal ha de retrobar la simplicitat i la puresa que una comunitat monàstica pot projectar. La societat en què vivim té necessitat de profunds valors espirituals. Una Església que, com per exemple avui a Itàlia, parla encara molt de política, és perillosa. També una Església que més aviat sembla simplement una agència social és una Església que s'allunya de la seva missió central. Tot i que sabem que l'acció caritativa està motivada per l'Esperit Sant, massa sovint no deixem veure que el nostre donar aliment al pobre no és tan sols un acte social: es tracta d'un acte d'amor cristià. I, per tant, hem de modificar la nostra proposta perquè sigui intel·ligible per a tothom com una proposta en Jesucrist i no només com a bona voluntat o bé, com algú deia aquest matí, nostàlgia pel passat i coses semblants.

L'aparent abandó del món de la cultura fa plantejar una nova evangelització cultural? Com caldria planejar aquesta nova etapa? Com evangelitzar la cultura avui?

Jo crec que sí. I dic això com a membre que sóc del grup que el cardenal Ruini ha format a Itàlia per a l'anomenat Projecte Cultural, ja que la CEI (Conferència Episcopal Italiana) s'adona cada cop més —hi porta treballant deu anys— que és a través de la cultura que es pot conservar alguna cosa de l'antiga identitat dels italians. I aquest és un problema per a tot el món i per a Europa en particular en aquesta època de globalització i de formació d'un estat tecnocràtic. A Estrasburg i a Brussel·les del cristianisme no en volen ni sentir parlar i volen crear una identitat sense cap matís religiós. Nosaltres hem de recordar a les persones l'esplèndida cultura del passat, la identitat cultural d'aquest passat perquè és la seva cultura. No hem d'insistir tan sols en l'aspecte religiós, sinó en l'aspecte global de la cultura del passat perquè no es pot entrar en el segle XXI renunciant a tot el passat i, per tant, hem d'ajudar les perso-

nes a reapropiar-se de les coses boniques i bones de la seva pròpia cultura. Això, inevitablement, posarà a les persones en contacte amb el cristianisme perquè aquest forma part de qualsevol cultura europea. Les persones descobriran que moltes dites populars, molts costums, moltes festes tenen una arrel cristiana. Això ho hem de fer perquè és una riquesa que ens ha estat donada no només per a nosaltres mateixos sinó, sobretot, per a les futures generacions. Aquesta és una manera d'evangelitzar a través de la cultura. Una altra forma d'evangelitzar consisteix a demanar als artistes, als músics, als intel·lectuals, que creïn obres noves (tot això que deia a la conferència pronuncada a la Fundació). L'Església ha de saber proposar i formar als artistes que puguin respondre a les seves propostes i ha de saber també escoltar els artistes que sovint posseeixen un do profètic i poden ajudar a entendre millor les coses; i un cop finalitzada la seva obra creativa ha de saber obtenir els mitjans per no sols sostenir als artistes sinó per donar la cultura al propi poble. Avui això és difícil perquè l'anomenada cultura de masses disposa de molts més diners dels que nosaltres mai no disposarem. Hem de saber fer una contracultura, hem d'oferir en les nostres esglésies obres d'art que convidin al silenci i a l'interioritat. Hem de demanar als músics no pas que componguin lletges paròdies de la música rock sinó que inventin un nou cant gregorià. I això només es podrà fer tan sols després d'una estreta col·laboració entre diverses generacions cosa que també implica una despesa. En temps passats l'Església sempre havia gastat en art. Avui tendim a dir *aquests diners haurien de ser per un hospital*. Això és cert, però es pot fer una cosa i l'altra, perquè un hospital pot curar el cos, però una bella pintura al presbiteri pot guarir l'ànima. I tal com diu l'Evangelí, quan aquella dona va trencar l'ampolleta d'alabastre per vessar l'ungüent als peus del Senyor, el perfum va omplir tota la casa.



Maria Magdalena de Tiziano.

El perfum de la bellesa omple tota la casa. Massa sovint ens falta aquest coratge a l'Església. Cal retrobar-lo.

Art i fe

Joan Pau II en la seva «Carta als artistes» deia que el coneixement de la fe suposa un encontre personal amb Déu en Jesucrist, que pot ser també enriquit a través de la intuïció artística. Com pot avui l'art ser útil a la fe? Quin sentit pot tenir en una societat laïcitzada per a l'artista transmetre els valors cristians?

La fe no és un sistema, és confiança en una persona que es troba davant nostre i, per tant, també l'artista, ha de ser ajudat a retrobar Crist. L'Església ja fa més d'un segle que predica i alguna vegada fa, tot i que podria fer-ho millor, aquest treball de formar als artistes espiritualment ajudant-los a retrobar Crist. Perquè si l'artista fa una imatge de Crist i la sent com a pròpia,

si l'artista és ajudat a entrar en la tradició de l'Església per elevar la seva experiència personal a un nivell on aquesta podrà ser comunicada universalment i, després, és ajudat a retrobar el Senyor, llavors s'esdevé que, com en el passat, ell ens farà veure el rostre del Senyor d'una forma nova, d'una forma filtrada a través de la seva personalitat i de la seva experiència, i això és sempre quelcom únic. Cada persona és diferent i l'artista, filtrant el seu encontre personal amb Crist a través de la riquesa interior de la seva pròpia personalitat, pot donar una visió del Senyor diferent, nova, autèntica, però que ningú havia ofert abans que ell. I en la nostra societat, que no creu en els sacerdots, i potser tampoc en els monjos, que no creu en les institucions –nosaltres representem institucions i sabem que els qui no hi creuen en certes coses tenen raó perquè massa coses importants han estat traïdes per les institucions quan aquestes es converteixen en màscares per a altres coses–, en una societat per tant que li és difícil creure en la imatge oficial de Crist, si un individu lliure, perquè l'artista és sempre més lliure que els altres, narra amb entusiasme, amb bellesa, el seu encontre amb Crist, les persones poden romandre fascinades. Passaria com si tu m'expli-quessis quelcom de la teva mare, que no he conegut mai: si la teva narració fa que m'interessi aquesta persona segurament voldria conèixer-la. L'artista ha de fer la mateixa tasca, ha de narrar allò que ha conegut del Senyor i si treballa per a l'Església ha d'aprendre a narrar-ho en un llenguatge que l'Església pugui entendre. Per tant, hem d'ajudar els artistes perquè puguin viure aquesta trobada personal amb el Senyor, però alhora hem d'ajudar-los a parlar d'aquest encontre amb Crist i a trobar la millor manera en la qual puguin traduir aquesta experiència. Per exemple, quan s'encarrega una obra d'art per a una comunitat monàstica o per a una parròquia, l'artista ha de venir a parlar amb la gent per tal d'explicar-los perquè vol fer aquesta obra d'una manera determinada, però també ha



La Trinitat de Masaccio.

d'escoltar allò que ells diuen: hem de tornar a una praxi molt antiga que hem perdut perquè també nosaltres hem acceptat la idea romàntica de l'artista com un gran geni a qui ningú pot dir res. En canvi, no ha de ser així. L'artista necessita un *input*, el diàleg amb els altres, com tothom. Per tant, el que ens cal és desenvolupar una relació amb els artistes basada en la nostra experiència del Senyor: *Vine amb mi que et voldria presentar algú, aquest és el meu Senyor. Voldria que tu fessis una obra d'art però abans*

l'has de conèixer. Per tant jo t'explicaré qui és, com actua en la vida de la comunitat, et faré conèixer com l'han vist altres artistes. I ara et demanem que el busquis en el teu cor, que en parlis amb nosaltres i que tots plegats trobem una expressió que pugui ajudar als nostres fills. Aquest tipus de relació l'hem abandonada. Hem dit als artistes que fessin una imatge de Jesús tal com ells el veien, cosa que alguna vegada va bé però ben sovint malament perquè l'artista mai no arriba a saber qui és el nostre Jesús. Realment hem de caminar juntament amb l'artista fins que l'artista arribi a dir: Ara també el conec i el vull representar.

Cal el diàleg amb l'art? Cal anar a una nova aliança entre els artistes i l'Església? Joan Pau II es preguntava l'any 1999 el següent que també li preguntem a vostè. L'Església te necessitat de l'art? L'art té necessitat de l'Església?

Sí. L'Església ha de predicar aquell que és icona del Déu invisible, el qui és el verb que s'ha fet carn per tal de ser visible. Per tant, tal com deia Pau VI —potser millor que Joan Pau II— moltes vegades els artistes són semblants als sacerdots. Han de fer però quelcom de més: el sacerdot fa realment present Crist en les espècies sacramentals; l'artista, en canvi, ha de fer visible Crist, cosa que és una mica més difícil en un cert sentit. A l'artista li cal més esforç, tot i que el sacerdot naturalment també ha de fer visible Crist en la pròpia vida. Per tant l'Església necessita l'art i l'art necessita l'Església. Jo crec que sí. Jo crec que els artistes mateixos en els últims darrers dos segles han perdut un sosteniment fonamental separant-se de l'Església. L'Església és en certa mesura culpable perquè ha permès aquesta separació. Cal dir però que ha estat cosa d'ambdues parts. Els artistes necessiten una comunitat. No és cert que un artista pugui concebre-ho tot des de la pròpia fantasia. És un mite. L'artista necessita una tradició creativa a l'esquena, un grup de persones arrelat en

el passat però dirigides vers el futur amb el qual interactuar. La creativitat de l'artista és un reflex tècnic d'aquella universal creativitat que es troba en tot home i dona de bona voluntat. On pot l'artista trobar molts homes i dones de bona voluntat que estan plasmant i pintant la pròpia vida? En l'Església. Ells, com ell, han de mirar al passat per comprendre com dibuixar un rostre, com acolorir, les tècniques... i també les inspiracions: com ha pintat Tiziano el rostre de la Magdalena... L'artista realment necessita trobar no només una comunitat d'altres artistes sinó sobretot una comunitat de persones fortament creatives que l'ajudin a relacionar la seva creativitat tècnica amb una creativitat moral, ètica, espiritual perquè l'artista és sempre un home o una dona i necessita de tot això; necessita per tant d'un grup de persones que l'ajudin a fer tot això.

Occident ha situat el misteri de Déu en un espai mesurable, un espai racional. ¿Es tracta d'una arquitectura de la fe o una fe de l'arquitectura?

L'occident ha imaginat Déu de forma mesurable. Ja Massaccio durant el Renaixement col·loca la Santíssima Trinitat en una arquitectura feta en perspectiva, mentre al mateix moment a Rússia Rublov fa una trinitat molt més mística. Tot i així al mateix segle XV, un artista monàstic com el beat Angelico, pocs anys després de Massaccio, era lliure d'escollir si construïa al voltant de la seva imatge la perspectiva o bé, com en molts casos, si eliminava qualsevol referència a aquesta perspectiva per tal de deixar veure que Déu se'ns presenta contra el fons de la infinitud. La perspectiva ho enclou tot en un petit món. Per tant el Renaixement que ha inventat la perspectiva ha restat, però, més lliure, en el ben entès que sabia prou bé que aquesta era una intenció que algunes vegades anava bé i d'altres no. Més aviat durant els segles XIX i XX, amb un esperit molt menys lliure i més a la defen-

siva davant d'una societat hostil, es va intentar crear absurdament un sistema apològic rígid —les deu proves de l'existència de Déu i només deu com vaig aprendre amb els jesuïtes a l'escola— tot i que ja de noi comprenia que tractant-se de Déu no hi podia haver una explicació lògica. L'Església durant els temps moderns ha pecat o, si es vol, ha comès una indelicadesa espiritual en tancar el misteri de Déu amb fórmules aparentment racionals. Déu és personal, és tres persones en un sol Déu, i com en qualsevol persona hi roman el misteri. La fe és confiança en una persona. Crec que avui ningú no vol tancar realment Déu en una caixa de perspectiva. En tot cas, si es vol, caldria ajudar els artistes a comprendre que el misteri personal que és Déu, és malgrat tot un misteri que convida a la reflexió lògica i personal. És a dir, mentre el New Age i les altres formes de religiositat contemporània que reflecteixen corrents orientals, de l'extrem Orient —em refereixo al budisme i a d'altres— ens proposen un misteri irracional, el misteri cristià no és completament del tot irracional: Sant Pau i la literatura joànica intenten donar un marc lògic al cristianisme amb una lògica, això sí, més elàstica que no pas l'aristotèlica. Però avui la dificultat per a nosaltres potser no és tant alliberar Déu de la perspectiva sinó donar als artistes la possibilitat de fer servir alguna vegada la perspectiva; donar als teòlegs un sentit de la presència de l'Esperit també en les funcions racionals; donar als cristians un sentit de la dignitat de la seva recerca intel·lectual, insistint però que, en definitiva, la nostra lògica pot arribar a un punt on Déu sempre és més enllà. Crist també és lògic, ofereix de fet una nova lògica, una nova llei: és més, es proposa personalment com el logos d'una nova forma de vida. Per concloure cal dir que la nostra relació com a homes del segle XXI amb els sistemes racionals del nostre propi passat ha de ser revalorada.



La Transfiguració del Crist del beat Angelico.

Els orígens cristians de la cultura europea

La nostra cultura té un triple ascendent a Jerusalem, Atenes i Roma. També els seus conceptes fonamentals, com ara els drets de la persona, tenen un referent inevitable en el cristianisme. ¿Com es pot prescindir en la nostra societat d'aquests valors? Creu que se'n prescindeix formalment o realment?

Jo crec que els meus coetanis, els de la meua edat, no volen encara prescindir dels valors. Diuen més aviat que volen interpretar aquests valors individualment; no volen un Papa o una Església que ens digui que el valor de la dignitat de la persona ha d'implicar certes coses o que el valor de l'amor desinteressat ha d'implicar certes altres. Per tant jo diria que a l'Occident nascut abans del 1960 hi ha encara un fort sentit de la grandesa d'aquests valors però hi ha alhora una resistència a la imposició d'una interpretació. I per tant es pot encara treballar. Entre els més joves no ho sé, perquè jo ja no sóc tan jove. La meua impressió és que avui en dia, per exemple, els meus estudiants universitaris, si no han

tingut una formació religiosa, ben sovint no tenen cap sentit d'aquests valors; vénen d'un món tan relativista que afirmen que aquests valors si bé són bonics n'hi ha també d'altres i que cadascú ha d'escollir aquells que considera importants. En això demostren que en el fons no reconeixen cap veritat absoluta. Potser aquest és un judici massa sever: m'agradaria que no fos així, però és la meua impressió. Jo ensenyo història de l'art. No puc preguntar als meus estudiants en què creuen. Jo dono classes i després llegeixo allò que escriuen, sempre amb una mica de vergonya preguntant-me si jo he dit realment tot allò.

L'última part de la pregunta em sembla la més interessant. Tal com he dit, no crec que la nostra societat vulgui prescindir d'aquests valors. Aquells que els coneixen volen mantenir-los, cadascun segons la seva manera; aquells que no els coneixen cercaran altres valors. Em pregunta si les persones en prescindeixen formalment o realment. *Formalment* crec que no: si a un dels meus estudiants li dic que els grecs creien tot això de la persona i també els cristians i li pregunto si hi està d'acord em respondrà que sí que hi està d'acord. Per tant, *formalment* no en vol prescindir. Dirà que aquesta és una idea bonica i que l'accepta. *Realment* ho accepta? Això ja és una altra cosa perquè la pregunta no és negativa; el problema no és si tu en prescindeixes o no; el centre de la qüestió és si tu dones suport a aquests valors. En altres paraules certament ningú no dirà: *jo nego la dignitat de la persona* tot i que molts no fan res per donar suport a aquesta dignitat. Per tant formalment mantenen la postura correcta; realment no treballant-hi, la neguen; perquè no treballant amb aquests valors no transmeten res al futur. Al meu parer aquest és el vertader risc del nostre temps. Formalment es diu que sí, que totes les

coses que s'han estudiat a la universitat són bones i boniques i seria tan bonic poder-les realitzar! [M'estic referint als ideals i als valors humanístics que es poden estudiar a les facultats]. Però en la realitat veiem que un pragmatisme profundament materialista ha esdevingut l'únic sistema universalment acceptat. La pregunta clau és: funciona o no funciona? Si funciona ho fem. Si no funciona ho deixem estar. Per tant el problema és exposar la bellesa dels ideals, dels valors i després ajudar a fer comprendre allò que diu Jesús: *Qui no està amb mi està en contra meu*. Si tu no t'esforces a realitzar aquestes coses és com si haguessis matat aquests valors. Ajudar a fer comprendre tot això és difícil perquè avui dia es diu més aviat que encara que un no s'hi esforci no vol dir que mati aquests valors; la gent, però, ho vol esmorteir tot. Aquest és el gran valor del nostre Papa actual, que amb gran serenitat tot i que és molt alemany, diu coses d'una gran força de les quals hom no pot escapar.

L'Edat Mitjana, moment en el qual la cultura es va impregnar de l'Evangelí, çquè va representar en la formació de la identitat cultural europea?

Avui cal dir que l'Edat Mitjana és la infància, perquè la nostra cultura actual pot tenir un vincle ideal amb la cultura clàssica antiga, però els primers records, la història escrita, les primeres obres que podem definir com d'alguna manera europees i en les quals ens reconeixem a nosaltres mateixos són medievals. Si l'Edat Mitjana és la infància aleshores la nostra relació amb ella i amb la cristiandat medieval és com la relació amb la nostra infància. Les persones quan creixen s'obliden de la seva infància, i no s'adonen de fins a quin punt la seva infància és sempre present. Algunes vegades tenen un record dolent de la infància i intenten suprimir-la. Altres vegades és algú que ha dit: *la teva infància és lletja, no ho veus que la teva mare et vestia tots els dies i no deixant-te*

vestir a tu mateix, t'ha deformat! Això passa. Qui escolta això acaba dient: *La meua mare no m'estimava realment, era una pobre dona ignorant, ara em vesteixo i em despullo com jo vull...* Una cosa semblant s'ha esdevingut amb l'Edat Mitjana. Des del segle XVIII en endavant ens han dit que l'Edat Mitjana era dolenta, molt dolenta, que ens havia deformat i massa fàcilment ens ho hem cregut. És un alliberament per a qui ensenya l'Edat Mitjana veure com els joves descobreixen que tot en l'Edat Mitjana és tan bonic, tan interessant, tan modern. Això és un punt. Un altre punt és que quan hom envelleix es tendeix a pensar més en la pròpia infància perquè, després dels cinquanta anys, cada decisió, cada cosa que un fa esdevé sempre més sedimentada; si penses sobre això, ni que sigui una mica, t'adones que de les moltes experiències que han plasmat les teves decisions, les coses que fas i que no fas, a poc a poc la majoria de les persones tornem a apreciar els grans dons rebuts durant la infància. Potser alguna cosa de semblant ha de succeir en les nostres societats. Hauríem de conduir les nostres societats no pas a l'Edat Mitjana sinó a ser més reflexius, a reflexionar més sobre la llarga història de les eleccions. Aquest matí algú em criticava dient: *en el món postmodern la idea noucentista que l'Edat Mitjana és un període fosc ha estat ja superada*. Sí i no. Això és com dir a un home que té vuitanta anys que ja no és un nen. Certament és veritat però tots els records de la infància encara hi són i potser són molt forts. Per tant hem d'ajudar als nostres contemporanis a ser menys americans, és a dir, a no pensar que tot ha començat fa cosa de pocs anys, que tot el nostre món ha començat després de la segona guerra mundial o abans de 1968. Ajudar les persones és una cosa que vosaltres ja feu aquí, en el monestir, perquè viure fidelment un model de vida antiga és una invitació a redescobrir la profunditat dels records, de les nostàlgies, dels desitjos interiors. Les persones vénen aquí i molts segurament diran que esteu fent



quelcom que a ells els agradaria fer. Per tant s'adonen que estan encara vinculats a la infància, a l'àvia, al passat, a alguna visita a l'església... Nosaltres que hem estat cridats a pensar, a escriure, a parlar i a viure d'una manera encara lligada amb el passat hem d'esforçar-nos a fer tot això de forma molt planera, de forma que els altres puguin dir: *Això m'és molt proper, tot i que veig que està unit a coses llunyanes*. D'aquesta manera nosaltres esdevenim *pontífexs*, és a dir, constructors de ponts entre el present i el passat i, tot això per ajudar els nostres contemporanis a reconèixer la profunditat dels propis processos interiors i a viure amb arrels més profundes perquè el terreny superficial del nostre temps no ofereix cap nodriment. Les arrels han de ser profundes per arribar a l'aigua. Ens toca a nosaltres ajudar les persones a empènyer les arrels vers la profunditat.

De l'Humanisme i el Renaixement Florència n'és un exemple ja que en aquesta ciutat una església, el Duomo, és identificable amb el cor col·lectiu dels ciutadans que l'acullen. L'Humanisme ha significat un gir amb un canvi de valors de l'home i ha estat un risc per a la fe cristiana?

Un autèntic humanisme mai no és un risc per a la fe cristiana que és fe en un Déu que s'ha fet home. L'humanisme renaixentista, en un cert moment, es va refugiar en una espècie de tecnicisme. L'humanisme del segle XIV i del segle XV, que era encara un humanisme dinàmic, el veritable descobriment de l'home gràcies a la filosofia, a l'art antic, amb l'objectiu clar d'arribar a comprendre la veritat de l'home, en un cert moment s'ha abandonat a la filologia. Ha preferit estudiar no aquells autors antics que podien ajudar-los en la seva comprensió de l'home, sinó tots els autors antics, traçant el camí per arribar a l'enciclopèdia de Diderot. L'humanisme, com qualsevol altra cosa bona ha d'estar finalitzat. L'humanisme del Renaixement volia enriquir la pròpia cultura cristiana. Els humanistes renai-

xentistes llegien Plató amb llàgrimes als ulls perquè trobaven la font de la qual havia begut sant Agustí. Per tant llegien Plató per comprendre millor Agustí i per glorificar Déu per aquests grans dons de comprensió donats també als pagans. Els savis de finals del segle XVI llegien molt més sovint tan sols per estudiar la llengua o per perfeccionar el coneixement d'una escola filosòfica. Els savis del segle XIX estudiaven només per classificar les coses. Per tant, l'humanisme del Renaixement és encara un humanisme cristià. En la mesura en què l'humanisme ha esdevingut una disciplina tècnica, s'ha fet àrid com totes les disciplines tècniques. Les coses han de tenir una finalitat car no són valors abstractes en si mateixos.

Monaquisme i musealització dels espais

Vostè ha parlat que «la fuga mundi» dels primers monjos (s. III) venia a significar la recreació de la ciutat, concebuda sota un nou ideal, l'amor. En aquesta perspectiva, quin seria per a vostè el sentit actual de la vida monàstica?

He fet veure aquest matí algunes imatges del segle XX sobre la ciutat. Eren interessants perquè es tractava dels primers intents de definir la ciutat moderna, és a dir, de no acceptar simplement una antiga visió ordenada de la ciutat clàssica. Són visions d'horror. Avui en dia hem oblidat una mica l'horror. Diem en to conformista que la ciutat és així, és violenta, és motiu de confusió, etc. És un lloc en el qual cadascú és lliure per a buscar el propi plaer, en el qual col·laborar conjuntament significa només garantir a cadascú la recerca del propi plaer. Avui en dia la vida monàstica pot oferir i ha d'oferir una alternativa perquè presenta un model de vida col·lectiva diferent. Les persones que vinguin al monestir, en la mesura de les pròpies possibilitats, haurien de comprendre que el monestir és una polis, una ciutat; que les persones que viuen aquí han escollit lliurement de venir-hi, han

escollit viure sota una Regla, es troben regularment no només per a la pregària sinó per escoltar la Regla, per adonar-se dels principis de la pròpia vida, per debatre sobre el seu tremp de vida. Al meu entendre, fareu un bon servei si expliqueu sobretot la funció de la sala capitular, perquè en les ciutats reals, fora del monestir, les persones ja no dialoguen en el sentit clàssic de la paraula, les grans decisions vénen manipulades a través de la televisió. Són pocs els grups que es troben per confrontar les seves idees dins d'un recíproc amor en la confiança recíproca. Vosaltres us heu protegit del món i heu d'ajudar les persones a veure que aquesta és una elecció legítima, perquè el món tal com és, és un lloc que fa esgarriar. La bèstia es troba a la riba del mar i espera. Tal i com la dona fou portada a un lloc segur, com ens diu l'Apocalipsi, també així és legítim cercar un lloc de seguretat, de fet és obligatori. Cal ajudar les persones per tal que compreguin que no tot és una faula per a infants, que el món de fora és extremadament perillós per als valors de l'ànima, per a aquella petita flama d'esperança, de fidelitat a alguna cosa, a algú, a Déu, que els vents del món poden fàcilment apagar. Per tant tots han de buscar un lloc protegit on mantenir i fer créixer aquesta flama. El monestir és un d'aquests llocs, però cal fer veure que dins del monestir no tots estan esglaiats de por sinó que s'hi viu vertaderament. Els homes del nostre temps han de comprendre que hi ha diferències de parer, que hi ha dificultats. Si es pot parlar d'error entre els evangelistes, potser un error és que es trobaven talment il·luminats per la resurrecció que ens han presentat un Jesús amb els apòstols massa perfectes. Un dels meus dos moments més preferits de l'Evangelí és quan la dona que té pèrdues de sang toca Jesús i ell es girà i li diu: *Qui m'ha tocat?* i sant Pere li respon: *Mestre, però si tota la gent t'envolta i t'empeny!* S'experimenta aquí per un moment la normal irritació de la relació humana. L'altre

moment és quan Felip diu: *Senyor, mostra'ns el Pare, i no ens cal res més.* Jesús li respon: *Felip, fa tant de temps que estic amb vosaltres, i encara no em coneixes?* Això és bonic. També és bonic quan això es fa veure de la vida religiosa. S'ha de ser clar, com passa en la vida de sant Benet de sant Gregori, el qual no amaga l'hostilitat que suscitava el mateix Benet; la vida humana és així. Crec, però, que en tant que les persones puguin tenir una impressió autèntica de la vostra vida, fins i tot dels moments més difícils, restaran admirats del fet que, malgrat tot, resteu junts, aneu junts a la pregària, rebeu la comunió i viviu en comunió. Això és molt bonic. En una comunitat parroquial les persones no es coneixen tan bé: anar tots junts a rebre la comunió és un acte simbòlic; en canvi, en una comunitat religiosa, això ha de ser cada dia l'esforç individual i col·lectiu per superar les diferències i intentar resoldre els problemes que apareixen perquè vivim encara lluny del Senyor. Les persones han de poder comprendre, amb la vostra ajuda, el vertader caràcter de la vostra vida i veure també aquest optimisme que us ha portat al monestir perquè, encara que un hagi pogut venir per motius negatius, si hi resta, hi resta perquè ha trobat una gran esperança.

Als visitants dels monestirs avui, en gran part espais musealitzats, com els pot arribar el missatge cristià a través de l'art?

El millor és fer com fan els franciscans a Assís, és a dir que un monjo guiï els visitants del monestir i que vagi explicant el sentit de les obres lligant aquest sentit a la vida de la comunitat i a la pròpia experiència. Tal i com a dalt de les trones pròpies de l'Edat Mitjana hi havia sempre una figura que sostenia el faristol que feia com de testimoni, és a dir, com algú que deia que tot això que es predicava des de la trona era veritat, quan els visitants van pel monestir hi hauria d'haver algú que demostrés que tot això que veuen és veritat. A més a més cal parlar amb entusiasme,



Sant Agustí de Botticelli.

tot i que força vegades és difícil perquè manca interès en les persones, els monjos estan cansats,... però convé fer-ho per ajudar les persones. Sovint és millor explicar dues coses sobre vint però explicar-les bé i des del cor per tal que s'emportin quelcom de la visita que no pas veure les vint sense comprendre res, doncs la major part de les persones vénen al monestir per comprendre alguna cosa. Per tant si en la visita tu dones una llista de noms i de dates, perds el temps; si, en canvi, expliques una cosa però des del teu cor, amb entusiasme, fent veure que per a tu aquesta cosa

és bellíssima, els visitants s'emportaran a casa un gran do, cosa realment difícil en la nostra societat fins i tot en les escoles. De fet, són pocs els professors que demostren entusiasme per les coses boniques, per les idees boniques, etc. En resum, mostreu poques coses però des del cor i feu-ho vosaltres mateixos o bé persones de la vostra confiança que puguin compartir la vostra vida.

Un article seu va servir de motiu de reflexió per a la relació entre els monuments i el turisme, parlava de l'agressió al Duomo de Florència, i d'altres esglésies de la ciutat, per part del turisme massificat. Com cal enfocar la visita turística als espais religiosos?

Ho acabem de dir. M'ha agradat el cartell a l'entrada de la vostra església que diu: *L'església està construïda per a la glòria de Déu. Si no vols pregar durant les celebracions, si us plau, resta fora.* Cal defensar alguna vegada, sobretot vosaltres i no tant nosaltres, perquè una catedral és sempre una església ciutadana, la vostra solitud i per tant en algun moment determinat tancar potser l'església, col·locar una barrera, perquè de fet una gran part de la lliçó d'aquesta arquitectura, d'aquest art, d'aquest lloc és que cal una actitud particular. Si hom fa entrar tothom en tot moment, llavors ningú pot comprendre res. Si en determinats moments es diu que ningú pot entrar, fora del cas que no vingui a missa o a l'ofici i hi resti fins a la fi en silenci, aleshores tothom comprèn que aquestes coses són encara importants. Cal fer-ho, certament, de forma tal que no sembli simplement una exclusió, dient, per exemple: *D'aquí a una hora podràs entrar, ara, però nosaltres preguem, si vols pregar amb nosaltres vine al cor o als bancs.* Una vegada que vaig anar a un monestir ortodox no em van deixar entrar. Em van dir que no era ortodox i que per tant no podia entrar. El lloc era molt bonic. Com que duia un llibre, em vaig assegurar per llegir. Dues hores més tard un monjo va venir a fora, a allà on era jo, per convidar-me no a en-

trar sinó a un got d'aigua i a un tros de pastís. Va ser realment bonic. En vaig treure més profit de l'exclusió que no pas de la simple visita. En la nostra cultura això és difícil però vosaltres en teniu el dret i també el deure.

Assimilació cultural i cultura europea

Parli'ns ara de l'assimilació cultural en la nostra societat. Les societats poden en realitat ser multiculturals?

No ho sé: ho sabrem. Jo crec que dins d'una societat —qualsevol grup de persones esdevé una societat, per tant també persones amb creences molt diferents o sense creences, que si accepten com a mínim un petit nucli de coses amb les quals estaran d'acord pot esdevenir una societat— la riquesa cultural arribarà de cadascun dels grups que han mantingut i aprofundit la pròpia cultura filosòfica o sobretot religiosa. Per tant, una societat multicultural és la que s'està formant, però tindrà les característiques d'una societat antiga, de la grega, de la romana, de la cristiana, només si alguns grups mantenen els seus valors. A més a més hi ha això que ningú sap com cal resoldre, i que el Papa ha subratllat, és a dir, que per a cada religió hi ha una sola veritat. Per tant els musulmans no son multiculturals però tampoc nosaltres perquè hi ha un sol Crist. Certament nosaltres podem afirmar que tothom que viu en la veritat, almenys inconscientment viu en Crist; ells no diuen ni tan sols això. Però també nosaltres hem estat cridats a predicar el nom d'aquell qui és la Veritat. Per tant cal veure si serà possible una harmoniosa societat en la qual hi hagi grups de profunda convicció religiosa. Jo crec que sí, però ara mateix no ho sabem.

Creu vostè que el cristianisme cedeix avui davant l'assimilació cultural del món que l'envolta?

És un risc cedir davant l'assimilació cultural que ens envolta. El Papa ens està cridant a l'ordre. Hem de retrobar la força de ser impopulars en algunes conclusions. No podem fer content tothom i sobretot hem d'aprendre a no prendre per bo tot allò que la cultura vigent ens ofereix. Durant massa temps també l'Església ha dit que sí. A Itàlia tenim un problema vocacional perquè tal com va dir un dels bisbes africans durant el Sínode quan tots els bisbes europeus deien que convindria fer venir sacerdots africans: *No penseu en resoldre els vostres problemes cridant als meus sacerdots de Ghana, més aviat dieu a la vostra gent que tinguin més fills perquè esdevinguin sacerdots*. Per tant les famílies han d'aprendre que no poden ensenyar als fills només a cercar l'èxit, la casa més gran, el cotxe més gran, etc. Nosaltres com a Església hem de tornar a parlar de la bellesa del seguiment de Crist, de la bellesa de la vocació, cosa que a Itàlia no s'ha fet des del 1968. Hem de fer sorgir entre els joves la pregunta: *Potser el Senyor em crida?* Avui l'Església no ajuda massa els joves a comprendre això. Deia el nostre cardenal Giovannelli de Florència que no manquen les vocacions sinó que manquen les respostes. Crec que és així. Si nosaltres tornem a ajudar les persones a veure la diferència entre la manera de viure cristiana i la manera de viure del món i a parlar de la bellesa de la manera cristiana de viure i sobretot de la bellesa d'un seguiment més estret del Senyor, potser veurem un poble més convençut entre els quals alguns seguiran més de prop el Senyor.

Moltes gràcies P. Verdon!

Lluc M. Torcal i Octavi Vilà



El claustre de sant Esteve o de la infermeria s'ha vist modificat sovint al llarg dels segles

Dins del redós de la clausura, una mica enllà dels finestrals de la sala capitular, s'alça el claustre de sant Esteve o de la infermeria. Aquest claustre ha sofert diverses modificacions al llarg del temps. El P. Jesús M. Oliver ens en parla a continuació i ens explica alhora la imatge de la portada.

La portada

El dibuix del claustre de sant Esteve fet l'any 1933 per en Marià Ribas no reflecteix, malgrat la seva gran qualitat, l'estat en què aquest claustre es trobava a mitjan segle XIX en produir-se l'exclusió. És evident que ni el dibuixant, ni tampoc Eduard Toda, van conèixer una fotografia de finals del mateix segle en què veiem les ruïnes del claustre ocupades per una construcció molt decadent i maldestra

que tallava longitudinalment l'espai interior del jardí i que s'havia fet, pel que sembla, per guanyar més espai a les cambres superiors de la part de llevant.

Veiem en el dibuix l'angle sud-oest amb la construcció romànica i al seu damunt part de les cambres que es van edificar pels volts del segle XV i de les quals encara subsisteixen les boniques finestres gòtiques. També és cert que el mur,



Vista general del claustre de sant Esteve segons dibuix de Marià Ribas.



El claustre a finals del segle XIX.

almenys aquest, tenia una decoració feta amb un senzill encintat que encara avui es pot veure en part i que demostra la intenció del dibuixant d'ésser el més fidel possible a l'obra antiga. La galeria superior de l'ala sud (suposem que igual que la de l'ala nord) és una invenció que no té cap seguretat llevat dels fragments que es conservaven en aquell moment, i ara també, precisament a l'ala nord i que sens dubte serviren d'orientació a mitjan segle XX a l'arquitecte Francesc Monràvia per fer les dues galeries actuals, aprofitant pedres antigues i molts capitells amb l'escut de l'abat Ponç de Copons. La font és la mateixa encara que la pica inferior ha estat restaurada i modificada.



Vista exterior de l'ala nord del claustre l'any 1925.

El Claustre

Cal dir que la infermeria és com un altre petit monestir dins el monestir, ja que els malalts tenen un lloc separat per a una millor atenció, tal com ja mana la regla benedictina: *Els germans malalts tindran destinada una habitació a part* (c. 36).

A Poblet es conserven la nau dormitori, la capella i el claustre. És segur que el claustre estava tancat a l'est i al sud per altres dependències auxiliars, però aquestes desaparegueren posteriorment en fer-se la muralla i en canviar-se al segle XVII

la ubicació del dormitori. El claustre, anomenat també de sant Esteve, és un dels llocs més recollits i encisadors pel seu reduït espai i per la riquesa arquitectònica,

Foto: Arxius Poblet.

Foto: Arxius Poblet.



Foto: Arxiu Poblet.

Claustre, porta de la capella i escala del segle XV que pujava a les estances superiors, a principis del segle XX.

que li dóna una gran intimitat ja que està tancat per altres edificacions.

Construït al segle XII, sostingut per capitells bessons al damunt de dues altes columnes, avui apareix transformat per la intervenció que s'hi va realitzar al segle XV, quan se'n van canviar els capitells i columnes per unes pilastres de secció rectangular molt sòlides i sense cap altra decoració que un simple bordó als angles. Això li va treure una gran part de la bellesa primitiva i també el va fer més pesat, però malgrat tot no deixa d'ésser atractiu en conjunt. Les pilastres dels angles, així com els arcs i els cimacis decorats amb un tema romànic vegetal, són el que resta del primitiu claustre.

És molt possible que, per la qualitat sorrenca de la pedra, l'erosió de les columnes fes que l'estabilitat del claustre perillés i obligués a un canvi més radical.

L'abat Copons, al segle XIV, hi començà un sobreclaustre al damunt. No sabem en l'estat actual de l'obra si el va dur a terme o sols el va iniciar. En tot cas, al segle XV ja s'havia construït com encara es pot veure per les boniques finestres gòtiques. Tota aquesta part del conjunt monàstic patí molt els efectes de la destrucció al segle XIX i pràcticament només en van restar els murs principals i el claustre sense coberta. La restauració posterior (l'any 1958 figura a la llinda d'una galeria superior) modificà el conjunt aprofitant gran quantitat d'elements antics del suposat sobreclaustre dels segles XIV-XV. Malgrat tot, el conjunt no desmereix gens i continua essent un lloc acollidor i bonic, ja que la integració entre la part original i la reconstrucció ha estat perfecta.

Al peu de la porta de sortida de la capella de la infermeria dedicada al



Foto: Arxiu Poblet.

Vista actual del claustre aproximadament la mateixa del dibuix de Marià Ribas.

protomàrtir sant Esteve, trobem a terra una làpida, avui molt erosionada, que fou posada en la restauració moderna del paviment. La inscripció deia: *Elvira de Subirats, comtessa d'Urgell + 1213*. En realitat la tomba d'aquesta il·lustre dama avui ha desaparegut del tot. Sembla, pel que diu Vicenç Prada al segle XVII, que havia dotat la capella amb una missa diària d'aniversari i que la tomba era al costat de la porta. Més tard, cap al segle XV, en fer-se l'escala que comunicava les cambres de la torre de sant Esteve amb el claustre, les



Detall de la decoració romànica del claustre.

Foto: Arxiu Poblet.

restes foren sepultades davant la porta a terra. Segons l'obra de Ricardo del Arco, *Sepulcros de la Casa Real de Aragón* (pàgina 612), diu textualment: *La tumba con los huesos (sic) de D^a Elvira fue sepultada ante la puerta de la iglesia de S. Estevan (sic), al mismo pie de la escala, donde solia haver una losa que se arrancó por los años 1499, quando (sic) en tiempo del Abad Juan Payo Cuello (sic) se enladrilló aquella claustre.*

Jesús M. Oliver



CRÒNICA DE LA COMUNITAT

De novembre de 2006 a l'abril de 2007

Novembre

Dia 3, divendres: Ha arribat a Poblet per començar el postulantat Antoni Carles López Rubio, de 39 anys, fill de Villaralto (Còrdova), però veí de l'Hospitalet de Llobregat des de fa més de 30 anys.

Dia 8, dimecres: Ha presidit la missa conventual de les 8 h. del matí el P. Víctor Barballo, de l'Oratori de Sant Felip Neri de Gràcia (Barcelona), que ha estat ordenat de prevere dissabte passat.

Ha arribat a Poblet per començar el postulantat Ricard Salelles Climent, de 35 anys, de Piles (la Safor, País Valencià).

Dia 9, dijous: El P. Abat ha anat a Manresa per participar en la Reunió d'Abats i Provincials de Catalunya.

Dia 16, dijous: El P. Jesús M. Oliver ha anat, en representació de la comunitat, al Palau de la Música de Barcelona on ha tingut lloc l'entrega del Premi Catalunya d'Educació 2006 (Categoria mestres i professors) al Sr. Josep Baluja, mestre del Camp d'Aprenentatge dels Monestirs Cistercencs a les Masies de Poblet.

Dia 17, divendres: Al matí hi ha hagut al Palau de l'Abat la reunió del patronat de la "Fundació Poblet", a la qual hi ha assistit el P. Abat. Hi ha hagut la informació de les activitats del cicle d'estudis anterior i s'ha parlat de la programació del nou cicle.

També han tingut lloc al Palau de l'Abat les "II Jornades sobre el Bosc de Poblet i les Muntanyes de Prades", organitzades pel Paratge Natural d'Interès Nacional de Poblet. El títol d'aquestes Jornades era: "Els límits de la pressió humana en el medi natural". S'hi han reunit un centenar de persones.

Dia 22, dimecres: El P. Abat ha anat al monestir de Solius per predicar-hi un recés.

Dia 23, dijous: F. Lluç Torcal ha anat al monestir de Montserrat per assistir a un seminari sobre la incorporació dels valors espirituals en la protecció d'àrees naturals. En aquest seminari s'han presentat una vintena de casos d'estudi de parcs naturals i àrees protegides en què els experts han introduït criteris espirituals i culturals en la protecció d'aquests recintes. El seminari s'ha celebrat a Montserrat perquè en aquesta muntanya es combinen perfectament tots els elements tractats durant el seminari.

Dia 26, diumenge: Han visitat el monestir tres monjos hindús de l'Índia que estan fent estada per diversos països d'Europa donant conferències sobre l'hinduisme.

Dia 30, dijous: El P. Josep M. Recasens i F. Lluç Torcal han anat a Barcelona per impartir una classe sobre la vida monàstica a un grup d'uns 50 estudiants del Centre Universitari de Telecomunicacions i Arquitectura de La Salle dins d'un curs d'introducció al fenomen religiós.

Al Palau de l'Abat ha tingut lloc un seminari per al personal de MUFACE (Mutualitat general de funcionaris civils de l'Estat) que estan fruit de la jubilació. Aquest seminari es perllongarà fins a demà dia 1.

Desembre

Dia 2, dissabte: Ha tingut lloc a Poblet una jornada de reflexió per a membres de la Germandat sobre el tema: "Com preparar el Nadal?" Al matí després de la missa conventual hi ha hagut una conferència de F. Lluç Torcal titulada: "*Presència velada de Déu: fonament de la nostra esperança*". Al migdia i després del res de la Sexta a la sala capitular, les 80 persones que assistien al recés han dinat al refector junt amb la comunitat i en silenci. A la tarda hi ha hagut una sessió de *lectio* i la presentació dels "*Comentaris a les Antífones de la O*" a càrrec del P. Abat. La jornada s'ha acabat amb el cant de les Primeres Vespres del Primer Diumenge d'Advent.

Dia 3, diumenge: F. Lluís Solà ha anat al Vendrell on ha fet una xerrada sobre la família, organitzada per l'arxiprestat de la zona.

Dia 4, dilluns: A la tarda ha arribat a Poblet Mons. Romà Casanova, bisbe de Vic.

Dia 6, dimecres: Aquesta tarda, després de venir a la recreació amb la comunitat, ha marxat el Sr. Bisbe de Vic.

Dia 8, divendres: Després de Laudes i a la sala capitular F. Edwin Oblitas ha fet la renovació de la professió temporal per dos anys més.

Dia 13, dimecres: Ha vingut un equip de Televisió Espanyola per filmar, avui i demà, un programa per a una sèrie que s'emet per la Segona Cadena i que tracta sobre l'art romànic.

Dia 15, divendres: S'ha reunit a la Sala de Juntes de l'Arxiu Tarradellas, al Palau de l'Abat, el Comitè de Direcció de l'Institut Català de la Salut Territorial de Tarragona. S'hi han aplegat 22 persones.

Dia 16, dissabte: Ha vingut al monestir el Sr. Narcís Serra, President de la Caixa Catalunya, el Sr. Josep M. Loza, Director general de la mateixa Caixa, i el Sr. Josep M. Bricall, President de la Fundació Poblet. Han visitat l'Arxiu del President Tarradellas i el monestir, i han dinat amb el P. Abat. Han inaugurat les prestatgeries de la primera planta de l'Arxiu Tarradellas, que la Caixa Catalunya ha finançat recentment.

Dia 17, diumenge: Ha visitat el monestir el Sr. Noel Campbell, ambaixador d'Austràlia a Madrid.

ANY 2007

Gener

Dia 2, dimarts: El P. Abat, junt amb F. Edwin Oblitas, els novicis F. Octavi Vilà, F. Francesc Munté, i el postulant Antoni Carles López, han anat a Castellfollit per a fer-hi un recés.

Dia 15, dilluns: El P. Abat i alguns monjos han anat al monestir de Vallbona per assistir a l'enterrament de Sor Isabel Navascués.



Dia 16, dimarts: Ha vingut al monestir la Sra. Montserrat Coll, Directora General d'Afers Religiosos de la Generalitat de Catalunya. Ha assistit a la Pregària del Migdia a la capella de Sant Esteve i ha dinat amb la comunitat al refector. Després ha explicat a la comunitat la feina que fan a la seva Direcció General i ha contestat algunes preguntes.

Dia 26, divendres: Els novicis F. Octavi Vilà i F. Francesc Munté han fet la professió temporal per tres anys a la sala capitular.

Febrer

Dia 2, divendres: A la tarda, el P. Abat junt amb F. Vianney i F. Edwin han anat al monestir de Valldonzella de Barcelona per a l'enterrament de Sor Trinitat Valls.

Dia 4, diumenge: A la sala capitular abans de Completes ha començat la setmana d'exercicis espirituals, que aquest any seran dirigits per Mn. Ramon Prat, prevere de la diòcesi de Lleida.

Dia 10, dissabte: Ha presidit la missa conventual Mn. Ramon Prat. Avui ha estat el darrer dia dels exercicis espirituals.

Dia 12, dilluns: El P. Abat ha anat al monestir de Vallbona per a fer-hi la visita regular, com a Pare Immediat que és de la comunitat.

Dia 15, dijous: F. Lluís Solà ha anat a Solsona on ha donat una conferència sobre els monestirs cistercencs catalans.

Dia 17, dissabte: Al matí s'ha presentat al Palau de l'Abat el llibre del Sr. Valentí Gual titulat "Poblet, senyor feudal" amb la catalogació de l'armari III de l'Arxiu de Poblet. La presentació ha anat a càrrec del P. Prior.

Dia 20, dimarts: S'ha inaugurat la botiga de vins que l'empresa Miquel Torres, de Vilafranca del Penedès, ha instal·lat on hi havia hagut la botiga de records "Mariona". En presència dels Srs. Torres el P. Prior ha beneït l'establiment.

Ha vingut a Poblet el Sr. Mariano Rajoy, President del Partit Popular i Cap de l'Oposició al Parlament de Madrid. El Sr. Rajoy ha arribat a la 1 h. del migdia i ha visitat l'Arxiu del President Tarradellas acompanyat pel P. Prior.

Dia 25, diumenge: A la missa conventual s'ha estrenat un Evangeliari, que ha estat compost a Poblet, imprès a la Impremta Bou de Tarragona i enquadernat pel Sr. Josep Cambras, de Barcelona.

Dia 26, dilluns: El P. Fernando Cardenal, jesuïta i antic ministre d'Educació del govern sandinista de Nicaragua, ha visitat el monestir, ha assistit a la Pregària del Migdia, ha dinat amb la comunitat i ha visitat l'Arxiu del President Tarradellas. És germà del conegut escriptor Ernesto Cardenal, i ha vingut a Catalunya per donar diverses conferències a Tarragona, Reus i Barcelona, convidat pel Comitè Oscar Romero.

Març

Dia 15, dijous: El P. Abat ha anat a Madrid per assistir a una reunió on s'ha tractat de l'acabament de les obres de l'hostatgeria externa del monestir.

Dia 21, dimecres: Ha arribat el P. Abat General Maur Esteva per fer la visita

regular. Després de la recreació, la comunitat s'ha reunit a la sala capitular on s'ha inaugurat la visita.

Dia 25, diumenge: Després de Laudes s'ha fet la lectura de la carta de visita davant la comunitat reunida a la sala capitular. Després de la recreació el P. Abat General ha marxat.

Dia 29, dijous: A la tarda el Sr. Ramon Tremosa ha donat una xerrada a la comunitat sobre qüestions referides a l'economia de Catalunya.

Abril

Dia 4, dimecres: Ha vingut a Poblet el Sr. Adam Manyé i Sardà, nou Director Territorial de Cultura de la Generalitat de Catalunya, a Tarragona. Anava acompanyat de l'arquitecte del mateix servei Sr. Jaume R. Costa i Pallejà. Han parlat amb el P. Abat de les obres ja fetes des de la darrera reunió del Patronat i de les que encara queden pendents.

Dia 9, dilluns: Aquest matí, mentre la comunitat era a la missa conventual, ha mort el P. Guillem Aparicio, a l'edat de 92 anys. Feia 62 anys que havia fet la professió i 58 que era sacerdot.

Dia 10, dimarts: A les dotze del migdia s'ha fet l'enterrament del P. Guillem Aparicio. Presidia el P. Abat i hi han assistit el P. Enric Benito, Prior de Solius, i la M. Núria Illas, Priora de Valldonzella.

Dia 11, dimecres: Ha visitat Poblet la M. Monique Colrat, superiora general de les Dominiques de la Presentació, junt amb altres religioses de la Congregació, entre elles la germana Maria-Àngels Grau i Hoyos, superiora de la Província d'Espanya. Després d'una missa a la Capella del Santíssim, han dinat al menjador del forn.

Dia 12, dijous: El P. Alexandre Masoliver ha estat rebut com a acadèmic a la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona. En l'acte de recepció ha pronunciat el discurs: *El Llibre de Orde de Fr. Jaume Pàmies, monjo de Poblet*. Ha contestat el discurs el P. Alexandre Olivar, acadèmic i monjo de Montserrat.

Dia 15, diumenge: S'ha reunit al Palau de l'Abat la "I Conferència Nacional de la Franja de Ponent" organitzada per la "Institució Cultural de la Franja de Ponent".

Dia 21, dissabte: Ha visitat Poblet el Sr. Todd D. Robinson, cònsol dels Estats Units d'Amèrica a Barcelona.

Dia 27, divendres: A la missa conventual el P. Abat ha conferit els ministeris de lector i acòlit a Fra Lluís Solà.

Dia 29, diumenge: Ha visitat el monestir el Sr. Rodolfo Martín Villa, que havia estat governador civil de Barcelona, ministre, etc.



EL PARE GUILLEM

El pare Guillem (de nom civil: Benvingut) Aparicio i Rubio, va morir als 92 anys d'edat, 62 de professió i 58 de sacerdoci, el matí del dia 9 d'abril del 2007, dilluns de Pasqua, a la infermeria del Monestir, on estava internat des de feia bastant temps. Havia nascut el 4 d'agost de 1914 al poble de Casas Altas, en el "Rincón de Ademuz", l'enclavament del País Valencià que hi ha entre les províncies de Terol i de Conca. De jove va emigrar a Barcelona on, entre els anys 1933 i 1939, va treballar a la cadena alimentària anomenada "Colmados Simó". Va ingressar al Monestir el dia 8 de desembre de 1942, va vestir l'hàbit el 26 d'abril de 1943 i va fer la seva primera professió el 30 d'abril de 1944.

Va cursar els estudis eclesiàstics al monestir suís d'Hauterive. Allà va fer la seva professió solemne el 27 de maig de 1947. Quan va retornar a Poblet va ser nomenat prefecte dels joves o juniors. Va ser ordenat sacerdot pel bisbe de Barcelona Mon-senyor Gregorio Modrego el 26 de setembre de 1948.

L'any 1950 va tornar a Hauterive i quan el prior d'allà, pare Kleiner, se'n va anar a

Roma com a Procurador General de l'Orde, se l'emportà d'assistent. Durant la seva estada a Roma es va matricular a la Universitat Gregoriana per cursar la llicenciatura en dret canònic. Quan l'any 1953 el Pare Edmon Garreta i Olivella va ser nomenat Prior de Poblet, va tornar al nostre monestir com a Sotsprior. Quan el 1954 el P. Edmon va ser elegit primer abat de la restauració populetana, ell va ser el seu Prior.



Més tard, i com a conseqüència de les disposicions de l'encíclica *Sponsa Christi* del Papa Pius XII, el P. Guillem va recórrer pràcticament tota l'Espanya de llavors per organitzar la *Federació de Monges cistercenques d'Espanya*, en la qual va aplegar-hi vint-i-un monestirs. Quan va acabar aquesta feina, llarga i feixuga, va retornar a Poblet, on, el 30 d'abril de 1994, va celebrar les seves noces d'or de professió; i el 26 de setembre del 1998 va celebrar

les seves noces d'or de sacerdoci, ja reclòs a la infermeria, d'on no en sortiria fins a la seva fi. Que reposi en pau. Amén.

Francesc M. Tulla

DOS NOUS JUNIORS A POBLET

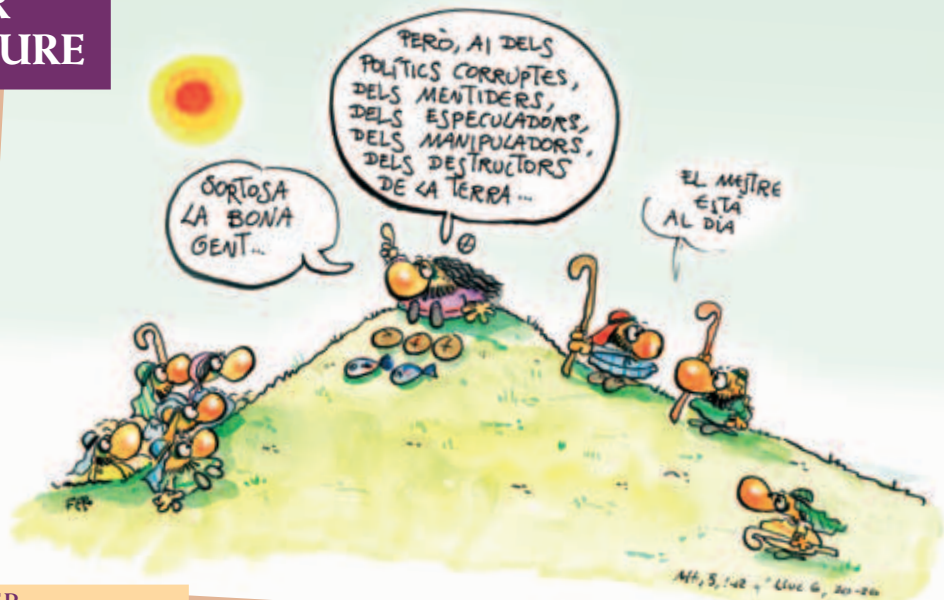
El dia 26 de gener, solemnitat dels sants Pares de l'Orde, Robert, Alberic i Esteve, a la Sala Capitular de Poblet, després de Laudes, van fer la seva professió temporal davant del pare Abat dom Josep Alegre i Vilas i amb assistència de familiars i amics, els novicis fra Octavi Vilà i Mayo, de Tarragona, i fra Francesc Munté i Buqueras nascut a Montbrió del Camp i resident a Cambrils (de l'ingrés al Noviciat en parlà aquesta revista, al seu núm. 12, pàg. 61).

Foto: Arxiu Poblet.



Els nous professos temporals, fra Francesc Munté i fra Octavi Vilà.

PER SOMRIURE



per FER



RECEPCIÓ DEL PARE ALEXANDRE MASOLIVER A LA REIAL ACADÈMIA DE BONES LLETRES DE BARCELONA

El 12 d'abril de 2007 el P. Alexandre Masoliver, monjo de Poblet, va ser rebut com a membre de la prestigiosa Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona.

Tal i com marca el ritual d'aquesta mena d'actes, el President de la Reial Acadèmia, el doctor Pere Molas i Ribalta, catedràtic d'Història Moderna



Foto: Arxiu Poblet.

El P. Alexandre Masoliver mostrant el títol d'Acadèmic de Bones Lletres.



de la Universitat de Barcelona, va fer un petit parlament de presentació. Tot seguit, i acompanyat pels dos acadèmics més recentment rebuts, el P. Alexandre -que era fora de la sala- va ser dut a la taula on havia de pronunciar el seu discurs d'acceptació.

El tema de la seva conferència va versar sobre el *Llibre de Orde*, de Fra Jaume Pàmies, abat de Poblet just abans de l'exclaustració del 1835.

El discurs va glossar aquesta obra autobiogràfica, plena d'interessants detalls sobre la comunitat, els deïbits de misses zelosament acomplerts, la bugada i bugaderes del monestir i una sèrie de curioses receptes que formaven una autèntica farmacopea casolana. Abans, però, com és obligat en tals actes, el pare Alexandre va fer l'elogi del seu predecessor a la cadira 35, el pare Agustí Altisent i Altisent, monjo de Poblet i, com ell, també historiador.

Acabat el discurs, que fou acollit amb amables aplaudiments per la nombrosa as-

sistència de familiars (encapçalada per la mare, centenària, i germans), d'amics, així com de cinc monjos representants de Poblet, va ser respost per un acurat discurs pronunciat pel també acadèmic P. Alexandre Olivar, monjo de Montserrat.

Va cloure l'acte el President que va recordar la seva llarga relació amb el pare Agustí i també amb el pare Alexandre.

A la taula presidencial, acompanyaven el President el pare Abat de Poblet i el secretari de l'Acadèmia, el pare Josep Massot i Muntaner, monjo de Montserrat. Davant del recipiendari, s'hi van asseure el senyor arquebisbe de Tarragona i el seu Vicari General, mossèn Miquel Barberà i Anglès.

LA DIRECTORA GENERAL D'AFERS RELIGIOSOS VISITA EL MONESTIR DE POBLET



Foto: Arxivi Poblet.

El P. Abat en el moment de la presentació de la Sra. Montserrat Coll.

El dia 16 de gener del 2007 la directora general d'Afers Religiosos, depenent del

Departament de la Vicepresidència del Govern de la Generalitat, Montserrat Coll, va visitar el pare Abat i la comunitat cistercenca de Poblet, en el marc de la seva roda de contactes amb les principals personalitats religioses de Catalunya. Ha deixat escrit en el Llibre d'Honor que està *molt agraïda a la Comunitat de Poblet pel seu acolliment i per la llibertat amb què he pogut parlar amb el Pare Abat de tots els temes que preocupen la societat catalana relacionats amb els Afers Religiosos*. Durant la trobada amb la comunitat cistercenca s'ha destacat la importància dels monestirs en la història i la cultura catalanes. També s'ha posat de relleu la necessària harmonia entre els grups religiosos com a factor decisiu per a la cohesió social. Montserrat Coll va manifestar el desig del Govern de mantenir un diàleg permanent i cordial amb l'Església Catòlica. Va arribar vers les 12 h. i, després de reunir-se amb el pare Abat, va assistir a la pregària del migdia a la capella de sant Esteve i va dinar amb la comunitat al Refetor. A la tarda, i a la Sala de Conferències, va explicar el funcionament de la seva Direcció General i va contestar totes les preguntes sobre qüestions religioses que li van plantejar els monjos.



LA FUNDACIÓ "CAIXA CATALUNYA"

El dissabte dia 16 de desembre de 2006 van visitar el monestir els senyors Narcís Serra i Serra, president de "Caixa Catalunya", Josep Maria Loza, director general de la mateixa Caixa, Josep Maria Bricall amb les seves esposes i la senyora Montserrat Catalan, directora de l'Arxiu Tarral motiu de la visita va ser la inauguració de les prestatgeries per a llibres de l'Arxiu Tarradellas, ubicades als baixos del Palau Nou de l'Abat, que havien estat finançades per aquesta institució bancària.



Fotos: Arxiu Poblet.

A la fotografia superior el Sr. Josep M. Loza amb el P. Abat. A la imatge inferior el Sr. Narcís Serra i els seus acompanyants s'acomiaden del P. Abat davant la façana del monestir.

FERNANDO CARDENAL

El Pare Fernando Cardenal, jesuïta nicaragüenc i ex-ministre d'Educació del govern sandinista, va visitar Poblet el dilluns 26 de febrer acompanyat pel també jesuïta P. Xammar, que era el seu amfitrió a Tarragona, i pel traumatòleg jubilat doctor Sanpera. Van assistir a la Pregària del Migdia i van compartir el dinar amb la comunitat al refector del

monestir. També van visitar l'arxiu Tarradellas. El P. Fernando és germà d'Ernesto Cardenal, que havia sigut novici a la Trapa de Getsemaní (als Estats Units), i que va ser Ministre de Cultes a Nicaragua a l'època sandinista.

El P. Fernando Cardenal havia estat invitat pel Comitè Óscar Romero per donar diverses conferències a Tarragona, a

Reus i a Barcelona. A Reus, el dia 28 de febrer, va dictar una conferència sota el títol "Por qué fui Sandinista". Cardenal s'havia presentat al Congrés dels Estats Units per a denunciar les injustícies de la dictadura d'Anastasio Somoza, que amb els seus militars torturava els camperols. Essent ministre del govern sandinista, el 1980 estigué al front de la campanya d'alfabetització d'adults de Nicaragua; seixanta mil mestres van ensenyar a llegir i a escriure a la població; la campanya va aconseguir que l'analfabetisme baixés d'un 60% al 12 per cent. Va deixar el càrrec per la corrupció d'alguns dels dirigents sandinistes. Actualment continua ocupant-se del jovent en el moviment llatinoamericà d'educació, anomenat "Fe y Alegría", per a sectors molt pobres; estan en 17 països i a Nicaragua, on és el director nacional, tenen 24 col·legis i donen educació a prop de 10.000 estudiants, de manera que la seva tasca comença "quan s'acaba l'asfalt i s'inicia la zona rural", tal i com explica una frase lapidària seva.



Foto: Arxiu Poblet.

El P. Fernando Cardenal i el P. Xammar amb el P. Prior Francesc a la pujada del Palau de l'Abat.



MARIA EN EL POBLE DE DÉU

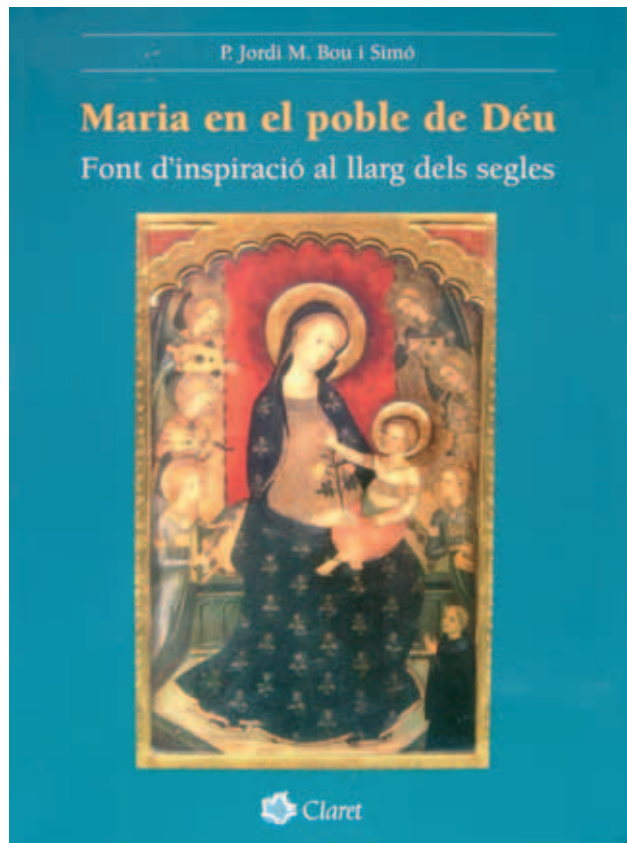
P. Jordi Maria Bou i Simó

El pare Jordi M. (Ramon) Bou i Simó va néixer l'any 1925 a l'Espluga de Francolí i va ingressar al Monestir de Santa Maria de Poblet el 27 de desembre de 1943. Va estudiar a "l'Institut Pontifici de Música Sacra de Roma" i va ser des de llavors l'organista oficial de Poblet fins a l'any 2006. Ha publicat fins ara tretze llibres. L'últim, editat per l'editorial Claret de Barcelona, és aquest que ara ressenyem i que és una recopilació d'articles seus sobre la Mare de Déu.

Maria Mare de Déu i Mare nostra és la criatura millor i més perfecta que ha creat Déu Nostre Senyor. Ella ens revesteix del seu Fill Jesús, per tal que nosaltres esdevinguem fills de Déu i fills de Maria. La seva missió ha estat i és encarnar Jesucrist en nosaltres. Aquest llibre del pare Jordi M. Bou i Simó és una exposició d'aquesta missió maternal de Maria en la nostra vida humana, on hi ha especificats els temes més remarcables d'aquesta funció maternal envers nosaltres, els seus fills.

El pare Jordi M. Bou va escriure el 1984 el llibre *Maria Mare Verge*. Els jesuïtes pares Francesc de P. Solà i Sebastià Bartina, com a conseqüència del contingut d'aquesta obra, varen promocionar el pare Bou per tal que formés part de la "Sociedad Mariológica Española", cosa que va ser acceptada. Seguidament el pare Bou va escriure diversos articles sobre la Verge Maria. Per aquest motiu el Reverendíssim

pare Gaspar Calvo, president de la "Pontificia Academia Mariana Internacional", juntament amb la seva Junta, varen considerar oportú nomenar el pare Jordi



M. Bou i Simó per formar-ne part, cosa que tingué lloc el 29 de novembre de l'any 1998. El P. Bou, d'aleshores ençà, ha continuat escrivint articles sobre Maria que han estat recopilats en aquest llibre.

Jordi Roig

SO DE POBLET

Orgue, Trompetes i Timbals

L'any 2005 es va enregistrar al monestir de Poblet aquest insòlit disc que ens presenta vint-i-cinc composicions en les quals s'alternen composicions per a trompetes amb peces d'orgue. Ha estat editat per *Ars Harmonica* de Sabadell.

Les peces d'orgue han estat interpretades pel P. Josep Maria Bou i Simó, monjo de Poblet. El P. Bou va realitzar estudis de piano i orgue a l'Institut Pontifici de Música Sacra de Roma i ha estat durant molts anys l'organista oficial del monestir. Les seves interpretacions en aquest enregistrament traspuen una acurada matisació i una profunda religiositat.

El que resulta més original, però, són les nombroses peces interpretades per un quartet de trompetes conegut amb el nom de *Junge Trompeter* (joves trompetistes). Està format per Aladí Adell, Santiago Fernández i Manuel Valenciano —que tenien entre 16 i 17 anys en el moment de l'enregistrament— i el seu professor Urban Deutschmann, trompetista i famós pedagog, nascut a Freiburg in Breisgau (Alemanya) l'any 1957. Actualment Urban Deutschmann treballa com a pedagog musical a Espanya. Amb aquests jove-níssims intèrprets —que continuen actualment els seus estudis musicals— ha ofert molts concerts i ha guanyat vint premis internacionals. Aquesta quantitat de guardons internacionals no sorprendrà ningú que escolti el compacte, ja que

aquests joves dirigits pel seu professor interpreten peces de Bach, Händel i Mozart —per esmentar només els autors més coneguts de les vint-i-cinc composicions que aplega aquest compacte— amb una



afinació perfecta i una sensibilitat expressiva del tot impròpia en la majoria d'adolescents d'aquesta edat.

Es tracta, en definitiva, d'un disc d'alta qualitat artística enregistrat dins dels murs del monestir i que, per tant, pot dur legítimament com a títol "So de Poblet". Una hora de música que, a través del seu so, ens pot posar en comunicació amb el recinte monàstic encara que n'estiguem físicament molt allunyats.

Cristòfol-A. Trepat



POBLET, SENYOR FEUDAL

La documentació de l'Arxiu de poblet.
(L'armari III + Calaix 27 de l'Armari IV i Índex dels volums II i III)
Valentí Gual i Vilà

Valentí Gual i Vilà, professor d'Història Contemporània de la Universitat de Barcelona i alcalde de la vila de Rocafort de Queralt, ha estat l'autor principal d'aquest volum magníficament editat per l'editorial Cossetània de Valls, que posa a l'abast d'investigadors i del públic en general els documents i la història del monestir de Poblet.

El monestir de Poblet és dipositari de diversos arxius: l'arxiu Tarradellas, el del duc de Medinaceli, el del General Batet i el del periodista Carles Sentís, entre d'altres. En aquest llibre es descriu l'Arxiu Històric de Poblet que s'inicia gairebé amb la fundació del monestir i arriba fins a la Desamortització i Exclaustració del segle XIX. El gruix d'aquest volum s'ocupa fonamentalment d'aquesta darrera centúria (pàgines 9-837). A aquesta darrera part s'hi afegeix el calaix 27 de l'armari IV que ha estat estudiat per Jaume Felip i Sánchez, bon historiador i apotecari de Montblanc (pàgines 839-866). El llibre conté, a més, els índexs onomàstic i toponímic dels armaris II i III corresponents a aquest i a l'anterior volum (pàgines 867-1117), que ha estat elaborat per Fra Xavier Guanter i Roig, arxiver i bibliotecari de Poblet.

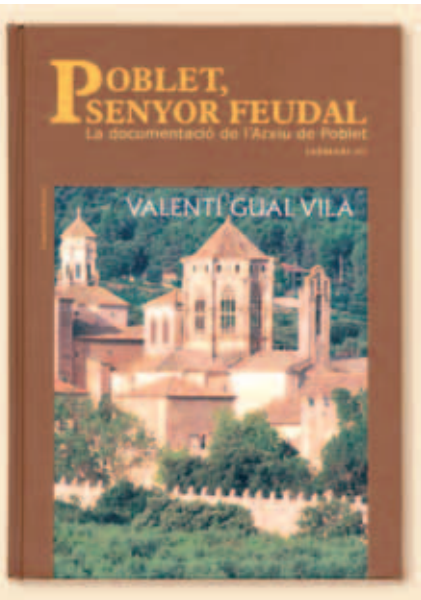
El llibre està distribuït en dos grans apartats. Un primer gran bloc està dedi-



El P. Prior Francesc presentant el llibre "Poblet, senyor feudal".

cat als processos civils en què Poblet va participar com a senyor feudal. Destaquen, entre molts d'altres, els plets amb els comuns de Vimbodí i Verdú, així com els conflictes derivats de l'explotació de la ingent massa forestal coneguda com el Bosc de Poblet. S'hi conserven les causes ordinàries, els arbitratges, les concòrdies, les declaracions dels testimonis i els al·legats d'advocats i procuradors. No sempre hi consten les resolucions judicials, perquè l'exclaustració de 1835 arribà quan la justícia encara no havia emès sentència. Un segon gran paquet de documentació correspon al patrimoni de Poblet. S'hi guarden els valuosos títols de propietat, un gran nombre d'establiments emfitèutics practicats per Poblet en els seus vastos dominis, les rendes percebudes, els comptes dels bossers i de l'administració en general, centenars de rebuts i cobraments de censos i els capbreus als quals els vassalls del monestir es veien obligats perquè quedés clara i ben dibuixada la senyoria pobletana.

El llibre tracta, doncs, de temes que afecten la vida ordinària dels pobles i veïnatsges de Poblet, vassalls del monestir. Temes que poden donar-nos a conèixer aspectes interessants de la vida social i



econòmica d'aquells segles medievals i de l'època moderna relacionats amb el monestir de Poblet i els seus dominis.

Per tant, les persones que consultin i llegeixin aquest llibre podran orientar la seva recerca i la seva curiositat sobre passes segures. És una satisfacció continuar en

l'ofertament d'un fons històric excel·lent, d'ampli recorregut temporal, de notable casuística documental, de material inèdit i, endemés, directament derivat d'una de les senyories eclesiàstiques més notables de Catalunya.

Francesc M. Tulla

SEGONES JORNADES SOBRE EL BOSC DE POBLET

Els dies 17 i 18 de novembre de 2006 es varen celebrar al Palau Nou de l'Abat del Monestir de Poblet les Segones Jornades sobre el Bosc de Poblet i les Muntanyes de Prades, organitzades pel Paratge Natural de Poblet del Departament de Medi Ambient i Habitatge de la Generalitat de Catalunya, amb la col·laboració i coordinació del Centre d'Estudis de la Conca de Barberà i el Centre d'Història Natural de la Conca de Barberà. Celebrades les Primeres Jornades l'any 2004 amb motiu del vintè aniversari de declaració del Paratge Natural de Poblet, en aquesta segona edició es va creure important, en vistes a la declaració del futur Parc Natural de les Muntanyes de Prades i Bosc de Poblet en el qual també s'inclou el Paratge Natural de Poblet, ampliar l'àmbit dels treballs a tot el territori que formarà part del futur Parc i a la seva zona d'influència. Sota el títol *Els límits de la pressió humana en el medi*

natural s'han presentat un conjunt de treballs inèdits sobre el Medi Natural, concretament una ponència i quinze comunicacions de diversa temàtica com són geologia, botànica, zoologia, ecologia, gestió forestal i gestió del medi natural; sobre el Medi Social s'han presentat dotze comunicacions dins les àrees temàtiques de llengua i literatura, geografia històrica, història antiga, història moderna i història contemporània. El mateix dia de la inauguració ja es va poder donar als participants la publicació del llibre que recull les Actes d'aquestes Segones Jornades amb el material. Es tracta d'investigacions inèdites que esdevenen de consulta obligada per als estudiosos. És un volum de 531 pàgines que recopila íntegrament tots els treballs presentats i que està disponible al Centre de Gestió i Informació del PNIN de Poblet. L'assistència i participació va ser molt nombrosa ja que, a part dels 53 inscrits com a oients i els 28 comunicants, va congreguar representants de la comunitat científica i cultural de les nostres comarques. Finalment cal destacar que durant l'acte inaugural de les Jornades es va fer un acte de reconeixement a Mn. Albert Palacín i Artiga per la seva contribució al coneixement i divulgació de la Natura de les Muntanyes de Prades i del Bosc de Poblet i especialment per l'edició de l'itinerari per l'Alzinar de la Pena, itinerari que avui dia s'ha convertit en una eina bàsica dins de les activitats d'educació ambiental que porta a terme el Paratge Natural de Poblet.

Anton Vallvey





LA PARAULA DE DÉU A INTERNET

Els cristians creuen que la Bíblia conté la paraula de Déu. Es tracta d'una paraula, certament, encarnada en la història i escrita en diversos gèneres literaris. Ens manifesta la pedagogia de Déu des d'Abraham fins a la culminació del Nou Testament, moment en què la paraula es fa vida en la persona de Jesús. Un text tan cabdal no podia faltar a la xarxa. El director de la revista ens presenta la web de la Bíblia en català.

L'adreça

Potser la pantalla de l'ordinador no és l'instrument més adient per llegir un llibre i, probablement encara menys, per llegir i meditar la Bíblia. Sembla que és més aconsellable realitzar la *lectio divina* en un racó silenciós i amb l'ajut del text en suport paper. Amb tot no deixa de tenir el seu interès saber que en qualsevol lloc del món, si tenim accés a algun tipus de connexió informàtica, tenim la paraula de

tots els llibres de la Bíblia per ordre. Només cal clicar-ne qualsevol perquè aparegui el text del llibre sol·licitat amb una introducció.

A la part superior hi ha un espai en blanc on es pot escriure una referència concreta, com per exemple, Mt, i ens apareix immediatament la introducció de l'evangeli segons Mateu. Es pot també seleccionar una paraula. Per exemple, ens pot interessar saber quantes vegades i on apareix la paraula "dansa". N'hi ha prou de posar la paraula i apareixen immediatament tots els versets de qualsevol llibre de la Bíblia on apareix el terme. També es pot buscar un concepte o una paraula determinada seleccionant un o diversos llibres concrets a la columna de l'esquerra.

A més la web permet seleccionar i copiar tots els textos. Això converteix aquesta web en una eina esplèndida per a consultes i cites en l'elaboració de textos o en la preparació homilètica. O per a qualsevol altre treball intel·lectual que precisi de la consulta bíblica.

Devem aquesta magnífica web a la Societat Bíblica, una entitat cristiana sense afany de lucre que té per finalitat posar a l'abast de tothom la Paraula de Déu en la llengua de cadascú i al preu que la pugui pagar. No cal dir, però, que l'accés a aquesta web i als seus serveis és totalment gratuït.

Cristòfol-A. Trepal



Déu a l'abast a través de l'adreça:
<http://www.biblija.net/biblija.cgi>

Una eina esplèndida

En clicar l'adreça anterior apareix una pàgina inicial que ens permet triar entre els següents idiomes: eslovè, espanyol, francès, anglès, neerlandès, català i basc. A l'esquerra de la pàgina hi ha el llistat de